

bokselskap.no/HIOA, 2015

Camilla Collett: *I de lange Nætter*

Teksten følger 3. utgave, 1906 (Gyldendal, Kristiania/København) og er basert på skannet og ocr-lest fil fra Nasjonalbiblioteket/nb.no.

Korrekturlest og tilrettelagt av HiOA-studentene Linda Terese Antonsen, Henriette Kvaalshagen Haugli, Knut Sigurd Senumstad og Trine Marie H. Strømme

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Camilla Collett

I de lange Nætter

bokselskap.no/Høgskolen i Oslo og Akershus

2015

[Ved du, hvad det vil sige at være søvnløs?]

Ved du, hvad det vil sige at være søvnløs? End du, og du? Lykkelige Mennesker, I vide det ikke. I vide ikke, hvad det vil sige at tilbringe Uger, Maaneder, Aar, og ikke nyde denne Naturens største Velgjerning uden i knappe, lunefulde, tillistede Portioner. Saa vil jeg betro Eder, at det er meget slemt, I kunne ikke tro, hvor slemt! men værre er det næsten endnu om Dagen at skulle omgaaes dem, som sove godt om Natten. Ifølge en Regel, der vil gjelde, saalænge Verden staar, at det legemlig syge lettere forstaaes end det sjelelige, hvis Aarsager og Virkninger ere dunklere, gives der kun en Slags Søvnløshed, den som har sin sunde, naturlige, paapegelige Grund i Sygdom, den følgelig enhver kan erindre fra sine egne Nervefebre og Gigtninger. Friske Folks Søvnløshed hører hjemme blandt Chimærerne. Jeg har hørt nogen for Alvor paastaa, at man drømmer det. Saaledes fornegtet, kan man vide, hvad Medfart dette Aandens tristeste Sorgensbarn har at vente, naar man om Dagen skal bære det omkring i den øvrige Menneskehed. Tandpine, se det ved enhver, hvad er, og den maatte være en stor ^[viii]Barbar, der ikke viste al den Deltagelse og udtømte sig i alle de unyttige Midler, der kan spildes paa dette lunefulde Onde. Jeg idetmindste synes, at det er saa pinefuldt at være nær nogen, der lider af Tandpine, at man kunde ligesaagodt have den selv, og jeg er vis paa, at mange ville være enige med mig.

Men hvem har Medlidenhed, eller endog blot Overbærelse med den Træthed, den Nedstemthed eller Ømfindtlighed, der er en Følge af langvarig Søvnløshed, denne Mørkets Igle, der usynlig suger vor Livskraft, og hvis Umættelighed stiger, jo mere den berøver os? Hvem vurderer den Sjelsstyrke, den stille Anstrengelse for at være ligesaa flink til vor Gjerning, ligesaa kvik og elskværdig som de andre? Hvem under os af Hjertet en Middagsøvn? Og vove vi da, forknytte som vi altid ere, at henvise til den traurige Grund til, at man er træt, sløv og gjerne vil sove Middag, ja, da kan man i det høieste regne paa et høfligt, vantro Smil, i det høieste siger jeg, thi, o bitre Ironi! der ligger i Skildringen af denne Lidelse og dens trøstesløse, uinteressante Ensformighed noget for den uindviede saa smittende, at vi maa være glade, om de ikke gjøre Mine til at falde i Søvn lige for vore Øine.

Da er det ordentlig en Kvægelse at træffe paa Lidelseskammerater, dem, til hvem man med fuldt Bryst kan udbryde: Du ved det du, du ved hvad det vil sige!

Der hersker Frimureri mellem søvnløse, de ville vanskelig tage fejl af hverandre. I Almindelighed ville de kjendes paa noget febrilsk i Blikket, der har laant sin Glød af Nattestilhedens dybe, fortærende Grublen, paa det trætte, resignerede Smil, paa at deres Uhre gjerne gaa for sent, overhovedet paa noget vist «saumseligt» [x]fraværende, naar de færdes mellem de øvrige sikre, velorienterede Dagens Borgere, og endelig ville de alle røbe sig ved hin allerede paapegede Trang til at hvile om Eftermiddagen.

At denne sidste Tilbøielighed byder et nyt Angrebspunkt, et nyt Vaaben mod de søvnløse, kan man let begribe. «Lod I Middagssøvnen fare, saa fik I nok sove om Natten,» hedder det. Men dette Argument, der imponerer mange, er alligevel grundfalsk og passer kun til Nattesovernes eget Forhold til Middagssøvnen. Til Fraadsere kan man sige: «Vogter Eder for utidige Maaltider, hvis I ville nyde Eders Gourmandise ret,» men det vilde være en Latterlighed at foreskrive Maadehold for dem, der true med at dø af Hunger. Det ligner disse Forsagelsestheorier, der partout skulle indskjerpes endog Folk, der aldrig nyde et Korn af Livets Glæder.

Til Eder, I søvnløse, kommer jeg nu i den tause Nat, til Eder vil jeg tale, kun I ville forstaa mig ret, og medens jeg ønsker alle andre en god rolig Nat og behagelige Drømme – lige hjertelig ment, fordi det er overflødigt! – stiger jeg sagte hen til Eders Leie og sætter mig ved Gjerdet. Saa fortæller jeg noget, traurigt og lystigt, hvad der kan falde sig. Det vil forkorte os de lange Timer. Jeg ved jo af egen Erfaring, hvor nøisom man bliver, jeg husker det fra mine egne legitime – tilladelige – vil sige sjelskarske Søvnløshedens Nætter, hvoraf jeg ogsaa har oplevet enkelte, der, fuldt anerkjendte af Hus og Venner, Doktor og Apothek, har sit eget lille Hofhold, sin Æresvagt, sine Indfald og Luner, men som alligevel kunne være saa lange og ulidelige som nogen. Da har jeg formaaet [x]Vaagekonen eller Barnepigen, hvem der netop havde Æresvagten, til at fortælle. Om ikke om andet, saa om sin Moders Kjør, hvor mange Søkende hun havde, maaske om, at hun engang i sit Liv har ligget til Sæters. Kunde hun slet ikke fortælle noget, sagde jeg: Nu, saa snak da bare!

Og kjere Venner, det er netop det, jeg ogsaa vil gjøre. Ak, jeg holder allerede af Eder, som de bedste, de taknemmeligste Tilhørere, jeg nogensinde har havt! Der skal noget andet til at underholde et Dagspublikum, det kræsne, det sovende

Publikum, der skal noget til at tilfredsstillere det. Og derfor har jeg heller aldrig tilfredsstillet det, naar jeg har havt noget at fortælle. Var det virkelig oplevede Ting, saa klagede man over, at det var usandt, overdrevet, og har jeg da jammerlig brudt mit Hoved med at digte noget op, saa har man beskyldt det for at være sandt, altfor sandt, ja man kjendte hver eneste Person igjen. Nei, da er det dog bedre at holde sig til Sandheden! Intet Liv er saa fattigt, saa armt paa Begivenheder, at der ikke skulde findes noget, der kunde due til Meddelelse, idetmindste for den Slags Tilhørere, jeg har valgt mig, dem som ikke sove. Kun maa I love mig et, – ja I maa tage mig i Haand derpaa: at I ville tilgive mig, at jeg taler i første Person Singularis, og at jeg bliver en Slags Hovedperson i mine egne Oplevelser. Der klages nemlig ofte, jeg ved ikke om med Grund, over, at Folk i sine Selvbiografier og Bekjendelser tale saameget om sig selv: «Her var dog en skjønn Anledning til at være beskeden og lade, som om de ikke var til: men se, om de gjør! I alle sine Oplevelser stikke de sig selv frem.» Det er sandt, [x] Beskedenhed er en priselig, en skjønn, en klædelig Dyd, naar bare ikke dette Begreb var saa forbistret vanskelig at bestemme. Hvad den ene kalder Beskedenhed, synes den anden slet ikke er det, men kalder det maaske skinhellig Fordringsfuldhed. Og omvendt, mangen en, der uden at han egentlig kan for det, er kommet til Verden nogle Tommer høiere end sine Medmennesker, faar det Ord paa sig, at han ser alle andre over Hovedet, med andre Ord, han er ubeskeden. Saaledes veksler denne kamæleonske Egenskab blot efter den Stilling, vi indtage til andre, eller en tilfældig Belysning, hvori man er stillet. Jeg havde engang en Veninde, som var det beskedneste Menneske, jeg har kjendt. Hun gik egentlig ud af Verden af lutter Beskedenhed, hun ønskede sig formelig ud af den, hun længtedes, den stakkels fremmede Ibis, til det fjerne Hieroglyfland, hvor hun hørte hjemme, hun længtedes, saa stille, saa inderlig, saa vedholdende, at dette Ønske tilsidst pludselig opfyldtes. Samme Veninde skrev mig engang: «Mit Brev dreier sig denne Gang udelukkende om mig selv, men det kommer af, at det er den interessanteste Person, jeg for Øieblikket kjender og omgaaes.» Hun vilde blot dermed udtrykke en tilfældig Ensomhed, hvori hun var stillet, men jeg, som netop dengang levede i en endnu dybere, absolutere Ensomhed, svarede, at jeg havde slet intet derimod at indvende, jeg kjendte en Person, som var endnu interessantere, ja en mig for Øieblikket aldeles uskatterlig og uundværlig Person. Vi mente intet ondt dermed, kjere Venner! Det

er den Slags Indbildskhed, man har, naar man lever paa Høiden af Snehætten, den forgaar straks, bare man stiger ned i Dalen! Ved Siden af de ^[xii] andre bliver man slet ikke indbildsk, slet ikke interessant mere, ja man er hjertelig glad ved at faa gjelde for noget, f. Eks. for et med sund Menneskeforstand begavet Menneske.

Saa ville I, kjere, overbærende Venner og Lidelseskammerater, ikke miskjende mig. I ville huske paa, at jeg har levet for lidet i Dalen og formeget paa disse Livets Skagastølstinder, som hedder Ensomhed. Ak, min Sjæl har drukket for lange, dybe Drag af de isnende Kilder, der udspringe mellem Taushedens og Savnets Jøkler, og det netop i de Aar, da den varmest higede mod Solen og Lyset. Og derfor vil det blive ensomt, det jeg vil fortælle, og traurigt, fordi det er ensomt.

Men med denne lange Indledning er jeg slet ikke kommen til at fortælle! Hvor Tiden er gaaet! Hør, allerede gale Hanerne, og denne blege Lysning, der saa glædelig pleier at forkynde os vor Slummertime, ser jeg allerede langsomt sænke sig fra oven og jage Skyggerne ud af Krogene. Lampen strider med Døden, det var dens sidste fortvivlede Opblussen! Til de sovende nedstiger Morgendrømmen, den lyseste, klareste og lykkeligste af alle Drømme, men vi ville blot sove, slet ikke drømme – have ingen Tid til at drømme... Der er Dagen! nu tusinde god Nat!

Første Nat.

I mine første Ungdomsaar holdt jeg Dagbok, hvori der dog ikke blev skrevet hver Aften, men, ligesom naar man paa en Søreise ligger for Vindstille, naar jeg følte Grunden tryk under mig. Dagbogen gav efterhaanden Plads for den friskere, fyldigere og i alle Maader rigere Brevveksling. Ogsaa denne forstummede efterhaanden, eftersom de herlige Mennesker, med hvem den førtes, stege ned i Graven og lode mig ene paa Scenen. Saa tænkte jeg mangen gang, naar jeg saa disse Masser af Brevskaber og Papirer: Det var maaske værdt at ordne dem og forsøge paa at bringe noget helt ud deraf. Naar alle disse spredte Stykker sindrig føies sammen, hvad vil der komme ud deraf? Altid et ret merkeligt Stykke Menneskeliv, ikke merkeligt ved usædvanlige og spændende Kombinationer af

Begivenheder, men ved den Sjelens indre Glød, de fulde Hjerter, der banke deri. Men, men! hvem skulde læse det! Jo, saa vilde jeg forsegle det og testamentere det til et af mine Børn, der havde vokset sig fortjent til denne Arv – et af mine Børn, der maaske vilde blive det mindst bemærkede, men som jeg allerede nu med en smertelig Sympathi føler vilde blive det mindst lykkelige: det maatte eie mest Hjerte, det ømmeste, svageste, stærkeste Hjerte af dem alle.

Men jeg mistvivlede altid om at faa udført dette uhyre Arbeide. Traaden, der gik gjennem det hele, var engang bleven pludselig afreven ligesom den undersøiske Telegrafstreng, der brast, netop som man drømte den stolteste Drøm om at forene tvende Halvkugler. Saa havde jeg længe opgivet det, og det gik næsten i Glemme. Heldigvis er Livet et Eventyr! Ja, et Eventyr! Saa har jeg altid fundet, det har været, og tilsidst maa man ikke studse eller fortvivle over noget – ikke engang naar man har tabt Traaden paa Bunden af Havet. En smuk Aften sidder du i Baad paa den blanke Fjord, hvor Fiskene hoppe i Sollyset. Du lader dine Fingre legende glide gjennem de linde, friske grønne Vande, da griber du pludselig noget, som du tror er en lang, svaiende Tagstengel Kjere Venner, det er jo et Eventyr! ... Jeg fandt Traaden, jeg fandt den pludselig, engang som jeg mindst drømte derom, og nu skal jeg med Guds Hjælp bringe den over og knytte den til Evighedens Strand.

Det er af dette storartede Verk, der først skal skrives, at jeg anteciperer enkelte Træk, hvortil jeg havde gjort et Slags Udkast. De ville gjengive nogle Erindringer og Indtryk – indtil en Livsperiode, da jeg paa en Maade selv blev mig bevidst og begyndte at leve, Billeder fra min Barndom og tidlige Ungdom, som jeg nok uden Fare for Mistydning af den rette Tilhører freidig tør meddele. De ere skrevne for mine Børn og min egen Samvittighed; de bære derfor Sandhedens evige Berettigelse i sig. Maatte de med denne Sandhedens Magt tillige tjene til at kaste et renere Skjær over nogle Karakterer og Forhold, der, hidtil kun seede i Offentlighedens grelle, usikre Lys, aldrig rigtig helt eller med Ro ere blevne opfattede. Forresten vil dette Afsnit, fraregnet nogle Forsøg til en Familiekaraktistik, intet paafaldende indeholde, ingen merkeligere Oplevelser og Begivenheder end mange kunde meddele dem, naar de blot vilde, naar de ikke af Magelighed og uforstandige Betænkeligheder lode det være. Nedskrev enhver, der dybere havde levet, om end mindre bemærket, med Sandhedens Mod og

Frihed, hvad de havde oplevet, saa fik man en Lektur, der vilde bringe Menneskeheden kraftigere fremad end meget af det Digt og Hjernespind, man nu næres ved. –

Jeg er den næst yngste af fem Søskende – vi have ikke været flere – hvoraf min ældste Broder hedte *Henrik*. Født i Christianssand den 23de Januar – ja, Aarstallet vil jeg ikke sige. Det kunde gaa mig med mine Tilhørere, som det gik mig med en Kavaller, der for et Par Aar siden opfordrede mig til en Dands. De kunde maaske synes, at med den Alder maatte man skrive ganske anderledes sat og fornuftig og aldeles ikke lade Pennen dandse. Min Kavaller var nemlig nærsynt, han stod i den Tro, at han havde engageret en Dame, der netop vilde tage sig ud i en majestætisk Lancers. Han var yderst underholdende og behagelig, indtil jeg tilfældigvis kom til at omtale, hvor gammel jeg var, da Rigsforsamlingen holdtes paa Eidsvold. Da blev han besynderlig tankefuld og alvorlig, ligesom naar man skal regne et indviklet Stykke ud i Hovedet og ikke kan faa det til at gaa op og ikke kan slippe det heller. Nei, nu er jeg bleven klogere.

[4] Fader var paa Rigsforsamlingen i 1814 og forelskede sig der i den pragtfulde Egn omkring Præstegaarden, hvilket var af stor Betydning for vor Fremtid. Han har siden vist mig den Plet med Udsigt over Elven, hvor det første Ønske om at søge Kaldet opsteg hos ham. Ak, havde denne Plet været lidt mindre deilig! Jeg havde netop fyldt mit fjerde Aar, da vi indskibede os til Christiania.

Fra mine tidligste Barneaar i Christianssand har jeg endnu de klareste Erindringer. Huset, vi beboede alene, Gaden udenfor, hvor Græsset spirede saa smukt mellem Stenene. De smaa Værelser med Kobberstik paa Væggene, den engelske Vugge med den rare Kalesche over, og at Henrik engang skulde vugge, medens Barnepigen gik ud, men vuggede mig ud paa Gulvet(!). Ogsaa Kongsgaard og Bragdø, det deilige Bragdø, hvor mine Tanter boede, mindes jeg saa tydelig, som om jeg havde besøgt disse Steder igaar. Jeg følte allerede da det forunderlig fortryllende ved Skjærgaardsnaturen, der er at regne som et lyst, muntert, naivt Barneeventyr, mod Indlandets storartede, overvældende, ofte pinlig længselsvækkende Skjønhed. Min første Kunstnydelse, husker jeg, blev mig tildel, engang min Tante Sara havde taget mig med i Theatret, hvor der blev givet Kotzebues «Galningen». Theaterdilettanteriet var netop dengang i sit Flor, og Privattheatret i Christianssand stod navnlig i Ry for de mange udmerkede Talenter, som der producerede sig. Jeg tør ikke dømme om denne Ting, jeg véd kun, at jeg var i høi Grad satisficeret, at Illusionen var saa fuldstændig, at jeg ikke kjendte min egen Moder, som spillede deri, og den naaede sit høieste Punkt, da den Scene kom, hvor Galningen springer ud af Vinduet. Jeg tænkte mig ikke mindre end to Etager, gav et frygteligt Skrig og blev for denne utvetydige Anerkjendelse af deres Kunstnerevne belønnet med at bringes ud og faa dygtig Skjænd til. Altid et Bidrag til Scenens Historie i min skuespilelskende Fødeby!

Søreisen til Christiania varede i fjorten samfulde Dage, noget som let hændte i hine Tider, men som nu rigtignok klinger noget eventyrlig. Man tænke sig fjorten Dage med fem smaa Børn, ombord i en liden Skude. Moder fortalte os ofte senere om de Møisommeligheder og tildels Farer, vi havde havt at kjæmpe med, men dog aldrig, som om det havde været noget leit og sørgeligt. Jeg tror, der var andet «Ty» i Folk dengang, de vare kraftige baade paa Sjel og Legeme, de bare sig ikke for saa lidet. Og hvad taalte ikke et Par kjernesunde, lykkelige Mennesker, der elskede hinanden, og som saa Livet foran sig farvet af et Rosenskjær! Stakkels Far og Mor! Jeg maa formodentlig have havt et konfust Indtryk af en evig, ustandselig Vuggen, og at der ikke gaves mere fast Jord at træde paa. Jeg mindes kun, at vi en stille, klar Juniaften kastede Anker ved en liden Ø, nogle Mile fra Christiania, og at jeg troede, vi vare komne i Paradis. Hele Stranden var som oversaaet af den smukke hvidklokkede Saxifraga, og jeg sad midt i denne bølgende Eng i en Tilstand af stille Henrykkelse. Mine smaa Brødre

klatrede jublende omkring i Stenhellerne. Fader stod nær mig, hans dengang endnu smekre Skikkelse og det fine, blege Ansigt rødt belyst af Aftensolen. Inde i Hytten var ^[8]Moder med Pigen beskjæftiget med at lave The og koge Fisk. Da kom hun i Døren med min yngste Broder paa Armen og raabte til mig: Bina! Bina! Fader vinkede hende ned til sig. Hun skal herefter ikke hedde Bina, men vi ville kalde hende ved hendes andet Døbenavn – et Navn af en Rolle, hvori Moder havde spillet med megen Bravour! Dette blev sagt paa hans egne kategoriske Maade, der ikke fristede til Modsigelse. Jeg følte straks et ubevidst Velbehag ved det nye Navn og glemte aldrig at bringe det i Erindring, naar man tog fejl. Naar mine Søskende vilde ærgre mig, kaldte de mig ogsaa Bina, indtil det forhadte Navn dog omsider døde hen. Nu, enhver faar tænke om det, hvad han vil, jeg tror, at Navnet, man faar i Daaben, ikke er uden en hemmelighedsfuld, ubevidst Indflydelse paa Individet. Noblesse oblige, siger man, og jeg tror ogsaa om Navne, at de paalægge Forpligtelser; jeg er endog overbevist om, at det Væsen, som hedder Coelestine, maa nødvendigvis arte sig anderledes, end om hun var bleven kaldt Stine. Bettina Brentano havde neppe skrevet sine planetstormende Breve, havde hun hedt simpelthen Tina. Mangen en Tina, Stina havde fortjent et andet Navn, og vil altid føle ligesom noget uharmonisk, en Kløft mellem sig og Navnet, hun ikke formaar at udfylde. Omvendt vil et brillant og fordringsfuldt Navn ofte virke parodisk tilbage paa sin Bærer. En anden Sag er det, om jeg for min Person har havt Grund til at lykønske mig til Omdøbningen. Maaske var jeg bleven et nyttigere, lykkeligere, mere agtet og yndet Medlem af Samfundet, havde jeg beholdt mit skikkelige husbagte ^[9]Binanavn, der desuden har en ærværdig Hævd i Familien, da saa mange i min Moders Slægt har baaret det.

Anden Nat.

Min Morfader Henrik Arnoldus Thaulow var en Kunstelsker og Skjønner, han malede selv Dyre- og Krigsscener, hvoraf der endnu findes enkelte Stykker i Familien, hvilke betragtes med al den nedarvede beundrende Pietet, der udelukker enhver Tvivl paa, at det er Mesterverker. En Slægtning her i Byen eier ogsaa hans Portræt, malet i Rom. En stor, men fintbygget Mand, med smukke, ædle, fornemme Træk. Han sidder iført Slobrok og en rød Morgenhue og skuer

tankefuld hen for sig. Hans fine Hænder, der ofte forlangtes til Model, stikke koket frem af de lange Kniplingsmanchetter. Medens han endnu var ganske ung, blev Fredrik den Femte under et Besøg her i Landet opmærksom paa ham, drog ham ned til sig og sendte ham udenlands paa sin Bekostning. Han gjorde flere Reiser i Tyskland og Italien, hvor han for denne Konge indsamlede Malerier og Kunstsager. Senere blev han ogsaa for egen Regning en lidenskabelig Samler. Hans hele Skat, Frugten af mange Aars Savn og Stræben, blev endelig indskibet fra en italiensk Havn for at afgaa til Hjemmet. Men dette Skib kom aldrig frem, ialfald fik han aldrig Greie paa Sagerne, og det er et almindeligt og drøveligt Sagn i Familien, at der stak et Bedrageri under. Harme derover kastede min Morfader paa Sygeleiet, Følelsen af Forladthed i det fremmede Land kom til, og det vilde maaske ^[10] endt med hans Død, var ikke Redningen kommen, men i en ligesaa overraskende som forfærdelig Skikkelse. En Efterretning fra Hjemmet rev ham voldsomt ud af hans hensygnende Tilstand og gav ham med en værdigere Gjenstand for hans Sorg tillige hans Livskraft og hans Energi tilbage, den Efterretning, at hans eneste Broder, en brav ung Mand, var bleven myrdet – skudt – af sin egen Kompagnon. Skinsyge skal have foranlediget denne Gjerning, ellers véd Familien intet nærmere at meddele angaaende den.

Kriminalforhandlingerne fra hin Tid – Sagen daterer sig fra Aarene 1740-50 maatte dog give enhver, der ønskede det, den fornødne Oplysning. Vist er det, at stakkels «Grandpapa» aldrig forvandt Tabet af sine Malerier, og jeg frygter for, at denne Sorg dog tilsidst har overlevet Virkningen af hin sørgelige Begivenhed.

Engang som han kom hjem fra en saadan Reise og steg iland i en af Byerne, stod der just en Barnepige med et lidet Barn paa Stranden. Han tog den smukke, fremmedklædte lille Pige paa Armen, kjærtegnede hende, men tænkte dog mindst paa, at hun engang skulde blive hans Hustru. Hun var Datter af en Skotlænder Chrystie, der var indvandret under Stuarturolighederne og havde nedsat sig paa Moss. Da hun havde naaet sit sekstende Aar, blev hun gift med min Grandpapa, der dengang var over firti Aar, altsaa mere end fireogtyve Aar ældre. De levede meget lykkelig og opnaaede begge en høi Alder. Af deres tretten Børn var Moder den næstyingste. Næsten alle mine Onkler og Tanter vare store, kraftfulde og smukke. Især skal en af dem, Andres, have været ^[11] merkelig for sin Skjønhed og Styrke. Han var dansk Officer og døde ugift nede i Holsten, efter et noget flot Ungdomsliv, paa en høist sørgelig Maade. Han veddede med en Ven,

en Englænder, at han skulde gaa en Mil i en vis kort Tid, jeg har endog hørt hvor kort, men jeg tør ikke sige det af Frygt for det usandsynlige deri. Veddemaalet vandt han, men – han maatte betale Døden Omkostningerne kun faa Maaneder efter. Flere af mine Onkler droge ud til fremmede Verdensdele, kun en af dem, den nu eneste gjenlevende, har boet og bygget her i Landet. Naar undtages hin Onkel Andres's Extravagance, skal man have ondt for at paapege nogen saadan i denne hele talrige Familie, den udmerkede sig meget mere ved noget strengt sobert, regelret, for ikke at sige dydsiret, der i hin Tid, og maaske heller ikke nu, slet ikke hørte eller hører til det almindelige. I det hele taget er min Moders Familie af Temperament sangvinsk-kolerisk, erotisk, godmodig og ureflekeret og byder i denne lykkelige S sammensætning den største Kontrast til Faders stærkt reflekterede, forstandsskarpe, til Grublen og Melankoli tilbøielige Natur. Begge mine Forældre mødtes dog i en lige Passion for Kunst og Skjønhed og i den Evne ligetil det sidste at tage Livet illusorisk – mægtige, stridende Slægtselementer, der havde ondt for at smelte sammen, og som havde afsat sig i deres Børn i en mere eller mindre lykkelig, og jeg behøver ikke at paapege i *hvem* af os i den mest paafaldende Blanding. Ja, i ham synes Slægterne ret at have aflæsset sine stærkeste Tendentser og Lidenskaber, som om de for lang Tid vilde føle sig lettede.

Tredie Nat.

^[12]Mine Forældre fandt ikke Virkeligheden i sit nye Hjem saa fortryllende, som deres Fantasi havde udmalet sig den. Fader havde seet Præstegaarden i sin Festdragt, da den var befolket og smykket til at modtage Prindser og Rigsdagsmænd. Han gjenfandt den øde, gyselig forfalden, og vi bleve modtagne med kolde Ansigter af de bortflyttende. Ja, De græder, sagde den gamle Frue til Moder, der i en af de øde Stuer hulkende havde kastet sig paa en Stol, De græder, fordi De drager ind, men det er meget bitrere at forlade det. (Ogsaa sandt!)

Hvad mine Forældre have kjæmpet med i disse første Aar, hvad de have døiet og baaret, det fatter jeg ikke engang i sit Omfang, og det hører ikke heller herhen at fortælle. Der fandtes ikke mange Familier til at omgaaes med dengang. Moder, Stakkel, maatte til med en stor Landhusholdning og mange grove Folk,

og Fader kastede sig med al sin Iver og Kraft over sit Kald. Enhver, der mindes, hvordan Tilstanden i Bygden dengang var, vil kunne forestille sig, hvilken Augias Stald her var at rense, og jeg véd ikke, hvor langt han endnu var naaet i dette Arbeide, da han efter tretti Aars Møie lagde sig til Hvile. Adspredelserne ydede da den i Sandhed deilige Omegn og begges Smag for Læsning – lykkeligvis eiede Fader et betydeligt Bibliothek – samt en sjelden Gang et Besøg.

Fader var meget omhyggelig for sine Børns Opdragelse. Medens mine Brødre endnu vare for smaa til at sendes i Skolerne herinde, blev der stadig holdt ^[1.3]Huslærer til os. Foruden denne boglige Lærdom, han bestræbte sig for at bibringe os, vogtede han med yderlig Strenghed over vor Opførsel og navnlig alt, hvad der hørte til det udvortes Dekorurn. Vi holdt af ham, vi beilede til et Smil, et Bifaldstegn, men hans Person indgjød os ikke desmindre megen Frygt. Naar vi hørte hans langsomme, vegtige Trin paa Trappen, standsede Lege og Trætte og hvad der havde oplivet Stuen. Moder kastede Øiet omkring for at se, om maaske en Stol eller et Bord havde forskudt sig. Ve den, som ikke holdt Bordskik, som enten kom for sent eller i en eller anden Ting stødte an mod Ceremoniellet. Barnekammeret laa udenfor Faders Værelser ovenpaa, saa han havde os rigtig under Opsigt. Lege maatte vi gjerne og allerhelst synge; dette sidste fik han aldrig formeget af. Men al Støi eller anden Disharmoni blev øieblikkelig ^[1.4]standset ved et Tegn indenfra. Viste han ovenikjøbet sit alvorlige Ansigt i Døren, saa blev der tyst som i en Kirke.

Det Værelse, Fader beboede, vil jeg forgjeves forsøge at beskrive. I sit Udstyr gav det Indtrykket af noget kabbalistisk middelaldersk, naar man fra den jævne Hverdagslighed udenfor pludselig betraadte det. Det var dybt og trist, og der skinnede ikke Sol i det uden Senaftens, da brød der nogle Straaler gennem Pileguirlanderne udenfor, streifede nyfigne hen over de mange underlige

Mobilier og gave enkelte af dem et Slags gjøglende Liv. Hvor ikke Væggene vare optagne af nogle kolossale Chatoller og Skabe af en antediluviansk Form, vare de bedækkede med Billeder og garnerede med en Række Statuetter og Buster. I Baggrunden thronede en vældig Jupiter i Bronze ligesom en Gud i et Tempel. En utallig Mængde Karter, Mapper, Illustrationer bedækkede Bordene, endvidere fandtes Krucifiks, Timeglas, et Staffeli, Glober, Modeller til Allehaande, Tegneapparater, hans Violin og et nyt af ham selv opfundet og forarbejdet Instrument, som han kaldte Harmoniakkord og som klang, som naar man river med en Griffel paa en Rude, altsammen opsat i den uryggeligste, aldrig afstøvede Orden, syntes, ligesom fængslet i en tusindaarig Søvn, kun at vente paa den Stav, der vilde løse Trylleriet. En grøn Papegøie sad ubevægelig paa sin Stang, som om den ogsaa var forstenet eller ventede paa at blive det. Jeg følte altid noget beklemmende ved at træde ind i dette Værelse. Gjorde man sig mere fortrolig med det, saa forstod man det. Her boede en Mand, der havde ^[15]mægtige, mangeartede Tendentser, nok til at nære en Slægt med, men som ikke vare bestemte til i ham kunstnerisk at forløses. Fader var en Tankens Mand og kun dette, Ordet var hans Kunst, hvori alle hans Evner fandt sit fuldeste, fuldendteste Udtryk. Hvad enten han skrev eller han talede, i Dagligstuen, paa Talerstolen, eller ved et Selskabsbord, hvor klart, hvor gribende, hvor helstøbt var hans Foredrag! Det lignede hans Haandskrift, der var saa smuk, saa meislet! Det dunkleste blev forstaaeligt, det tørreste interessant og belærende, naar han foredrog det for os, og bagefter sporede vi aldrig Træthed, vi syntes blot, at vi havde moret os.

Den Skjønheds- og Kunsttrang, Fader dog uimodsigelig var besjelet af, uagtet den endnu laa ligesom ufuldbaaren og kjæmpede i hans Sjel, søgte han at gennemføre i sit hele huslige Arrangement. Han kom aldrig hjem fra nogen Reise, uden at han medbragte noget til Husets Forskjønnelse og Komfort. Nede raadede imidlertid Mor, og hendes renere, lysere Smag vidste at ordne disse ofte uensartede Ting og udbrede Harmoni og Hygge over det hele. En anden Eiendommelighed hos ham var hans Smag for det festlige. Alle Fødselsdage i Huset bleve høitidelig feirede. Naar hans egen Fødselsdag nærmede sig, maatte vi Børn under et eller andet Omsvøb bede ham om Penge for at festligholde den paa det bedste. En Gratulationsskrivelse, især hvis vi formaaede at sætte den paa Rim, en Tegning eller andet Arbejde gjorde ham meget lykkelig og os selv ikke

mindre. Overhovedet, naar vi fandt noget rart, den første Blomst eller det første Bær, gik vi til ham ^[16]dermed førend til Mor, hans Bifald havde dog en anden Vegt, og var vanskeligere at erholde. Ogsaa Gudstjenesten søgte Fader at give et mere festligt Præg. Han arbejdede meget for at rense Sangen og indføre Orden og Stilhed i Kirken. Naar Aaret havde været godt og Indhøstningen var endt, blev der holdt en Takkefest. Kirken var da smykket med broget Løv og Blomster, og det var en Glæde for os, naar vi Dagen forud kunde være med og hjælpe til, binde Krands, bringe Løv o. s. v. Der blev sunget en Kantate, som han havde komponeret og med en uendelig Møie og Taalmodighed indstuderet med Bondepigerne og Sognets diverse musikalske Individuer. Fra et kritisk Standpunkt maatte denne Præstation naturligvis ikke bedømmes, men Tiden var naiv dengang; naar jeg undtager nogle ildesindede, der opholdt sig, om ikke over andet, saa over det usædvanlige, vare disse Fester smukke, og Mængden fandt sig opbygget ved dem.

Den Strenghed, hvormed vor Fader opdrog os, det noget stive og ceremonielle i hans Væsen, der især i de senere Aar steg til barsk Utilgjængelighed, stod igjen i en forunderlig Modsætning til andre Egenskaber. Ubeskrivelig var den Ømhed, han viste, naar der feilede os noget. Han vaagede med os, han kunde sidde utrættelig foran vor Seng og fortælle og synge for os med sin smukke, kraftige Stemme. Det selskabelige Talent, han med Rette var bekjendt for fra sine unge Dage i Christianssand, udfoldede sig ogsaa undertiden paa en merkelig Maade, det glimtede endog gjennem hans sidste Aars mørke Melankoli. Ingen kunde elskværdigere oplive et Selskab ^[17]end han. Vore Lege, især de skriftlige, bleve først morende og pikante, naar han deltog i dem. Stakkels Fader! Det livsvarige Ophold i en Bondebygd, hvor hans Evner ikke fandt den rigtige Sysselsættelse, end sige Anerkjendelse, unddraget levende Omgang med sine lige, forbitret og foruroliget ved saa meget, som er unødvendigt at paapege her, gav disse hans Væsens lyse, jeg kan sige glimrende Sider mere og mere Plads for Grublen og mørk Afsluttethed. Ensomheden, denne langsomme Forgifter – thi man vil dog forgjæves tænke paa at undfly Menneskene – bestyrkede kun den Hang, han havde til at systematisere og theoretisere Alting. Det gik, som man kunde vente: Det virkelige Liv blev ham mere og mere fremmed, og Fænomenerne vilde slet ikke passe i hans Systemer. Selv vi Børn følte undertiden smertelig, at vi ikke

tilfredsstillede ham, ikke fordi vi ikke artede os, men vi artede os kun paa en anden Maade, end han havde – bestemt det. Jeg eier endnu et Manuskript, skrevet af hans zirlige Haand, indeholdende halvhundrede Paragrafer om Børneopdragelsen, Regler, som enhver forstandig Opdrager kunde bringe i Anvendelse, men det gjør et eget Indtryk at tænke, at de udtrykkelig ere skrevne for Henrik. Halvhundrede Opdragelsesparagrafer og Henrik!

Med denne Hang til at skabe sig Theorier og tage Livet illusorisk forenede Far en Storartethed i at give og hjælpe og paa sin tause og barske Maade gjøre godt, der naturligtvis især voldte ham Skuffelser. Hvor denne Godhed blev misbrugt! Hvor han blev bedraget, du milde Gud, hvor han blev bedraget! – [18]saadan rigtig hvad man kalder trukket op! Og han blev altid lige overrasket. Det vilde slet ikke enes med hans Logik, at Velgjerninger lønnes med Utak og Ædelmod med Spot. Ligetil det sidste ventede han at finde Menneskene, som han troede de vare og burde og maatte være.

Faders sidste og ulægeligste Illusion var, at Fortjenesten anerkjendtes af sin Samtid, og at en Stat, et Samfund har en Gjæld at afdrage mod en Mand, der har gjort dem store og vigtige Tjenester. Han bad tilsidst kun om en Plads i sin Ungdomsby, for at han kunde ofre denne Resten af sine Kræfter, inden han lagde sig til Hvile, og det negtedes ham. Med denne sidste Illusion brød hans Kraft sammen, og han sank ikke længe efter i Graven.

Fjerde Nat.

De Huslærere, vi havde, bleve altid omhyggelig valgte blant de mindst uduelige og mindst ulidelige Subjekter, som denne Klasse i hine Tider var istand til at frembyde. Det var som oftest ældre Personer, som paa en eller anden Maade vare strandede i Verden, der opofrede sig for dette Kald. Om Alting slog dem feil, havde de dog den Ressource at blive Børnelærere og Opdragere. De mest pedantiske af dem gjaldt for at være de bedste og paalideligste, og der laa jo unegtelig en Slags Garanti deri, at de ikke havde andre endnu værre Egenskaber. At de alle vare Originaler, følger af sig selv, og jeg kan ikke sige andet, end at de Eksemplarer, vi erholdt, kunde [19]i denne Egenskab kaldes udsøgte. Hvis jeg vilde fortælle alle de Scener, som vore Huslærere gave Anledning til, saa fik jeg nok at

gjøre, men i slige Vidtløftigheder tør jeg jo ikke tabe mig, jeg frygter, det vilde kun lidet tilfredsstillende saadanne alvorlige Tilhørere som mine søvnløse Venner. Lykkeligvis havde Far flittig Tilsyn med Undervisningen og overtog, især da vi bleve ældre, endog visse Fag. Paa Skolen læstes nu de almindelige Ting, som enhver maa lære, men vi pugede ogsaa diverse Bøger, der egentlig laa for høit for vor spæde Opfatningsevne. Saaledes en Bog, betitlet Forstands- og Tankelære, som jeg kan forsikre idetmindste paa mig var aldeles spildt, hvad Resultater den kan have efterladt i mine Brødres stærkere Hjerner, kan jeg ikke vide. Endnu gyser jeg, naar jeg tænker paa et Verk, som hedte Dolz's Anstandsregler, hvoraf man lærte Høflighed, og hvordan man skulde opføre sig i Omgang med sine Medmennesker, et Verk, hvortil Knigges berømte Forskrifter til at omgaaes Menneskene^[n1] forholdt sig omtrent som almindelige trange Støvler forholder sig til de saakaldte spanske. Det var en ulykkelig Bog, og har den ikke gjort andet ondt, saa har man idetmindste lært af den, at mange af de Medmennesker, man siden støder paa, slet ikke have læst Dolz's Høflighedsregler. Havde man nu ikke selv puget den engang, saa savnede man den maaske mindre. Dertil kom, at vi læste den med en Huslærer, der var en levende Illustration til Verket, saafremt en pedantisk, stiv, i yderste Maade ceremoniel gammel Skrue kunde være det. Hr. Skatmand, saa hedte denne Skat, var oprindelig fra Lolland, eller et andet ^[20]saadant Øland, og kaldte sig studiosus philosophiæ, men han havde tilbragt omtrent tyve Aar i Norge som Huslærer, og som saadan havde han brillante Anbefalinger, da vi fik ham. Skal jeg ligne Hr. Skatmand ved noget, da maatte det være med en Messingildtang, der føler sig at være af Messing, men som ved Tid og Ærgrelse har antaget noget anløbet grønligt. Ved hans hele Atmosfære var der noget irret, metalagtigt, der virkede besynderlig ubehagelig. Man havde aldrig seet ham smile eller le. Hr. Skatmand var en vredagtig Mand, han forsømte ikke paa ret haandgribelig Maade at indprente os Anstandsreglerne, naar de ikke vilde ind i vort Hoved. Han vilde blandt andet indføre den Skik, at naar Skolen endte om Dagen, skulde mine Brødre gjøre et dybt Skrabud og jeg ligedan Neining, naar vi baglænds havde naaet et vist Punkt af Gulvet. Engang jeg var færdig til at gaa, sad Præceptoren just med Ryggen vendt mod Døren, i Tillid til denne Omstændighed og i min Glæde over at være fri for Skolen og for ham og for Dolz gjør jeg min Kompliment vel dybt og lidt for overgiven, saa de andre gjorde Grimaser for ikke at le, men o ve! Han havde udtrykkelig holdt Øie

med mig i Speilet, og jeg saa ham blot reise sig i fuld Vrede, inden jeg satte afsted i den voldsomste Flugt hen over diverse lange Gange, ned ad to Trapper, altid fulgt af den opbragte Hovmester, indtil jeg med et Skrig styrtede ind i Stuen. Moder var af dem, der slet ikke taalte Overraskelser, hun stod netop med en Blomsterpote, der skulde flyttes, og den gik da i Gulvet. Jeg behøver ikke at fortælle, at jeg maatte betale ^[21]baade Blomsterpotten og det altfor dybe Kniks. O Dolz, Dolz, hvad har det kostet mig at blive et saa høfligt Menneske, som jeg nu er!

Jeg husker endnu, hvad der gav Anledning til, at Hr. Skatmand blev afskediget. Vi havde en meget lattermild Husjomfru, med hvem han levede i stille indædt Uvenskab, da han altid troede, det var af ham hun lo. Naar hun sad til Bords, var hun ogsaa ofte i den pinligste Knibe, da den strenge Bordtugt ikke tillod hende at give efter for den Fristelse, Hr. Skatmand altid satte hende i. Engang havde hun ganske uden at tænke noget derved dannet et Profil af et Stykke Brød. Hr. Skatmand tog det til sig og indgav siden Klage derover, men nu var Far kjed baade af ham og hans Klager og afskedigede ham med det samme.

En anden Husfælle, men af en ulige fornøieligere Art end Huslæreren, havde vi i vor Papegøie, et virkelig ret merkeligt Individ i sit Slags, uagtet jeg kan ikke sige den «hørte til mine Folk». Dyrekjerlighed var forresten et Hovedtræk i Familien; paa Gaarden vrimlede der af alskens befjedrede og firbenede, og alle havde vi vore Yndlinge, ret betegnende efter egne respektive Individualiteter. Skulde engang et tamt Kid eller et Lam slagtes, saa græd Moder og jeg vore modige Taarer længe forud. Mor fodrede hver Dag Henriks Brune fra sit Vindu. Katte holdt jeg mest af, jeg havde altid en Kjælekat, der fulgte mig overalt, endog ude, naar jeg spadserede. Hvis her var Stedet dertil, kunde jeg fortælle mange Ting om Dyrene, Træk, som kun røbe sig for dem, der med Kjerlighed omgaaes og iagttage disse vore ^[22]stumme Medskabninger. Kun i Forbigaaende et Par af disse Træk. Katten er et miskjendt Dyr. Det er sandt, den har Klør, som den undertiden river med, men det sker som oftest ufrivillig, ligesom godartede Mennesker undertiden komme til at saare med sin Tunge. Et merkeligt Træk er det, naar man leger med en halvoksen Kat og den saadan med Tænder og Klør bearbejder vor Arm, hvor rørende bange den er for at tage for haardt i; forsøg det med en Hund eller et andet Dyr, og vi slippe ikke saa let. Det individuelle er

overordentlig sterkt udpræget hos dem, ja mere end i nogen anden Art Dyr; jeg har truffet Katte i alle Temperamenter, alle Karakterer. Merkelig var en halvvoxsen Kat, vi anskaffede os herinde, – det var et deiligt Dyr, og saa livlig, saa overstadig lystig, at den bogstavelig ikke vidste, paa hvad Ben den skulde staa, den hoppede derfor engang op paa Afsatsen af den varme Ovn og brændte sine Poter. En Dag løb Pus sin Vei, vi averterede efter den, og den blev virkelig bragt os igjen, men hvad den havde oplevet paa denne sin første Tur ude i Verden, véd ingen; fra det Øieblik var den stur og trist og ganske forandret. En Hunkat, vi havde hjemme, var af et saa blidt og kjerligt Gemyt, at den lod fremmede Unger, endog af andre Dyreracer, die sig. Kaninhannerne have den grusomme Drift, at de lemlæste og fortære sine egne Unger. Vi søgte at redde en saadan liden Stakkel, hvis Søskende laa der ilde tilredte, tog den og lagde den til vor Hunkat, og se! den tog sig moderlig ømt af den forladte. Min Yndlingskat blev engang bidt af en Hund i Halen, saa den maatte sættes af. Jeg ^[33]véd ikke, hvad for et uovervindeligt Indtryk af Skræk og Skam, der overgik det arme Dyr ved denne Operation, men det forsvandt fra det Øieblik, og jeg sørgede over min Kat, som om den var død. Flere Maaneder efter, en Sommerdag, jeg spadserte nede i en noget uveibar og ensom Dal, sprang Pus pludselig ud af en Busk og strøg sig til mig med alle Tegn paa den heftigste Glæde. Dette hændte oftere, den fulgte mig endog lange Stykker indtil i Nærheden af Gaarden, men aldrig indenfor Grunden, herfra vendte den tilbage til sit Eremitliv i Skoven. Ud paa Høsten blev den dog ganske borte, maaske har Ræven taget den.

Men det var egentlig om Papegøien, jeg vilde fortælle. Denne var nu Fars Yndling, og som saadan blev den betragtet med al Respekt, men egentlig elsket var den ikke af os andre. Det er merkværdigt, hvor nøie disse egoistiske, arrige Dyr forstaa, hvem der ynder dem, og hvem der ikke gjør det, og hvor hevngjerrige de ere. Kun Far og Husholdersken, vor brave, elskværdige Marthe, som særegent tog sig af dens Oplærelse, viste den al den Hengivenhed, som dens lille Papegøiesjel kunde rumme. Den løb frit omkring i Huset, og var i Almindelighed taus, men det hændte undertiden, at den faldt ind med de faa Sætninger, den til en høi Grad af Tydelighed havde lært, høist uventet og træffende, saa det var ikke forunderligt, at simple Folk, der aldrig havde seet eller hørt dens Species omtale, korsede sig, naar de kom ind og hørte den pludre, og spurgte sig selv, om dette gik rigtig til. Marthe havde altid merkværdige Træk

at fortælle ^[24] om den. Det er sandt, at Papens Indfald traf undertiden heldig ind og gav Anledning til Moro, men jeg tror nok, at den ligesom Talleyrand fik Æren for mange Vittigheder, som den ikke havde sagt, og derfor tør jeg kun anføre to Træk af den, som jeg indestaar for. At den engang paa en Bondemands forbausede Udraab: «Nei, Jesu Navn, aa er detta for Faul?» svarede: «Papegøie», er ikke meget morsomt. Men engang kom en tysk Gjøgler vandrende med sin Violin og en Abekat, der dandsede efter Violinen. Far, som et Barn indtagen i alle Slags Præstationer, bød Manden med sin Abekat indenfor. Vi havde en Stund lang hørt paa Musiken, Far med en Mine og et Alvor, som om han havde Paganini for sig, da Papegøien med et flagrede ned af sin Pind og satte sig paa Bordet. Kan du snakke? sagde den skjærende. En ny Kolbøtte af Abekatten var Svaret. Aa Skit! sagde Papen og fløi op igjen. Den sidste Kraftytring var saa meget mere overraskende, som ingen havde lært ham den, den var et rent Selvstudium. En varm Sommerdag sad den mellem Blomsterne i det aabne Vindu, hvor vi ofte havde seet den uden Frygt for, at den skulde flyve bort. Solen brændte hed paa dens grønne Fjer, og jeg véd ikke, hvad for brasilianske Drømme den vuggede sig i, eller hvilken sød Illusion der kan have betaget den, men med et strækker den sine rubinspidsede Vinger ud i Solen, flagrer tungt op paa dem og forsvinder, idet den beskriver en lav Bue over Gaarden, bag Tagene. I tre Dage var Papegøien borte, og vi ansaa den allerede for tabt, maaske taget af en Rovfugl, da det faldt Marthe ind at søge i en anden Retning.

^[25] Nu først et Ord om Marthe. At sige, at hun var et sjelden tro, trofast, sedeligt og flinkt Subjekt, udtrykker langt fra tilfulde, hvad denne fortræffelige Pige i femogtyve Aar var for vort Hus. Hun lukkede begge mine Forældres Øine og var den sidste paa Gaarden. Hvad Lisbeth, Eventyrsaras Datter, var i poetisk Forstand – jeg finder intet bedre og mere betegnende Ord derfor – det var Marthe i en praktisk; man kunde næsten kalde hende genial. Hun lærte alt, hun kunde alt, hun havde Tid til alt, og forenede dermed et Overblik, en saa rolig, stille Dygtighed, at hun i egentligste Forstand blev Husets styrende Aand. Dertil saa klog, hun havde den fortrinlige Evne at gjøre sig ligesaa afholdt af Folkene som af sit Herskab. Mine Forældre vidste ikke, hvor høit de skulde sætte hende, og med rette. Af hendes Færdigheder vil jeg kun nævne, at hun vævede alt, hvad

der paa den store Gaard forbrugtes af Linned, fint Dækketøi, endog Gulvtepper, lavede fortrinlig Mad, og – at hun sang meget smukt. Hun var altid Forsangerske ved Kirkefesterne. Naar der blev spillet et Thema inde, skulde det meget undre os, om ikke Marthe Dagen efter sang det i sin Væv tidlig om Morgen, og det saa rent og klart, som om hun havde indstuderet det med en Mester. Af Væsen var hun faamælt – lakonisk, stille, beskeden og altid i godt Humør, ligesom hun viste en Takt, en Finhed i alle Forhold, som man skal søge efter, selv udenfor hendes Stand. Dette sjeldne Klenodie af et Tyende skulde jeg arvet, det var en stille Overenskomst mellem mig og hende, men denne for mig saa lykkespaaende Udsigt blev desværre forstyrret ^[26] ved en høist ubeleilig Frier. Marthe, der havde afslaaet saa mange Tilbud, der havde modstaaet saa mange Fristelser, medens hun stod paa sin Post, kunde ikke modstaa en ung, brav og anseet Gaardmand, der netop i det kritiske Øieblik meldte sig.

Samme Marthe havde en Evne til at finde bortkomne Ting, som næsten maatte kaldes overnaturlig, ialfald ubegribelig. Den havde noget tilfælles med hin Piges, der vitrede Metallerne i Jordens Skjød. Kom noget bort, og jeg kan ikke fragaa, at dette hændte undertiden i vor Familie, saa fortvivlede vi ikke, thi Marthe var der jo. En Dame havde paa en labyrinthisk Tur ned gjennem Dalene, langs Elvene, tabt sin Ring, en Forlovelsesring – denne sidste Omstændighed gjorde hende især ulykkelig, da hun tog det for et slemt Omen – Marthe gaar ud og finder Ringen midt i Engen. En Dag Far kom hjem fra en Christianiatur, havde han tabt en meget værdifuld Diamantbrystnaal – hvor, havde han ikke ringeste Formodning om. Han savnede den først, da han kom hjem. Marthe udbad sig Tilladelse til at reise indover for at søge, og Marthe reiste med sin besynderlig naive, jeg kan næsten sige inspirerede Tro paa sin Lykke, og vi med vor overlegne Vantro saa hende reise. Hun havde søgt paa et Par Steder, og det var allerede mørkt, da hun kom til Skydsstedet Trøgstad, henved to norske Mile fra Hjemmet. Her fik hun en Lygte og gav sig til at søge paa Gaarden, og i Høstsølen mellem Bøndernes Vogne og Heste fandt hun Naalen. En anden Gang savnede Far ligeledes efter en Byreise en sølvforgylt Snusdaase; denne Gang negtede han hende rentud ^[27] at gaa paa Opdagelse, han havde savnet Daasen paa et Sted nær Christiania og havde allerede selv anstillet Undersøgelser, den var vist stjaalet. Men Marthe, dennegang ulydig, tog Hest og Slæde og drog afsted. Da hun havde kjørt et lidet Stykke, vilde hun drage Fælden tilrette; derved faldt

der noget ned i hendes Skjød og se, det var Daasen, der havde skjult sig mellem Fælden og Foret, og som Marthes magnetiske Nærhed nu drog frem. Denne samme Marthe var det, som blev sendt ud efter Papegøien. Selv hun havde næsten opgivet Haabet, da det faldt hende ind at søge i en ganske anden, lidet sandsynlig Retning, nede i en dyb Sidedal. Nu kommer Papegøiens anden Genistreg, som jeg skulde fortælle. Glemmer ikke, kjere Venner, at meget af dette er skrevet for mine Børn, saa lad os da være Børn og glæde os over Papegøien! Marthe havde som sagt næsten opgivet Haabet, da hørte hun pludselig lige over sit Hoved en skingrende, vel bekendt Stemme: Kom hid, Marthe! Marthe, kom hid! I Toppen af en af vore store Hængebirke saa hun sin kjere, gamle Ven sidde. Ikke før blev den hende var, saa entrede den med Neb og Klør ned til hende og spadserte gemytlig op paa hendes Skulder.

Femte Nat.

Barndomsaarene gik saaledes lunt hen, jeg véd ikke selv rigtig hvordan. Mine Søskende og min Fætter, der blev opdraget med os, kom paa Skoler herinde i Byen, og vi saaes kun i Ferierne. Min Skolegang ophørte dermed, jeg læste kun enkelte [28] Ting med Far, saa jeg fik mere Tid til at sværme omkring ude. Om den Ensomhed, der dengang herskede i disse Dale og langs den dybe, bugtende Elv, kan man nu ikke gjøre sig noget Begreb, og jeg kunde i halve Dage færdes dernede. Hvilke Tanker, Planer, Drømme har disse Dale ikke fostret i sit Skjød! En ubeskrivelig Sørgmodighed kunde under tiden der overfalde mig. Især de lange Søndageftermiddage, naar Vaaren brød op med Sol og Isluft, naar den gule Hestehov skjød op i Lurfaldene og Birkene dryppede af de Saar, vi tilføiede dem.

Et Billede fra mine første Barneaar i Eidsvold knytter sig til disse Elvebredder. Engang jeg vandrede om ved dem, det var ogsaa en Søndageftermiddag, men en deilig Midtsommerseftermiddag, traf jeg paa en liden Gut omtrent paa min Alder, syv til otte Aar, der stod og fiskede, eller indbildte sig det, med en Barnefiskestang. Han var smuk som en Engel; paa det lyse, sterkt krøllede Haar bar han en Straahat med et blaat Baand, en lys Dragt, med en fin, broderet Krave, klædte ham ganske fortryllende. Jeg syntes, at jeg

aldrig havde seet noget saa himmelsk. Den lyseblaa Bluse kunde jeg endda modstaaet, men den havde to Rader hvide Perlemors Knapper, en Raritet dengang, som aldrig var kommet mig for Øie før – nok, jeg syntes han var en Engel. Han var ordknap og kort for Hovedet, maaske fordi han ingen Fisk fik; jeg vovede ikke at forstyrre ham, men stod og saa paa ham og hans Billede i Elven. Hjemme følte jeg en Undselighed ved at fortælle, at jeg havde truffet ham, men næste Dag gik jeg ned til Stedet, og næste Dag igjen og ^[29]mange Dage, men han var der ikke mere. Jeg havde ikke spurgt, hvad han hedte, eller hvorfra han kom. Det faldt mig ikke ind at knytte ham til Virkeligheden, ellers havde jeg saa let kunnet udregne, at han var en liden Hovedstadsindvaaner i Besøg paa en af Nabogaardene, og at han efter endt Besøg var reist igjen. Det fik jeg først senere, tilligemed hans Navn, at vide. Længe efter tænkte jeg paa Synet. Jeg havde aldrig siden truffet ham eller spurgt efter ham; da blev der engang, mange, mange Aar efter, i min Nærværelse fortalt, at han var bleven Landhandler.

Da hændte det engang, at jeg gik ind i en Kolonialbutik for at spørge efter en vis Slags Frugt til en syg. Støttende sig med Albuen paa Disken, i intim Samtale med Firmaet, stod en før Mand i en brun Pensylvanskindshue, med Ulveskindspels, sammenholdt af et grønt, korslagt Skjærf. Det lyse Haar snoede sig tykt og fast som paa en Væder omkring den beregnende Pande og et bredt, rødt, skjegløst Ansigt. De taledes om Sildepriserne og sidste Grundset-Marked. Kjøbmanden nævnte ham ved Navn, og da det var et usedvanligt Navn, studsede jeg og tænkte: hvad er der ved det? hvor har jeg hørt det engang? Venner, ja, jeg kan ikke hjælpe det. Det var Helten i min Idylle, det var mit Syn fra Elven! Livet er en stor Humorist, og det behager sig ofte i Overraskelser og Kombinationer, som ingen Menneskehjerne kunde finde paa.

De sværmeriske Stemninger, Ensomheden satte mig i, merkede jeg dog mindre til inde. Jeg var et livligt Barn, der havde meget ondt for at sidde stille, ^[30]og tog derfor flittig Del i Husets udvendige Gjærning; hvor der bryggedes, bagedes osv., var jeg altid med som Tilskuere. Skal jeg endelig nævne nogen fremstikkende Tilbøielighed til noget, da var det, næst Læsning, en Lidenskab for at spille Komædie, en høist bedrøvelig Lidenskab, der ikke paa nogen Maade fandt Næring, da jeg hverken havde Anledning til at se eller deltage i noget saadant. Alle Forsøg, jeg gjorde paa at samle de Muligheder, der vare

forhaanden til at sætte noget i Gang, strandede bestandig ynkeligen. Engang havde jeg faaet Løfte om Deltagelse af endel af Bygdens Ungdom; jeg skrev alle Rollerne af og fordelte dem, og Stykket skulde opføres i Julen, men da Julen kom, vilde dog ingen, og det endte med, at jeg, der bogstavelig havde lært alle Rollerne, ogsaa maatte give dem alle, og opførte paa den Maade hele Scener solo, dels for tomme Vægge, dels for et Publikum, bestaaende af Moder og Jomfruen, den samme, der havde leet Hr. Skatmand ud af Huset. Maatte jeg altid have et saa taknemligt Publikum.

Ogsaa i denne sidste, vor brave Jomfru Dorothea Bay, havde vi en uerstattelig Husfælle. En venlig, livsglad Sjel, musikalsk anlagt, raadede hun over næsten alle, kjendte og ukjendte, gamle og nye Sange, deraf alle de Bellmannske, dengang saa i Mode, som hun da leilighedsvis, til stor Glæde for os Børn, foredrog.

Naar jeg nu kommer til at tænke paa disse trofaste, der i Rækker af Aar, med en rørende Hengivenhed, der overlevede Adskillelsen, vare knyttede til vor Familie, griber der mig noget som en Angersfølelse, ^[31]en stille Bebreidelse, at jeg dengang ikke forstod det nok. Var jeg ogsaa noget for dem, som var saa meget, saa uendelig meget for os!... «Husets Frøken», vist ikke andet. Der kommer Tider, da man bedre erkjender, hvad de har været – Livet er en god Læremester.

Men for at komme tilbage til mine theatralske Tendentser, de nød just ingen Opmuntring, og da de ikke ganske kunde undertrykkes, søgte de at give sig Luft paa en anden Maade, nemlig i Forklædninger og alskens fantastiske Optog. Paa Landet er man nøisom, undertiden kunde disse Tilstelninger give Anledning til Morskab. Snart kom jeg forklædt som Taterske og Spaakvinde, snart som omvankende Sangerske, eller som en gammel, tilspjaaget Jomfru, og jeg var sjeleglad, naar jeg blot et Minut kunde dupere nogen. Engang som der var et Par muntre Damer i Besøg hos os, lod jeg Pigen melde, at Præsten F. var i Farvandet og vilde straks arrivere. Samme Præst var bekjendt for sin næsten unaturlige Længde, der kun fandt noget tilsvarende i hans ligesaa unaturlige lange Prækener. Moder havde netop givet Damerne et lidet Udkast af hans Personlighed, og disse vare meget spændte paa hans Ankomst. Den Præst, som kom, var imidlertid ingen anden end den unge Frøken, der paa et Par uhyre Stylder, indsvøbt i en fodsid, sort Kjole, hvid Krave og en trekantet Hat, kom

stavrende over Gaarden til en umaadelig Forferdelse for det hele Hus. Nu sidder jeg her i min snevre Bykasse og undrer mig over disse Fantasterier. Det er stygt af mig, men jeg kan ikke fordrage, at Børnene forklæde sig eller ^[32]ville agere. Det vækker en besynderlig trist og ængstelig Følelse af noget – hvad skal jeg kalde det! – spildt, smertelig undertrykt. Her er heller ikke Scenen for sligt, her er for trangt, for nykternt. I hine Tider laa det i Luften, og der var Forbilleder nok, hvor man saa hen, stødte man paa de eventyrligste Figurer, man behøvede ikke at sende Bud efter dem.

Hvilke Tider! de ligge dog ikke saa meget langt tilbage, og dog vil enhver have ondt for at sætte sig ind i dem. Lidenskaberne, Lasten, Latterligheden traadte dengang ganske ugeneret og umaskeret op, men hvilke Typer udviklede sig ikke af denne naive Lovløshed! Skummet, Bærmen af disse Tilstande præsenterede sig i en Mængde omvankende Personer, hvoraf nogle vare ganske vanvittige. Disse stakkels omskvulpende Menneskevrag havde næsten alle tilhørt den bedre Klasse. De kom gennem hele Rækker af Aar næsten regelmæssig igjen paa sine Besøg i Kjøkken og Borgestue og bleve altid mødte med Modbydelighed af Mor og en rædselsblandet Nyfigenhed af os Børn. Der var blandt andre et Kvindemenneske, som kaldte sig Johanna Maria Catharina Eleonora von Kolbrandt. Det var en stor, prægtig Skikkelse, med regelmæssige Træk og sorte, lynende Øine, en veritable femme de brigand. Hun fortalte med en fremmed Akcent, at hun var af høi Adel og Datter af en tydsk Kommandant, maaske paa en af de Fæstninger, der maatte overgive sig til Napoleon, foruden en Mængde eventyrlige Hændelser. Hun var ikke gal, men utrolig fordærvet. Brændevin var allerede for slapt for hende, og hun ^[33]forlangte det med alskens Tilsætninger af bittert og skarpt. Negtede man hende noget, blev hun frygtelig uforskammet. Engang tog Henrik hende for sig og fik hende til at fortælle, dog først efter at han havde opfrisket hendes Livsaander med en Elikvir, som efter hans Forsikring bestod i Spiritus med en Tilsætning af Sennep, Perikum og spansk Peber. Saa fik hun Tungen rigtig paa Gled. Hvor meget sandt der var deri, véd jeg ikke, men Henrik sendte, hvad han havde optegnet, til Mauritz Hansen, som ogsaa lavede en af sine maaske heldigste Fortællinger deraf. Den vil kunne findes i Maanedsskriftet «Husvennen» under Navn af «Den mecklenburgske Familie». En anden var Galeberthe, der gik pyntet som Frue, med Fjerhat og Blomster, hun fortalte om en fornem Kjereste, hun havde havt, men hun «vidste, hvor han var».

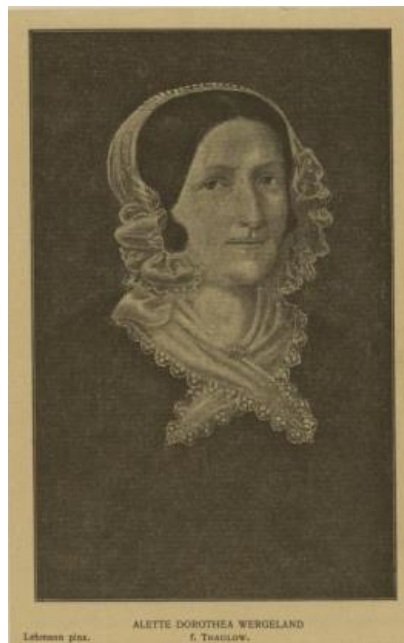
En rørende Figur var en Person, som kaldte sig Keiser Doff, som kom udstafferet med en Mængde Guldstads, især Ordener, og var sjeleglad, naar man gav ham noget saadant at fæste paa sig. Han havde et blidt, sværmerisk Ansigt og spillede paa en Barnefløite. Han vilde aldrig lægge sig tilsengs for ikke at tage sin Stads af sig, hvori han paa en Maade var indsyet. Saa sad han paa en Krak om Natten, hvor man laante ham Hus, og blæste vemodelig paa sin Fløite. Endvidere tvende Damer Bodsprædikantinder, der uden videre trængte ind i Værelserne, satte sig paa Sofaen og læste os alle Teksten. De vare saare uforskammede, naar man ikke gav dem, hvad de forlangte, eller købte af deres Skrifter. Disse sidste Fremtoninger forekom, som man vil forstaa, i en meget senere Periode, ^[34]vi havde endnu ikke faaet Sotten rigtig i Landet, men kunde regne dem til de sporadiske Tilfælde, som altid gaar foran en saadan. Forunderlig blev jeg mindet om alle disse Figurer, og om saa meget fra hin Tid, ved at læse Aurora Dudevants (Georg Sands) Skildringer af sin Barndom, da hun blev opdraget paa Landet hos Bedstemoderen. De samme underlige Kumpaner af Huslærere, næsten paa et Haar de samme Skolescener; ogsaa til hendes Farmoders Slot kom Personer ranglende, som morede og skræmmede Børnene. Blandt andre var der en ung Mand, som gik omkring med en Lygte, for at søge efter la tendresse (Ømheden). Naar han havde siddet en Stund, reiste han sig for at søge omkring i Huset og Haven med sin Lygte, men han kom altid tilbage og meldte bedrøvet, at han havde ikke fundet la tendresse.

Stakkels Mand, nei han kunde nok søge efter den! Ak, hvor Menneskeheden ligner sig overalt! Enten Scenen ligger i Roma eller Romerike, de samme Lidenskaber, de samme Egenheder, den samme Forrykthed, kun gaar den ene med en Lygte, den anden med en Fløite, den ene ynder la tendresse, den anden Brændevin med Sennep. O, hvor man maa ynke og holde af denne vor stakkels skrøbelige, uforbederlige Menneskehed, der bærer den samme Moders ufeilbarlige Merke paa sig – hvor vi burde være fordragelige og overbærende mod hverandre, ligesom Gud vil og maa være det.

Aarene gled saaledes umerkelig hen midt i det stille, afsondrede Liv, vi førte. Vi havde saa godt som ingen Berørelse med Christiania dengang. Dagen ^[35]gik dog for os Børn hurtig nok, delt mellem den fredelige Tilværelse inde og en utrættelig Tumlen ude, hvortil det smukke, men meget farlige Terræn fristede os.

Heldigvis havde ingen af vore Forældre noget af den utidige Ængstelse, hvoraf nogle Mødre især ere ligesom besatte, og hvormed de indbilde sig at kunne danne et Vern omkring Barnet, der vil forhindre alle Farer, medens de i Virkeligheden indbyde Farerne og gjøre det forsvarsløst mod dem; vi havde altsaa god Anledning til at øve og hærde os i denne Retning. Der var Braastyrtinger og Jordfald og Damme og Elve, dybe, lumske Elve paa alle Kanter, og jeg maa kun her nævne det som et Under, et tydeligt Guds Fingerpeg, at vi slap lykkelig gjennem disse Aar uden Tab paa Liv og Lemmer. Vi vare vel tyve Gange nær ved at drukne og ligesaa mange Gange ved at blive lemlæstede. Den Dristighed og Sikkerhed, vi opnaaede i at haandtere det farlige, forekommer mig selv nu fabelagtig, hvis jeg ikke kunde fæste Erindringen derom til bestemte Kjendsgjærninger. Vi balancerte over Rækverket paa Broerne; vi hoppede igjennem et helt Stokverk ned paa en Bundt Hø ikke større, end en Mand magelig kunde stikke det i en Krybbe. Men man bliver adræt og haardfør derved, det lærer os at bære Smerten. Et Træk deraf tør jeg nok meddele. Jeg agede, ni Aar gammel, med min tre Aar yngre Broder paa Skjødet, paa Isholken ned igjennem en lang, bugtende Dal; han slap vel derfra, men jeg kom hjem med en kløvet Tinding og et lukket Øie, og i denne Tilstand satte jeg mig meget rolig hen til Lisbeths Rok og spandt. Det skulde være en behagelig ^[36] Overraskelse. Den trofaste, gamle Sjel forvandt den aldrig; sidste Gang jeg saa hende, i 48, talte hun endnu derom. Stueluften forkjæler, nu frygter jeg den mindste Smerte. I 1825, hin stormfulde Maieftermiddag, da Fredrikshald brændte, kuldseilede vi, tre Søskende, i Vormen. Masten, der brak af som en Pibestilk, reddede os og lettede Baaden, da vi allerede laa i Vandet. Hvor ofte vi have plumpet i Andelven, denne dybe, stille, lumske Elv, og have reddet os ved at holde i Sivet, véd jeg ikke – vor farligste Moro var dog at ro ud netop saa langt, at vi undgik Linien, hvor Strømmen tager Baaden og fører den ned mod Fossen. Gud være takket, som vilde holde sin Haand over os, som sparede de uprøvede til andre Farer, mod hvilke hine ere at regne som en Leg – Farer og Smerter, der føre over Livets hule, svigtende Grunde, til Trygheden i ham.

Sjette Nat.

Moder hedte Alette Dorothea og var den næstyngste af min Bedstefaders tretten Børn. Hvad skal jeg sige, der mest træffende kan betegne hende. Hun havde et Barns Aand, men en Serafs Hjerter, noget saa uberørt og rent kunde man ikke tænke sig. Hun bevarede en Sekstenaarigs pigeagtige Sky og Undseelse til det sidste. Hun havde været Christianssands Skjønhed i Byens Velmagtstid, det vil da sige under og efter Krigen, da den var Sædet for en Dannelse og Selskabelighed, der af alle skildredes som usedvanlig. Det var siden hendes største Glæde ^[39] disse Erindringer, naar hun kunde fortælle om Familierne Hegermann, Grev Moltke, Isaachsen, van Kervel, Reinhardt etc., alle rige og ansete Huse, hvori Damerne vare Skjønheder og Herrerne noget tilsvarende, maaske uimodstaaelige. Jeg tror virkelig, at Menneskene vare gladere og i det hele lykkeligere i den Tid. De bare ogsaa Lidelsen lettere og gladere, og – de døde gladere, maaske fordi de have levet mere fornøiet, i den rette Forstand, mener jeg da. Fra al denne Herlighed og den huslige Lykke, mine Forældre nøde, trods de tarveligste Kaar, blev hun pludselig borttrykket og hensat i Eidsvolds dybe Naturensomhed. Her fandtes dengang meget faa, til hvem hun kunde slutte sig, saa stakkels Mor, ganske anvist paa sig selv, kom total tilkort. Saa levede hun vegetativt hen ved Siden af Far, de største Kontraster, Livet nogensinde kunde stille sammen, uden at optage noget af ham, skaanet af ham, som den ludende Klippe skaaner og skjærmer for den skjælvende Blomst, den tillige berøver Sol. Far behandlede hende med en vis øm Overbærelse, blandet med et Anstrøg af gammeldags Courtoisie; han tog altid Parti med hende, om Uretten var aldrig saa stor. Hun var huslig og flittig og havde nok med den store Landhusholdning,

hvoraf hun ikke forstod det mindste, saa Tiden gik paa den Maade taalelig. Hun forrettede alting med en mageløs Hurtighed. Det var umuligt at følge hendes Fingres Bevægelser, naar hun syede eller strikkede. Om hun var praktisk, naar man dermed forstaar noget andet end en Detailfærdighed, om hun havde Kunstnerevnen til at samle og belive alle disse utallige og modstræbende [40] Enkeltheder, det ved jeg ikke, men i hendes Nærhed var der altid godt at være. Hun havde Sands for Komfort, og hun selv var blid og behagelig. Natur og Kunst, især de bildende Kunster og Theatret, elskede hun, vel kritikløst og ureflekteret, men dog med saa megen Inderlighed! Hvor hun kunde straale af Glæde over en smuk Udsigt, et smukt Ansigt! og her havde hun rigtige Instinkter. Jeg husker endnu den Iver, hvormed hun altid løb en vis Fattigkone, Mari Næringen, imøde; for vore Øine var det en almindelig pjaltet frastødende Skikkelse, men Mor raabte: Se I ikke, hvor deilig hun er! Slige Ansigter ser man kun paa Gemmerne! Og hun havde vist Ret. Moder selv var saa smuk. Hendes hele Organisation var mageløs kraftig og dog fin og elastisk. Hun var let som en Fugl i Bevægelser og Gang og havde ædle, næsten kongelige Træk. Min Mand sagde altid, at hendes Øine havde dette sjeldne Snit, som man beundrer hos Gazellen, hvælvet opad, med et paa engang fyrigt og fromt Blik.

Mors kjereste Aandsadspredelse var at læse; hun læste især Romaner i uhyre Kvantiteter. Merkværdig nok behagede de gode og ofte dybsindige hende lige saa meget som de ikke-gode. Men det var og blev Adspredelse; hun uddrog vist ikke meget deraf for Livet selv. Den mest bevidste og levende Betragtning, hendes Aand har hævet sig til, maa have været en Forbauselse over Børnene, saadan som de artede sig og voksede op om hende. Vi vare alle sterkt og eiendommeligt anlagte. Dog vil ikke Opdragelsen af disse i sin Eiendommelighed saa grundforskjellige Børn have foruroliget hende meget. Hendes Anskuelse [41] om Ægteskab og Døtres Forsørgelse var som de fleste Mødres paa den Tid, Anskuelse, som omtrent lode sig fatte i følgende tvende Hovedpunkter: Døtre bør giftes, og enhver brav Mand, der kan forsørge dem, er god og passende. Saa havde hun tænkt sig, at hendes Døtre, naar de havde faaet en vis Alder, skulde gjøre et pent, passende Parti med en Proprietær, en Præst eller endog en Militær. I denne Henseende gjorde hun ingen Forskjel paa sine Børn, hun undte os begge lige vel. Hun havde tænkt det, men derved blev det. Passivere kan ingen i dette

Stykke have forholdt sig end hun. Enhver vil have forstaaet, hvor aldeles hun manglede Evne til Intrige. Min Søster blev gift, da hun var nitten Aar, men med mig havde det jo lange Udsigter, ja det var desværre uundgaaeligt, at jeg kom til at gjøre Mor Sorg i dette Stykke: vi vare slet ikke enige angaaende Hovedpunkterne. Min stakkels gode Moder! hvad vilde hun have sagt, om hun havde oplevet, at hendes Datter i tredive trykte Ark havde dokumenteret sine perverse Afgivelser fra Læren! Rørende var undertiden hendes Forsøg at virke paa, hvad der i hendes Øine var den dybeste Forkerthed. Hun eiede en sjelden smuk Biskuitkande, der kun blev brugt ved festlige Leiligheder, da den havde hørt til hendes Brudeskjæk. Denne Kande vidste hun, jeg var meget glad i, og hvergang den var fremme, sagde hun spøgende: Den skal du faa, naar du sætter Bo! men hun kunde intet hykle, det var hendes Alvor. Nu eier jeg Kanden, og naar jeg ser den, ak vel maa Taarerne komme mig i Øinene! Moders Vrede havde samme uskyldige, barnlige ^[42]Karakter. De haandgribelige Straffe, der overgik os som smaa, knyttede sig altid til de mindste Ubetydeligheder, sønderslagne Thekopper o. s. v. Endnu staar lyslevende i min Erindring, hvorledes en af os heltmodig angav sig for den anden i Anledning af en knækket Rude. Synderen havde netop samme Dag begaaet en lignende Forseelse, saa han var ganske ude af Stand til at tilstaa denne nye. Hvis Sagen var bleven opklaret, vilde der hverken fulgt Straf eller Belønning for rette Vedkommende, Heden var nu engang over, Sonofferet bragt. Vore Begreber om smaat og stort kunde paa denne Maade blevet temmelig udviklede. Men det har ingen Fare! Livet retter snart – ak, altfor snart derpaa. Naar det først begynder at gaa itu inde i En selv, saa har man Maalestokken.

Lige til det sidste, da vi forlængst vare voksne, havde vi en Angst for at bedrøve hende paa denne Maade. Ja, naar en sjelden Gang noget saadant hændte, havde idetmindste jeg en Følelse, som om jeg havde begaaet en Forbrydelse.

Da var det engang, at vi stode et helt lystigt Selskab, Venner og Veninder fra Christiania, en smuk, lys Sommeraften paa Toppen af Misbjerget, netop paa Randen af den merkværdige Præcipice mod Vest. Nedenunder, næsten i blaalig Fjernhed, strakte sig Hurdalens uhyre Skovsletter med dens mange blinkende Tjern. Vi havde drukket Vin og spist. Der gik et Glas itu. Var det maaske det paradiske i denne Stuetildragelse midt i det overvældende, eller greb Erindrungen

Oscar og mig om al den Angst, vi havde udstaaet for sligt, men vi kastede et til i ^[43]Dybet som et Sonoffer, saa et til; tilsidst greb en sand dæmonisk Ødelæggelseslyst os, og Tallerkener og Flasker og Glas gik under en almindelig Jubel ud over Fjeldet ned i Hurdalen. Men nu slaar jeg næsten aldrig noget itu.

Stakkels Moder! Lykkelig følte hun sig dog aldrig i Eidsvold. Altid længtedes hun, altid havde hun Blikket sørgende vendt tilbage til sin lyse Ungdom i Christianssand, og denne længselsfulde Tilbageskuen, der tog til med Aarene, eftersom Børnene droge ud og lode hende alene, udviklede sig til en Sygdom, for hvilken vi i vort Sprog ikke have noget betegnende Udtryk – Franskmandene kalde den rigtigere «langueurs» – en langvarig, næsten trediveaarig Sygdom, hvoraf hun tilsidst døde. Syg var hun næsten aldrig, jeg kan ikke mindes at have seet hende sengeliggende uden de to sidste Dage af hendes Liv.

Hun døde, som enhver god, elskende Hustru kunde ønske at dø, i Opfyldelsen af sit Kald. Midt paa Sommeren 1843 blev Far betænkelig syg, vi maatte alle frygte det værste. Mor, der gik utrættelig op og ned ad Trappen for at pleie ham, snublede engang og fik en ubetydelig Skramme paa Benet. Hun lagde slet ingen Vegt derpaa; vi vare alle optagne af Fader. Ved et sjældent Tilfælde vare alle Børn og Svigerbørn netop samlede dengang hjemme, og i denne Omstændighed syntes der at ligge et Varsel for os om, at vi skulde miste ham. Vor gamle, trofaste Barnepige Lisbeth Marie undlod ikke at lægge sine Jertegn til. Hun kom engang ned fra Fjeldet og fortalte os, at hun havde drømt om Natten, at hun havde seet alle Børnene sortklædte i Dagligstuen, ^[44]og paa Kjøkkenskorstenen laa Brandene faldne ud til alle Sider, og hun karede dem sammen. Men hendes Drøm blev ikke synderlig paaagtet, thi da var Far stærkt i Bedring. Han var allerede rask igjen, da Mor begyndte at klage over Foden. Kun med Møie fik vi hende overtalt til at kalde Lægen og lægge sig tilsengs. To Dage efter var hun død.

Det var en straalende klar, varm Sommermorgen. Vi vare alle som bedøvede. For faa Timer siden havde hun havt sin lille halvaarsgamle Dattersøn paa Sengen og kjertegnet ham! Jeg stod i det aabne Vindu i hendes Værelse, hvorfra man havde baaret hende bort, og stirrede ud paa denne Udsigt, som jeg hundrede Gange havde hørt hende prise, bestandig med et Barns naive, altid nye Forundring! Den dybe, bugtede Skovdal, der bar ligesom paa sine fjerne, bølgende Toppe det mægtige Vandspeil, Kirken tilhøire, det hele Billede

indrammet af de gamle Hængepile udenfor, laa der i uforstyrret Deilighed og Ro, som om der ikke eksisterede Sorg i Verden. Et langt Tog af Slaattekarle hang ned ad Skraaningen helt ned til Dalbunden. Paa Kommoden stod et Glas med Roser, næsten friske endnu, som hun for tre Dage siden havde plukket. Det forundrede mig, at de understod sig at være til.

Far var mest fattet af os alle, han begyndte alt samme Dag at træffe Foranstaltninger. Nogle Dage efter kom jeg ind til ham, men da fandt jeg ham hændervridende sidde paa Sofaen. Han rokkede med Hovedet og sagde ikke andet end: Alette, Alette.

Først den Dag, da hun blev begravet, fik jeg rigtig græde, og jeg syntes, jeg maatte græde mine ^[45]Øine ud. Jeg gjemte mig i den fjerneste Vraa nede i Dalen, jeg holdt Hænderne knuget for Ørene for ikke at høre Klokkerne. Ak, hun var saa lys en Sjel! Hvor hun kunde le! Alt, hvad der var mørkt og mystisk, hadede hun. Saaledes havde hun en sand rebellisk Afsky for Kiste, Grave og Kirkegaarde, kort alle vor Begravelses triste, skumle Apparater, igjen modsat af Far, der ordentlig sværmede derfor, ja at bivaane en Begravelse med ret mange Ceremonier var en af hans største Nydelser. Ak, jeg troede det var umuligt, at et Menneske kunde græde saa ustandselig, som jeg græd den Dag, da Moder blev begravet, og var det ikke for andet, saa var det dog, fordi vi ikke havde været noget rigtigt for hinanden, ikke kunde være det.

Syvende Nat.

Vor kjereste Omgang i Eidsvold pleide vi med Familien paa Nabogaarden, en Oberst von Krogh med Kone og tvende Døtre, en Omgang, et Venskab kan jeg sige – mellem Mødre og Børn, der vedvarede uforstyrret gjennem næsten tre Decennier, indtil Døden opløste det. Dette Sted var i Sandhed mit Barndomsparadis. Det havde den deilige Beliggenhed og var indvendig udstyret med den gammeldagse Pragt, jeg har forsøgt at skildre i Skissen «Kongsgaard». Oberstinden var den sødeste gamle Kone, jeg har kjendt; munter og blid bestandig og dog med en saa stille, fordringsfri Værdighed. Han havde ægtet hende mod Familiens Villie, thi hun var ikke af Adel. Men hvis Fortræffelighed i Forening ^[46]med Elskværdighed adler et Menneske, saa kunde hun gjerne

undvære Stamtræet, ogsaa var deres Ægteskab og hele huslige Forhold et af de lykkeligste, man kunde tænke sig. I mine Øine havde hun blot en eneste Feil, der tillige, naar man endelig vilde udfinde Noget, i sin Ubetydelighed kunde røbe, at hun ikke var af Blodet – ligesom man jo paa de hvideste farvede skal kunne opdage deres Herkomst af en Skygning paa Neglen. Hun satte ikke nok Pris paa de gamle, ærværdige Stykker, som vare nedarvede fra Svigerforældrene, og som gav denne Bolig en saadan karakteristisk Ynde, ja, man fortæller, at hun undertiden byttede bort eller solgte af disse kostbare Ting. Jeg kan ikke tilgive hende, at hun efter Gemalens Død tuskede disse herlige gamle Sager bort med nogle stygge Mahognimøbler. Ham erindrer jeg som en yderst sirlig gammel Mand, med snehvidt Haar og ædle, fornemme Træk, altid i sort Antræk, enten læsende eller vandrende med knirkende blanke Støvler og Hænderne paa Ryggen op og ned ad Gulvet; en sjelden Gang nærmede han sig os for i en dæmpet Tone at gjøre en eller anden behagelig Bemærkning, hvis Svar han dog hensynsfuld ikke afventede, da han var næsten stokdøv. Han led af enkelte Udbrud af Sindsforvirring, der kom, naar det blev varmt i Veiret, eller rettere, han led slet ikke under dem, thi da blev han egentlig rigtig fornøiet. Disse Udbrud ytrede sig paa en selsom Maade. Ligesom han i normal Tilstand var elskværdig, stille og fordringsfri, slog han nu om i det modsatte Hjørne. Han iførte sig sin røde Uniform med trekantet Hat, ^[47]fæstede et Par forlagte danske Ordener paa sig, steg til Hest, og i dette Kostume gjorde han Besøg rundt i Egnen. Her traadte han op som den fornemme Herre, høimælt og overlegen, ødslede med Penge til høire og venstre, kneb de unge Piger i Kinden med et skjelsk Ord, kort spillede den flotte Adelsmand. Karakteristisk var det, at han under disse Raptusser købte igjen til uhyre Priser de gamle Klenodier, som engang vare solgte. Det gjorde et komisk uhyggeligt Indtryk at se den gamle Oberst, hvem man ikke kunde tænke sig uden i hin stille, ærværdige Skikkelse vandrede op og ned i sin Dagligstue, komme farende i rød Uniform ind paa Gaarden. Et Aristokratiets blodige, hvileløse Gjenfærd! Det manglede blot, at Synet havde vist sig hovedløst. Man fortalte, at denne periodiske Sindsforvirring havde han arvet efter Moderen, da hun, den stolte, fornemme Dame tilligemed Gemal overflyttede fra Christian den Syvendes yppige Hof til en forfalden, trist Bondegaard heroppe i Norge, hvor de boede et Par Aar, inden de købte Mork. Da overfaldtes hun af en Melankoli, der grænsede til Vanvid, og som siges at have virket paa den ufødte.

Obersten havde havt en Søster, der havde været meget skøn og elskværdig, men som døde i den fagre Ungdom af Sorg over ikke at maatte forenes med den Mand, hun elskede, en brav Militær. Maaske var det for at forsone hendes Manes, at Broderen siden ægtede hendes Selskabsjomfru. Hans lystige Anfald vare dog sjeldne, og Familien tog dem med hin Tids lette Filosofi, ligesom de heller ingen Stands gjorde i vor lykkelige Omgang. Hvilke hjertelige, ^[48] sandt humane Mennesker! Hvor megen Moro og Munterhed, som dog holdtes i Ave af en Rest af det gamle fornemme Ceremoniel. Dette faldt dog ingenlunde trykkende, nei, det meddelte netop Glæden Intensitet og en vis Gratie. I Julene havde vi hele Maskeoptog, eller vi udførte disse kostumerede Lege, der dengang neppe endnu vare kjendte her, og hele Sceneriet og den gamle Garderobe kom os ret tilpas. Hvor hjertelig kunde Oberstinden le – og den gamle Jomfru, der idelig blinkede med Øinene! Saadanne Huse, og jeg kan gjerne sige saadanne Mennesker, eksistere nu ikke mere.

Obersten døde i 1839, og Familien flyttede bort. Det er noget saare vemodigt i et saadant gammelt elskeligt Huses Opløsning. Hvor mange Scener fra det første, næsten usynlige Tegn lige til den sidste Akt i det sørgelige Drama: Auktionen, Ødelæggelsen i sin Vederstyggelighed. Med Bedrøvelse hørte jeg, da jeg kom tilbage fra et Ophold i Udlandet, at denne allerede havde været, saa jeg kom forsent til at redde nogle af mine kjere gamle Sager. Nu vare de strøede for alle Vinde, og man kunde ikke en gang give mig Oplysning om, hvorhen de vare komne; man vidste kun, at to Bønder i Bygden havde købt de tvende store Speil. Der var altsaa Haab om at kunne erhverve dem. Det var sande Pragtstykker, disse Speil; bag paa det ene af dem stod Venedig 1601, altsaa det Aar, Maria af Medicis blev formælet med Henrik den fjerde. De vare af et eneste Glas, af en pragtfuld Høide, omgivet af en Speilramme, der oventil ragede op i en majestætisk Top af slebne, kunstig sammenføjede Glas. Naar Lysene ^[49] vare tændte, glimrede alt dette som lutter Diamanter. Hin Smag for det antike (Rokokomanien) havde dengang neppe begyndt at ytre sig, man levede endnu i bedste Forstaaelse med sine Birke- og Mahognimøbler, og eiede man et enkelt antikt Stykke, saa kunde man som oftest søge det paa Klædeskamret. Jeg véd kun, at jeg altid havde afskyet de dengang saakaldte moderne Møbler, der i Grunden slet ikke vare moderne, men egentlig kun udlevede Rester af den slette,

stive, poesiløse Stil, der kom ind med Keiserdømmet, og at jeg, saalænge jeg kan mindes, har holdt af det gamle. Til denne rodfæstede Lidenskab kom endnu den særegne Pietet, jeg nærede for Bohavet paa M., hvortil der knyttede sig saa mange kjere Barndomsminder. Jeg havde altsaa intet andet at gjøre end at gaa paa Jagt efter de Sager, der vare solgte i Bygden. Bønderne havde givet 5 Spd. Stykke for Speilene, og selv om jeg skulde opdrive dem for det dobbelte, maatte det ansees som et rent Fund. Og hører nu, kjere Venner, hvordan det gik mig paa min Rokoko-Excursion. Om den end ikke er meget merkelig, vil den kunne levere et nyt og ganske originalt Bidrag til den Sandhed, at man ikke maa fæste sit Hjerte til noget her i denne Verden, ikke engang til gamle Møbler. Jeg vil fortælle mine Oplevelser ordret.

Det ene Speil var kjøbt af en Bonde, der boede en hel Mil nordlig fra mit Hjem. Jeg tog ud tilhest, og jeg tror, det regnede dygtig den Eftermiddag; men hvad gjorde det? For den rette Ivrer, der drager ud med den sikre Forhaabning om at erobre et ægte Stykke, gives der ikke Regn eller ondt ^[50] Veir. Jeg naaede Stedet og traf Manden staaende i sin Sval.

Er det kanske Lars Moestue selv?

Jo, det er nok det.

Er det ikke dig, som kjøbte det ene af de store Speil, der solgtes paa M. Auktion?

Jo, det var nok det au, sagde han.

Aa, maatte jeg ikke faa se det.

Nei, det var nok ikke beleiligt, det.

Ikke beleiligt? ...

Nei, Gu' bære mig, det gik nok rigtig gæli med den Speilen!

Aah? ... Hvordan det? den er da vel ikke slaaet itu?

Nei, just ikke det, men da jeg skulde kjø'r'n him om Kvellen, saa kom jeg til aa kjø'r'n sund –

Kjø're den sund! Saa er den jo itu! men hvordan kunde det gaa til!

Aa, sagde Manden, jeg hadde vel lidt i Hue, som saa let kan hænde paa sligt et Sted, men slettes ikke saa jeg kan sie, at jeg ikke sandsede mig rigtig; det skal ingen kunne sie mig paa! aa saa la' jeg mig oppe paa Lasse for aa stø'n lidt, det

taalte han inte maatru!

Jeg overlader til enhver at tænke sig alle de Udraab, jeg udstødte i mit Indre. Ligeoverfor Manden kunde det rigtignok lidet nytte. Jeg vilde ikke se den, men jeg spurgte, om han kunde sige mig, hvor det andet Speil var.

Jo, den blev rigtig solgt til Østvold, nu huser jeg det ogsaa. Han Hans Østvold kjøbt'n. Jeg hadde ^[51]vel lidt i Hue, som saa let kan hænde, men slettes ikke, saa jeg kan sie, at jeg ikke sandsede mig

Det var en dryppende, sterktduftende, men lys Sommeraften, saa jeg besluttede at holde ud og tage indom Østvold, om det end blev sent.

Jeg naaede Gaarden.

Er det ikke den Manden, som har kjøbt osv.

Nei, det var inte mig det, blev der svaret.

Men Manden paa Moestue forsikrede mig ...

Aa var det ligt sig det da! Jeg kjøber nok ikke slige Speiler, jeg! Det maa være han gamle Hans deroppe i Nordgaarden da, men jeg har ikke fornummet nogen saadan Speile oppe hos ham heller.

Gamle Hans traf jeg ikke, men hans Kone forsikrede, at det beroede paa en ren Feiltagelse af Moestuemanden. Speilet blev ikke solgt til Østvold, men til Vestvold. Der boede hendes Søster, hun havde nylig seet Speilet hænge der.

Østvold og Vestvold!

Altsaa til Vestvold! Jeg repeterede for mig underveis ligesom en Formular, der skal aabne Døren til den forheksede Skat: Konen paa Østvold har seet Speilet hos sin Søster paa Vestvold, Konen paa Østvold har seet det hænge paa Væggen hos sin Søster paa Vestvold osv.

Ankom til Vestvold. Ved en liden hvidhaaret Fyr, som stod i Svalen og spiste paa et Smørrebrød, hvis Tykkelse syntes mig langt overskred Grændserne for, hvad man rimelig kan fordre af et Par Kjæver, fik jeg Konen ud, der sad i sin Væv indenfor.

Er det ikke Mor Vestvold, som er Søster til Konen paa Østvold?

^[52]Jo, det er nok Søster mi det.

Saa er det vist dig, som kjøbte osv.

Jo, det var nok det; Frøkena faar være saa god aa gaa ind, sagde den venlige,

pene Kone, idet hun hjalp mig ned.

I Stuen saa jeg mig forgjæves om efter det, jeg søgte.

Jo, det var ganske rigtig det, det var en gild Speile, men jeg solgte den igjen til Manden her borte paa Bjørge; han har bygget saa maatru, og saa syntes han, at han vilde ha' en Speile.

Men det er ikke langt til Bjørge, det er bare Jordet bortover, lagde Konen til, da hun saa min Skuffelse, der grændsede til Forfærdelse. Frøkona rider snart bortom der. Han har bygget, han maatru, og saa syntes han, at han skulde ha' sig en Speile.

Til den betegnede Gaard var det netop saa langt nedigjennem Dalen og bort over Jordene, at jeg havde Tid til at udfinde alle Muligheder for Speilets Ikketilstedeværelse der for med det sidste glippende Haab at opløse dem igjen i ligesaa mange Umuligheder. Han kunde ikke have solgt det igjen; thi han havde bygget, og saa syntes han, at han vilde ha' osv. Konen har nylig seet det hænge paa Væggen i hans Nystue. Det skulde dog være besynderligt, om det paa den korte Tid var blevet slaaet itu! – Ildebrand kan ikke have ødelagt; thi Huset, det nye Hus, staar der jo. Desuden intet af, hvad jeg kan tænke mig, hænder, ergo er der ingen tænkelig Grund til, at jeg nu ikke skal se Speilet hænge paa Væggen lige for mine levende Øine.

Er Manden hjemme, spurgte jeg en Jentunge, ^[53]der stod med en anden næsten ligesaa stor paa Armen.

Nei, han er inte.

Vil du være saa snild og vise mig den store Speilen, han kjøbte af Mor Vestvold? sagde jeg, dristig springende over Indledningen.

Nei, Speilen kan Dem inte faa se.

Hvorfor ikke det?

Han er inte hime.

Speilen?

Nei, han er hos Snedkeren, men imaaraa kan Dem nok faa sen, for da blier'en færdig.

Færdig, skreg jeg, min Gud, hvad har Snedkeren gjort med den? Var den itu . . . Var den sund?

Nei, han er inte sund. Snedkeren har bare skøri'n op til Smaaspiler.

«Dann wendet sich der Gast mit Grausen,» staar det i den smukke Ballade, som Schiller kalder Polykrates's Ring, – og saa gjorde jeg. Toppen af det gamle Klenodie – et Fnug af den sønderslagne Ædelsten – reddede jeg fra Vandalismen, efterat jeg Stykke for Stykke havde sammensanket Glassene, der vare forærede Børnene rundt omkring til Legetøi, og nu staar det paa Pulterkammeret mellem saa mange andre værkbrudne Minder.

Ottende Nat.

Fra hine Aar, da jeg netop stod paa Grændsen af Barnealderen, ser jeg nu et Billede stige op, som jeg ikke mere kan bortvise. Ofte, i lange Tider, har det ligget begravet for atter i stille Timer at ^[54]vaagne lige friskt, lyst og livsaligt – men aldrig har jeg været fristet til at drage det frem af sit Skjul for at gjøre det anskueligt ogsaa for andre. Det Navn, som fæstede sig til dette Billede, har jeg nævnt gennem den hele Tonestige af det første entusiastiske Venskab; jeg har nævnt det hver Dag, hver Time – i Drømme, indtil pludselig en Dag min Sjel lukkede sig over dette Navn, og jeg har aldrig, aldrig udtalt det siden. Det var Navnet paa en af mine Institutkammerater, og hun hed Christiane Schoulz.

I en Alder af fjorten Aar blev jeg sendt ned til Christiansfeldt, hvor jeg skulde forblive, indtil jeg havde fyldt mit Sekstende. Ideen dertil var, tror jeg, fornemmelig vakt ved en glimrende, men høist overfladisk Skildring, som en Reisende efter kun en Dags Ophold paa Stedet havde ladet indrykke i en Avis. Det ligger saa meget godt og hæderligt til Grund for denne Anstalt, som man vel skal vogte sig for at miskjende, men det gjælder om denne, som om alle af denne Art, at den passer ikke for alle; den magter ikke, ligesaa lidt som nogen Skole, hvor Opdragelsesforretningen drives en gros, at yde enhver Individualitet, enhver Skjæbne sin særskilte Forpleining. For mange Naturer kan den maaske være en beroligende, høist velgjørende Overgang til det Liv, de siden ville føre, og jeg har hørt netop verdslig opdragne Børn prise den rolige Tid i Christiansfeldt som den lykkeligste i sit Liv. For mange ulykkelige Børn har det været en velsignet Havn, hvor de undertiden har slaaet sig til Ro for Livet. For mig var det Afsondring, Ensomheden kun i en anden, klosterligere Form end den, jeg havde været ^[55]vant

til. Men Meningen er jo ikke, at man skal indvies til at gaa i Kloster, men til at færdes i Verden bagefter. Man skal lære at kjende sig selv og sine Anlæg og Kræfter, og hvorvidt de due til at træde op i de Kampe, der ikke længe lade vente paa sig.

Jeg var vokset op som et Pileskud paa Marken, jeg kjendte kun Verden af Bøger og i det høieste af Moders Ungdomserindringer, der uheldigvis alle vare glimrende og lykkelige, og det er vist, at fraregnet en Smule Skolekundskab, der netop vilde ind i mit Hoved i samme Forhold, som jeg likte dem, der søgte at bibringe mig dem, kom jeg lige saa klog ud af Institutet, som jeg havde betraadt det, det vil sige, lige saa sky, konfus og ubefæstet, med et Ord fuldkommen uskikket til at begynde Livets Realitet.

Jeg var dertil et godmodigt, grundskikkeligt, velopdragent Barn, ubetydelig af Skikkelse, formløs i al min Væren, og af mit eget Væsens Hemmelighed forstod jeg dengang omtrent saa meget, som jeg den Dag idag forstaar Mathematik. Om man havde forsikret mig, at jeg var dum, ubetydelig, forkjert, utaaelig, saa havde jeg fundet det lige saa troværdigt, som om nogen havde gjort sig Umage for at indbilde mig det modsatte. Min Dømmekraft var som sagt Nul; desto rigere var jeg paa Idealer. Med denne ulykkelige Kombination af Egenskaber faldt jeg pludselig ned i en Kreds af ti, tolv jevnaldrende Børn, alle mere eller mindre kloge, mere selvbevidste, mere rutinerede end jeg. Det regelmæssige og tvangfulde Liv, den nøgne Tarvelighed, Institutkosten, vilde dertil lidet smage et Barn, der var opvokset i Frihed og en vis daglig Overflødighed. Jeg følte mig meget ^[56]ulykkelig. Mest voldte dog Forholdet til de andre Børn mig Lidelse. Der var Børn fra alle Zoner, fra Europa, Vestindien, Surinam. I Spidsen for den lille Republik – thi Børnenes indbyrdes Stilling til hverandre afgav igjen en egen Stat i Staten – stod tvende smaa Kjøbenhavnerinder, der vare uadskillelige Veninder. Med det beskedneste, mildeste Despoti af Verden herskede de ikke desmindre uindskrænket. Enhver rettede sig ubetinget efter dem, ingen vovede at modsige dem, paa dem kom det an, om en Lærerinde eller en ny Elev skulde likes eller ikke likes, om Ølsuppe var en velmagende Ret eller ikke. Det var begribeligt, at jeg stod bævende ligeoverfor disse smaa Diktatorer i hvide Jakonetsmodester. De vare nemlig ogsaa ens klædte, i hvide, lange Kardinalskraver og røde Halsbaand, maaske som Tegn paa deres Myndighed. Hvori denne Myndighed, denne Magt over de andre Børn egentlig stak, ja, det har jeg siden spurgt mig selv om! Vare

de merkelige, vare de udmerket eller eiendommelig begavede? Ingenlunde. Det er den evige, aldrig løste Gaade af Middelmaadighedens Overlegenhed, denne mere trykkende, mere ulidelige Overlast end nogen anden. Maaske er denne Overlegenhed ingen anden end Bregnernes; de trives og kneise i Forhold til deres Mængde og den sikre, brede Plads, de indtage. Kunde Bregnerne tale, vilde de ytre sig meget haanlig om enhver uensartet Vekst, der var saa ulykkelig at gro i deres Nærhed; men flyt engang Bregnen ind i en Jordbund, hvor ædlere Vekster høre hjemme og elskes, saa skulle vi se, hvad der bliver af Bregnen. Saa er det ikke umuligt, at vore ^[57]smaa Diktatorer ved sin senere Omplantning have undergaaet en saadan expatrieret Bregnes Skjæbne. Naar jeg undtager et Par Stykker af et blidere, negativere Slags, var ingen af mine Stuekammerater særdeles eller ædelt udviklede, men enhver af dem førte dog allerede Kvindenaturens sterkt udprægede, karakteristiskmangfoldige Eiendommelighed omkring i sin lille Person. Sammenlign kun en Hoben Dreng i den Alder! Ikke til nogen af dem følte jeg mig sterkt tiltrukket. Det var derfor med mere Uro end Glæde, jeg hørte, at vor Kreds vilde blive forøget med et nyt Medlem. En Fru v. Schoulz, Enke efter en dansk Oberst v. Schoulz, havde meldt ikke mindre end tre Døtre ind i Institutet. En vakker Foraarsdag kom hun med dem, en ædel, høi Skikkelse, klædt i dyb Sorg, da hun for nogen Tid siden havde mistet en voksen Datter. De nyankomne bleve fordelte paa de tre Stueafdelinger, Christiane, der var femten, paa den ældste, Minnie paa den anden, og den yngste blandt de mindre Børn nedenunder.

Om Minnie, der dengang var tolv, tretten Aar, kan jeg kun bemærke, at hun var, selv i denne mest uheldige Alder, det skønneste, man kunde se for sine Øine. Hendes hele Skabning, og hvert Træk, fra den lille, blege Mund, som hun bar lidt aaben, Profilet, indtil Panden, der var glat og hvid som paa Marmoret, saa den hele blaa Cellevæv viste sig under – alt var fuldkomment, ja næsten til Sælsomhed fuldkomment. Over denne Pande reiste Haaret sig i de bølgende Linier, som man kun ser paa Antikerne. Det var lyst solglindsende og stak underlig af mod de mørke, næsten staaiblaa Øine. Hun var hvid – ^[58]jeg vilde sige – som en Lilje, men hun lignede ikke en Lilje, hun lignede kun en Statue. Der var noget stolt, undineagtigt koldt ved hende, og hun bar sit deilige Hoved lidt tilbagekastet. Der var ikke Spor af Barnlighed ved hende. Hun var korrekt,

velopdragen, paadrog sig aldrig nogen Dadel, men det faldt heller ingen ind at vise hende Kjertegn; hun var ikke ilde likt af nogen, men ingen sluttede sig heller til hende. Jeg har under vort hele Samvær næsten ikke talt med Minnie; men traf jeg hende pludselig i Haven eller andetsteds, stod jeg blot stille og stirrede paa hende.

Christiane – ak, Christiane, hvordan skal jeg skildre hende! Jeg føler Umuligheden deraf, og jeg har heller ingensinde forsøgt det. Der er ingen, jeg kan se saa tydelig med lukkede Øine som hun. Hun mindede lidt om Charlotte Munch, men saa var hun dog igjen helt forskjellig. Hun var ikke saa smuk som Minnie, men langt yndigere, langt sjelfuldere. Høi, slank, fyldig og smal som et Rør; men af denne bløde naturlige Smekkerhed, der ikke er frempint, bar hun sit noget store Hoved med de deiligste cendréfarvede Haar lidt bøiet, som en Blomst, der har udviklet sig for yppig for sin Stengel; men man behøvede blot at kjende hende og se paa det Ansigt for at finde denne Bevægelse naturlig. Grundtonen i hendes Væsen var en Følelsesfuldhed, som var altfor letvakt, altfor øm til, at den kunde holde Stand i en Verden som vor. Man maatte seet, hvorledes den sitrede i dette Ansigts bestandig vekslende Rødme og under disse store, sky, halvttilslørede Øine; men fæstede hun Blikket paa En, da saa man ligesom ^[59]ind i en Himmel af Kjerlighed og Blidhed. Man taler om en svævende Gang! Det var ikke, som om hun gik! O, man skulde seet hende om Søndagen, eller en af de mange Festdage, naar hun i sin hvide Dragt, kun med et sort eller hvidt Slør kastet over Hovedet, gik til Kirke, eller naar hun kom ud fra den, bevæget, oplivet af Gudstjenesten, der i sin ædle Simpelhed ikke kan være smukkere og mere opløftende end hos Hernhutterne! Man kunde lagt hende en Palme i Armen, og hun havde virkeliggjort Idealet af en af de kristne Jomfrumartyrer. Saa var Christiane Schoulz's Ydre.

Men hendes Sensibilitet var for stor og maatte med Grund vække Ængstelse hos enhver, der iagttog hende. Vor Lærerinde, den kloge Margarethe N., sagde undertiden– i Institutet taltes bestandig Tysk –: Mein liebes Kind, wie wirst Du damit hinausreichen? Spare die grossen, heissen Thränen, ach, wirst sie immerhin gebrauchen. ⁿ² En Uvished i Leksen, Skyggen af en Dadel, kunde bringe hende til voldsomt at skifte Farve; ligesaa kunde en andens Lidelse, et gribende Sted i en Bog, der forelæstes, en smuk Melodi, en Bekjendts pludselige

Ankomst sætte hende i en sitrende Bevægelse; dog var hun stille dermed, hun græd ikke hørlig, men aldrig har jeg seet større, tungere Taarer falde fra menneskelige Øine, jeg siger falde, styrte; thi de gled aldrig. Et lidet Træk af hendes Følelser stille, dybtgjærende Karakter mindes jeg just. Under vort senere Bekjendtskab besøgte jeg en Dag med Christiane en Familie i Apenrade, ^[60] Borgermester S-s, gamle Bekjendte af Schoulz's. Dette rige, dannede Hus med de mange opblomstrende Døtre, hvoraf den ældste, Charlotte, var en Skjønhed, den anden, Caroline, var Christianes Veninde, gjorde dybt Indtryk paa mig, og det bød naturligvis bagefter Stof til Samtaler. Engang senere havde Christiane været der, men hun var besynderlig indesluttet og talte mod Sedvane ikke om S-s. Jeg anede intet og spurgte om Familien. Og Charlotte, var hun ligesaa deilig? hvad havde hun paa? og Caroline, var hun ligesaa munter som sidst? Nei, sagde Christiane. Hvorfor ikke? var hun syg? Nei, sagde hun atter og blev blegere. Hun saa paa mig, som om hun bad for sig. Jeg taug. Caroline er død, sagde hun. Ikke spurgte jeg mere, og ikke var der mere at sige, Omstændighederne vare jo ligegyldige mod dette sørgelig rolige, stille sørgende: Caroline er død.

Men tilbage til Christianes første Ophold i Institutet. At jeg følte mig mægtig hendraget til hende, vil enhver kunne begribe. Men ogsaa hos hende var der ligesom hos Søsteren noget fornemt tilbageholdende; ogsaa hun var sky, kun paa en anden Vis end jeg. Man forstod, at med hin Blyhed var hun opdraget i Verden; hun havde Sikkerhed, Anstand, hun udførte med Lethed alle disse daglige Smaapligter, der i et Institut hænger i Minutet, lutter Fuldkommenheder, hvori jeg desværre stod langt tilbage. Saa kom jeg hende ikke nærmere. Jeg saa beundrende op til hende; hun var ogsaa et halvt Hoved høiere end jeg. Hvor kunde jeg, der betydede saa lidet hos de andre Børn, vente at vinde ^[61] hendes Venskab? Og dog bevægedes jeg af en smertelig Trang til at gjøre mig forstaaelig for hende, den første i Verden, som jeg syntes, jeg havde noget at sige. Med al min Alders Excentricitet ønskede jeg en Anledning til at vise mig stor, paafaldende for hende. Tilfældet er jo alle Daarers Formynder; saa lod Leiligheden ikke længe vente paa sig.

Jeg var svag af Helbred dengang og ret et ynkeligt lille Skind at se til, Følger, tror jeg, af det noget skarpe og tørre Klima hjemme, der virker forknyttende paa Organisationer af en vis Kaliber. Men det gik med mig som med Kalkunungerne,

som det var saa vanskeligt at holde Liv i, da de vare spæde: naar vi havde naaet en vis Alder, tog vi vor Mon igjen og trivedes noksaa godt. Blandt de unge Piger var der en Kvarteron fra St. Thomas, som hedte Anna Friborg. Denne Anna hørte ikke til Bregnerne; hun var ret et Produkt af sin egen fjerne Zone, en Kaktus, med pludselige, glorøde Blomster, skarpe Torne og bisarre Blade – mig forresten en Umulighed, en fuldkommen fremmedartet, ubegribelig Skabning, ligesom jeg maatte være hende det. Smuk og gratiøs var hun, ja undertiden henrivende, men saa besynderlig heftig og lunefuld. I hele Uger kunde hun være melankolsk og indesluttet, saa igjen overstadig lystig og ligesom besat af en drillende Dæmon. I det ravgale Kaudervelsk, hun talte af Engelsk-Tysk-Dansk, vakte hendes Drillerier dog som oftest kun Latter. Den Omstændighed, at jeg, svag af Helbred og forvænt hjemmefra, havde ondt for at finde mig i Institutets drøie Levemaade og tidlige Opstaaen, gav hende især Stof til Drillerier.

[62] En Dag angreb Anna mig paa denne Maade i de andre Børns og Christianes Nærværelse. Det ene Ord tog det andet, og for en Gang for alle at bevise dem, at jeg ikke fortjente deres Beskyldninger for Kjælenhed og Blødagtighed, tilbød jeg mig at ville paatage mig at leve for fire Skilling daglig i otte Dage og strengt ikke nyde andet end, hvad jeg kunde faa for disse fire Skilling. Dette var jo meget morsomt, Løftet blev modtaget og beseglet med alle Formaliteter, og vi bleve enige om alle at sørge for, at det ikke blev opdaget af Lærerinderne. At jeg spiste Melk og Brød, medens de andre drak The, kunde man jo angive en diætisk Grund for. Der spistes i tvende Stuer; naar jeg ikke var i den ene, saa maatte jeg være i den anden. Et frygteligt Løfte var det dog, frygteligere, end jeg havde tænkt; og holdes maatte det. Naar man overveier mit Forhold til disse Børn, der pinte og misforstod mig, til Christiane, hvis Venskab jeg vilde vinde, hvad det skulde koste, saa vil man begribe, at jeg maatte holde det, om det skulde koste mit Liv. Ganske alvorlig skikkede jeg mig til at begynde Hungersprøven. Mine venlige Tilhørere! Skal jeg fortælle, hvordan det gik mig? Ja, hvorfor ikke! Jeg har jo ikke lovet andet og bedre, end hvad jeg selv har oplevet, – og skulde I ogsaa falde i Søvn over min Fortælling – nu, Gud velsigne Eder, det var jo det bedste, som kunde hændes Eder!

Besynderlig klart staa disse Dages Kampe med de mindste Smaatræk i min Erindring, som om det var oplevet i forrige Uge. Lørdag skulde Prøven begynde, og jeg købte om Morgenen for to Skilling [63] Brød, en Skilling Melk og en Skilling

Frukt. Den gik taalelig den Dag, den gled endnu paa Gaarsdagen. Endnu ser jeg Kanden med det rosenrøde Landskab, der indesluttede den hvide Livseliksir, hvoraf jeg omtrent tog en halv Pægel ad Gangen. Søndag var værre, Kirkegangen angreb mig, og det var vanskeligere, end jeg havde tænkt, at være andægtig, naar man har fastet i et Døgn. Om Aftenen spadserede vi i det smukke Christineruhe, en Park, der er skjænket Byen af en from, afdød Godseierinde, der havde boet tæt ved. Man spadserer i disse Anstalter parvis, og alle paa en Gang, kun kan man vælge, med hvem man vil gaa. I Skoven slippes da Hjorden, og man leger og blander sig, som man vil. Begivenhederne paa en saadan Tur er, at man kan møde Gutterne med sine Hyrder, der halv smilende, skottende, men ligesaa tause vandre forbi. Det var en deilig, varm Septemberaften; paa Veien standsede jeg ved en Brombærbusk og vilde plukke nogle Bær; deraf udspandt sig en Disput om det tilladelige heraf. Nogle af de mere ømhjertede mente, at Brombær ikke vare indbefattede i Forbudet; men de mere juridiske Hoveder paastod, at det var sagt: hvad man kunde faa for fire Skilling. Disse Brombær vare ikke kjøbte; og det blev staaende derved: Brombær tillades ikke. Mandag var ikke værre. Jeg kjøbte de samme Ingredientser, kun lidt «drugere» Brød. Aftenen bød imidlertid et vanskeligt Skjær at slippe omkring. Efter en gammel Skik serveres der hver Mandag noget bedre, en varm Ret f. Eks. Gott, die Arme! hørte jeg et af Børnene sige, da jeg gik ud af Værelset. Det hjælper at have en god Nattesøvn. ^[64] Men det er mindre behageligt at staa op Klokken tre Kvarter paa seks for at gjøre to Værelser rene. En ung svensk Baronesse og jeg havde netop Uge dengang. Mandag Aften bad Christiane mig, om jeg vilde gjøre hende en Tjeneste: om jeg vilde bytte Uge med hende, da det var hende saa meget om at gjøre at være fri den næste. Ganske naivt troede jeg, at det var derfor, og at jeg gjorde hende en stor Tjeneste. Tirsdag var slem, værre, end jeg havde forestillet mig, en saadan Prøve kunde blive, og endnu havde jeg tre Dage igjen. At slippe Taget var den jammerligste Fiasko, saa det gjaldt at holde ud. Om Aftenen, da de andre satte sig tilbords, havde jeg netop Kraft til at styrte bort derfra ind i Sideværelset, hvor jeg brast i en voldsom Graad; men da ingen maatte se dette Tegn paa Svaghed, gik jeg ned i Haven. Resten af min knappe Ration havde jeg allerede om Eftermiddagen fortæret med en sand femtenaarig Loshunger; der var intet mere for den Dag. Haven bugnede af Frukt. Det var imidlertid en stiltiende Æressag

mellem os store, næsten voksne Piger, at vi ikke rørte et Æble, selv om det var nedfaldet. Det kunde de smaa Børn gjøre sig skyldig i. Og saa strengt holdt vi over dette Bud, at vi vilde paadraget os en Selvforagt værre end de andres, om nogen havde syndet mod det. Med denne skjærpede Opfordring til at være stoisk og ikke give efter, søgte jeg, saa godt jeg kunde, at overstemme min Maves knurrende Indsigelser. Og – man er stoisk, naar man er femten Aar. Jeg satte mig paa en Bænk foran et Pæretræ og overlod mig til mine Betragtninger. Blandt andet ^[65]fløi min Tanke hen til Edens første Dage, og jeg kan ikke negte, at jeg tænkte paa vor priste Moder Eva med mindre venlige, med mindre agtelsesfulde Følelser. O Eva, Eva, hvilken Mangel paa Sjelsstyrke har du ikke lagt for Dagen! Ikke nok med den almindelige Elendighed, du har ført ind i Verden, men den Skam, du har bragt over dine arme Døtre! Det Læs af Fordomme og stereotype Beskyldninger, vi til evige Tider maa slæbe paa! Nu har enhver Mandsperson, der ryster Erkjendelsens Træ af Hjertens Lyst, Lov til at skjelde os ud – for dine Døtre, o Eva! og enhver Skolegut, der plyndrer Naboens Blommetræ, snakker det efter! O, Eva, Eva, og du, som ikke engang ligesom jeg levede af fire Skilling om Dagen, men svelgede i Paradisets Have! Maaske du samme Dag havde spist Fasansteg og Ferskenkompot og Bringebær med Krem og Gud ved hvad, og skulde endda forgribe dig paa det ulykkelige Æble! Havde det endda været en Pære, netop af samme Sort som de, der hænge der – – –

Kjere Venner, sove I? Godt, saa kun et Ord, førend jeg gaar videre. Jeg lyver, naar jeg siger, at jeg holdt den Tale, medens jeg sad foran Pæretræet hin Aften. Nei, jeg har ikke holdt den der. Det høieste, jeg har tænkt, er, at Pærer er langt at foretrække for Æbler, men Æbler er ogsaa en meget behagelig Frugt. Nei, jeg forveksler disse Betragtninger med andre, som jeg senere har haft Anledning til at anstille – og ak! der har ikke manglet Anledninger. Du ler af mit Indfald at ville være stoisk, du forarges maaske, du kalder det Forskruethed, ^[66]Sværmeri, Galskab. Ak, jeg synes, der ligger en dyb, alvorfuld Visdom skjult deri. Ere disse ungdommelige Kraftprøver, hvoraf I selv vist mindes at have anstillet nogle, er denne ubevidste Leg andet end et anelsesfuldt Forspil til vor hele Tilværelse? I Sparta blev Ungdommen offentlig indøvet i at taale Smerter. Sult og Pidskning var der et Skolefag ligesom Geometri og Fruentimmernetheder hos os – alt for at hærde dem til deres Bestemmelse: Krig. Saa burde i enhver kvindelig Opdragelsesanstalt visse Kraftøvelser ugentlig anstilles. Jeg kjender og kunde

foreslaa en Mængde meget sindrige. Man kan aldrig vide, hvor nyttige slige Øvelser kunne blive. Hvad mene I om Hjertets Hungerprøve? Hjertet, naar det kommer med sine umaadelige Fordringer? Det vil ikke leve, det vil svelge i Paradisets Have, og det har kun fire Skilling at leve af, og – Brombær tillades ikke.

Næste Morgen, Onsdag, var jeg ikke rigtig vel og fik om Formiddagen Lov til at gaa tilsengs. Melken og Brødet smagte mig ikke rigtig, hvilket jo var glædeligt; desto drøiere var det! Jeg laa som i en Døs den største Del af Dagen, men vaagnede ved at se Christiane knæle foran Sengen og med strømmende Taarer besverge mig at afstaa fra Prøven; ellers vilde hun røbe mig. At det ikke allerede var skeet, vil maaske synes Eder utroligt; mig selv har det ofte forekommet besynderligt. Forat ingen Selvskuffelse eller Erindringsfeil skulde vildlede mig, talte jeg nylig med en af Lærerinderne fra hin Tid, der er bosat her i Byen. Hun angav, at den Omstændighed med de tvende Bordsætninger, samt at ^[67]ingen kunde falde paa Sandheden – thi en saadan Streg hørte ikke hjemme blandt nogen af deres Erfaringer – havde gjort, at det var forblevet skjult. Men tilbage til Christiane. Om hun røbede mig, ved jeg ikke, men det blev røbet. Doktor M. kom, han var ikke at spøge med, han inkvirerte skarpt, forordnede en Kop god The og nogle styrkende Draaber, og om Aftenen endte den lille Tragikomedie, som jeg tror, fyldestgørende for alle Parter, og hermed vil jeg slutte min Fortælling for inat.

Niende Nat.

Christianes og mit Venskab blev beseglet med Hungersprøven. Hvilken Kilde til Trøst, Glæde og Nydelse dette var, kan jeg ikke udtale. Lige saa varm som hendes Følelse var, lige saa begavet og merkelig udviklet var hendes Aand. Hun havde læst grundigere, mere omfattende end jeg, der havde levet af, hvad man netop kan faa paa Landet, og hun manglede ikke Kritik til at greie dette i sit lille Hoved. Her var Stof nok til Udveksling. Da der, strengt taget, ikke fandtes andre Bøger i Institutet end Lærebøgerne, vare vi ganske henviste til vor gode Hukommelse og vort Talent til at fortælle. Men her viste sig en Synderlighed i hendes Aand, der senere mere end dengang har vakt min Forundring. Den stille,

fromme, harmoniske Christiane havde en mærkelig Smag for det satiriske. Medens jeg øste mine Foredrag af de mere sentimental-romantiske Kilder, hentede hun sine fornemmelig i det humoristiske, overhovedet i, hvad der var markeret og ^[68] karakteristisk, fandt hun mest Behag. En vis mystisch-schauerlich Aand spøgede dengang omkring og gjorde Rabalder i de Hoffmansk-Novaliske, Wilhelm Müllerske og i Kruses Romaner. Den nyere Kritik havde endnu ikke ret ladet det Morgenhorn klinge, der skræmte disse Romantikens Natfugle hen i sine Kroge. Christiane kjendte alle disse Forfattere, som jeg neppe, naar jeg undtager Kruse, vidste vare til. Kruse dyrkedes sterkt hjemme, og en besynderlig Mand er det virkelig, denne Kruse! Man kan vove at læse ham efter tretti Aars Forløb uden at falde i Forbauselse over, at man engang har kunnet taale det og glædes ved det. Naar man tænker paa Claren, Lafontaine, Tromlitz osv., ja næsten uden Undtagelse Romanlitteraturen fra før 1830, saa vil det altid sige noget. Christiane foragtede allerede dengang grundig disse Forfattere og forundrede sig over min Naivetet, naar jeg vilde fortælle hende det mest rørende, jeg vidste af Caroline Pichler. En Modsigelse bliver det altid, at hun yndede Müller og Hoffmann. De havde grebet hendes Fantasi; thi her har neppe været nogen Fare for, at den mørke, dæmonisk-fatalistiske Betragtning, der raader i disse Forfatteres Skrifter, nogensinde vilde slaaet Rod i en Sjel som hendes. Ogsaa hendes Fremstillingstalent var mærkeligt; det indskrænkede sig ikke til det fremmede alene, nei, ogsaa originale Typer gav hun meget heldig. Uforlignelig var hendes Arv i Komedien og hendes dumme Skolepige. Hvilket Ansigt hun kunde sætte op, og hvilke Svar hun kunde finde paa ved den høitidelige Eksamination! Hendes Yndlingsrolle var dog «der arme Dorfschulze», en Slags Landsbydegn ^[69] og Skolemester, der gjør sine Aftenbetragtninger efter den besværlige, i de forunderligste og forskjelligste Forretninger tilbragte Dag. I Førstningen yderst melankolske, lysne disse Betragtninger efter hvert af hans ligesom for sig selv skjulende Kluk af Flasken mere og mere og blive tilsidst straalende. Hun udrettede mest ved sin Mimik; thi hun gestikulerede ikke; hun sad altid rolig paa sin Plads; men alt, hvad hun gav, var saa vekslende og fuldt af Lune, at man ikke kunde blive kjed deraf. Jeg har endnu et Brev fra hende, hvori hun fra den hjertelige Tone som Veninde pludselig gaar over i «der arme Dorfschulze». Saa var Christiane Schoulz.

Mange vil denne Skildring maaske forekomme modsigende, gaadefuld. Jeg

kan kun hertil svare: en Gaade, Skabningens dybsindigste Gaade, er Menneskenaturen. I sin Mangfoldighed og mystiske Sammensætning spotter den alle Beregninger, alle Forsøg paa at bringe den i Systemer. Derfor heller intet almindeligere end Folks skjæve, paa slige Beregninger byggede Domme om hverandre. Af tre fremspringende Egenskaber, hvoraf man har konstrueret sig en Personlighed, slutter man sig til ti andre, som maaske slet ikke eksistere eller eksistere i saadanne Modifikationer, ja Modsætninger, at de synes ligefrem at opløse, hvad man nu engang har paa Haanden. «Det bedste i et Menneske faar aldrig nogen at vide,» staar der etsteds; men det bedste, mon det ikke netop er Harmonien i det uensartede? og det er den rette Harmoni, og store Menneskers Harmoni, og den er det, som ikke forstaaes. Saa lad os glæde os ved den, hvor den ^[70]toner os imøde! Fatte den rigtig kunne vi lige saa lidt, som vi i disse forbausende Maskiner, man ser, fatter det Virvar af store og smaa Hjul, der alle synes ødelæggende at gribe hverandre, men dog dreie sig saa trygt om hverandre efter harmoniske Love – den evige, store Mester Æren!

Christianes dramatiske Talent var for mig rigtig, hvad Tysken kalder «gefundenes Fressen». Jeg havde jo selv, som I vide, et stort Skuespillertalent, og det var ikke noget løst Barneindfald, nei, jeg er endnu begavet dermed. Jeg kan fortælle Eder dette, mine Tilhørere, med samme stolte Rigmandsfølelse, som en fattig Prakker taler om den Arv, han engang saa sikkert havde, men som gik tabt i en Proces. Ja, ogsaa mig har den tragiske Muse kysset, da jeg endnu laa i Vuggen, og hun elskede mig og testamenterede mig en betydelig Arv. Men jeg tabte Processen, jeg tabte den foran den snæverhjertede Skranke, som heder Familiehensyn, hvor saa mange viede Kunstnersjele have tabt sin Sag. Processen tabte jeg og min Musas Arv, men hendes Kys brændte længe, længe paa min Pande, og undertiden føler jeg det der endnu.

Ja, kjere Venner, jeg har elsket Scenens Kunst alvorligere, end I tro, lidenskabeligere, mere udholdende, end det har været gavnligt for mit Livs Tilfredshed. At I ikke har merket det, der jeg dog har vandret stille og bemærket mellem Eder i saa mange Aar, kommer atter igjen af, at «det bedste i et Menneske faar aldrig nogen at vide». Ja, jeg erkjender denne Kunst endnu for at være den Form, hvori mit stærkeste, eiendommeligste Liv naturligst ^[71]vilde fundet sit Udtryk. Alle andre Smaatalenter, f. Eks. at kunne Sprog, spille paa

Piano, skrive, hekle og brodere, er dog i Grunden møisommelig indpuget Plunderverk, som jeg ikke selv vilde give stort for, naar ikke noget af det var blevet til en sørgelig Nødvendighed.

Vi opførte Scener af Oehlenschlägers Tragedier, Schillers Maria Stuart, og tilsidst blev ogsaa Emilia Galotti indstuderet, Christiane – Marinelli, jeg – Grevinde Orsina. Ak, tro I ikke, at jeg har grublet over Nuanceringen af Orsinas berømte: «Ikke læst det! Ikke læst det? Ikke engang læst det!» hvor Marinelli med djævelsk Kulde trøster hende med, at Grunden til hendes kolde Modtagelse er den, at Prindsen endnu ikke havde læst hendes Brev. Det første kun den saarede Løvindes, det skinsyg pinte Hjertes Skrig, det andet kunstig rolig, mere spørgende, næsten truende, og endelig, brudt af en Erindring, glemmende vemodig, dog ikke resigneret eller til at tro paa: «Ikke engang læst det!» Men dengang brød jeg ikke mit Hoved stort med disse Repliker; et passende Decrescendo var allerede af stor Virkning og blev meget applauderet. Til Nød havde vi faaet de andre Roller besatte; kun Emilia vilde ingen vide noget af; saa blev Tragedien givet – uden Emilia. Et lidet Lystspil af Kotzebue gik bedre endnu. Kun vilde en af de smaa, der spillede Tjenerens Rolle, ikke faa i sit Hoved, at Parenthesen maatte være stum, saa hun deklamerede straks ved sin Indtrædelse: (En Tjener fra Døren i Baggrunden med tvende Armstager) – det var meget morsomt!

Saa vare vi uadskillelige i Klasserne, paa Spadserture, ^[72]i Havelysthuset. Man forestille sig ikke, at vi altid agerede og gjorde Løier. O nei, Dagene, Ugerne i Institutet vare lange og velsignet uforstyrrede, de rummede mange Slags Stemninger. Vore Samtaler kunde være alvorlige, dybe, rolige; som oftest vare de det. Christianes større Dannelse og Dømmekraft kom mig her tilgode. De kunde være vemodige, fulde af Længsel og Taarer, men sandt er det, et vel anbragt Stikord kunde lige saa snart bringe Munterheden tilveie. Christiane var, tror jeg, den første, der rigtig vakte denne Aare hos mig. Undertiden bød Hændelsen os et velkomment Stof. Her et til Prøve.

Den store Skoleeksamen fandt Sted med megen Høitidelighed i Søstrenes Festsal. Herrnhuterne have en egen Sands for Arrangementet af sine mange Feste. Enhver Stand og Alder har sin, foruden at der gives en Mængde Kirkefeste. Den deilige Musik, en fin Røgelse, naar ikke Aarstiden byder Blomster, af og til

ved særegne Leiligheder The og Kage, der virkelig bliver ombudt i Kirken, eller som de der kalde den «der Gemeindesaal», give disse Sammenkomster noget høist gemytligt uden at skade Høitideligheden. Der strømmer ogsaa en Mængde Fremmede til ved slige Leiligheder. Især er dette Tilfældet den 17de August ved Børnenes Fest; da vrimler der formelig i Gaderne. Men det var om Eksamen, jeg vilde fortælle. Alle Børn hvidklædte, ordnede efter sine Klasser; langs Vinduesrækken en Forhøining, hvorpaa samtlige Lærerinder, Forstanderne, Stedets Honoratiores og de Fremmede. Blandt disse befandt sig et Par tyske Officerer. En af de ^[73]mindre Elever, en liden vever vorwitzig Ting, som hedte Titchen P., blev eksamineret i Historie. Titchen var af dem, som aldrig er forlegen for Svar; hun syntes heri at gaa ud fra det Princip, at det er bedre at svare noget end intet. Hun havde allerede beriget Anstaltkrøniken med flere morsomme Prøver paa denne sin Aandsnærværelse. Lærerinden spurgte hende i Verdens store Opfindelser, og hun havde meget rigtig forklaret, at Bogtrykkerkunsten var opfunden af – en Bogtrykker, som hedte Gutenberg. «Wer hat denn das Pulver erfunden, kleines Titchen?» spurgte hun videre. Die Offiziere, var det meget raske og bestemte Svar. Bravo, raabte de tilstedeværende Medlemmer af Standen og gned sig i Hænderne, Bravo, Bravo! Men Titchen, som merkede Uraad i den undertrykte Knisen rundt om hende, faldt rask ind: «Nein, sie haben nicht das Pulver erfunden!» De stille Sale have maaske hverken før eller senere gjenlydt af en saa almindelig, sund, hjertestyrkende Munterhed som ved dette Tinchens brillante Indlæg.

Christiane og jeg maatte være meget alvorlige og forstemte, naar vi kunde modstaa et pludseligt og behændigt appliceret: wer hat denn das Pulver erfunden, kleines Titchen? og undertiden kunde denne Replik komme ret fortvivlet ubeleiligt i Situationer, hvor det hverken var tilladt eller passende at være lattermild.

En ganske merkelig Fremtoning i vort ensformige Liv i Anstalten var en gammel Baronesse von Holstein. Hun var vist otti Aar og boede i det store Søsterhus, der blot optager ældre og yngre ugifte ^[74]Medlemmer af Søsterskabet, men en Gang hver Maaned omtrent meldte hun sig til Visit i Anstalten. Det var altid med en vis Spænding, vi afventede hendes Ankomst, og vi ordnede os gjerne i Rad og Geled for at modtage hende. Jeg ser endnu den lille voksblege,

sortklædte Skikkelse med fornem Anstand skride ind ad Døren. Paa det kridhvide Haar bar hun den lille hvide, fintkrusede Kammerdugshue, der er eiendommelig for alle Kvinder hos Herrnhuterne, kun, at Farven af Baandet antyder Standen; de ugifte bære blegrøde, de ganske unge Piger, der tænke paa at tage Huen, og som opholde sig som Novicer paa Stedet, mørkerøde, Konerne blaa og Enkerne hvide. Naar den gamle Baronesse kom, maatte man ikke byde hende at sidde; hun gjorde kun en Runde i Stuen, idet hun standsede foran enhver af os, med hvem hun da knyttede en liden Konversation – paa Fransk. Efter et Par Spørgsmaal om Alder, Navn og Fødested eller en Bemærkning om Veiret avancerede hun med næsten ordret de samme Repliker til Naboen, indtil hun var færdig og bortfjernede sig under vore dybe Kniks, lige saa høitidelig, som hun var kommen, for at gjøre den samme Runde i de andre Klasser. Mange af os havde ondt for at forblive alvorlige under denne Scene, selv under Christianes nedslagne Øine laa en Mine, der truede med at springe. Jeg derimod var yderlig imponeret af den gamle Dame. Jeg lo ikke meget i hine Aar; ofte havde jeg ondt for at begribe, hvad de andre fandt latterligt. Maaske var jeg selv komisk. Originaler havde vi fuldt op af hjemme, men Genren var mig ny, og jeg fandt Baronessen ⁽⁷⁵⁾interessant. Sælsomme, rørende, blive altid disse Reminiscentser fra den gamle Adelsfrøkens tidligere Liv, der midt i den klosterlige Ensomhed gik igjen i de stive franske Visitter, hun aflagde i Anstalten. Maaske havde disse smaa Erindringsfester, hun feirede, fra først af været belivede og underholdende, indtil de lidt efter lidt svandt ind til en blot og bar Formalitet.

Den sidste Gang, jeg saa den gamle Baronesse, laa hun paa Parade paa en hvidttilsløret Katafalk i Søsterhusets store Sal. Hun havde Roser i Haanden, og der brændte Vokskjerter i Sølvkandelabre rundt om hende. Et Skjær af den Glands, der engang havde lyst over hendes Ungdom, men som i femti Aar havde ligget slukket under den lille hvide, krusede Kammerdugshue, havde de venligsindede Søstre bredet over hendes Baare, og saaledes var det smukt og opløftende, og det rystede os alle.

Var det Christianes Venskab eller Virkningen deraf, der kun kan lignedes med de kjække, utaalmodige Spirer, en i Kjelderen længe forkommen Vekst skyder, naar den bliver bragt op i Lyset, var det den kraftige Støtte, jeg fandt i Lærerinderne, – men min Anseelse blandt Børnene var stegen i den sidste Tid betydelig. De begyndte at merke, at ogsaa jeg bar min sterke, bestemte Art i mig,

en Individualitet, der mindre tilgængelig, mindre populær, om jeg tør udtrykke mig saa, ikke paa nogen Maade lod sig spotte eller se over Hovedet. En liden Begivenhed, der kom til, skulde endnu mere styrke min nyvundne Autoritet.

Der kom undertiden en gammel General von Bülow til Stedet for at besøge sin Datter, der var ^[76]en af de ældste blandt os. Hvad nu end Tinchens uforgribelige Mening angaaende Opfindelsen af Krudtet kan have været, og hvilken Stand hun indrømmede Æren derfor, saa er det vist, at General B. havde ikke opfundet det, og Datteren, den smukke Bella, slegtede ganske paa sin Papa. Engang, som han var i Byen, inviterede hun mig tilligemed et Par andre med sig i Hotellet. Neppe vare vi komne ind og havde taget Plads, saa tog Generalen et Papir frem, udfoldede det høitidelig og overrakte mig det med en særegen, selvtilfreds Vigtighed, idet han sagde, at det var noget, som vilde glæde mig meget at læse. Jeg behøvede ikke at læse langt, før jeg saa, hvad det var, et grovt og i raaeste Tone affattet Spotdigt over en mig dyrebar Nærpaarørende, foranlediget ved et noksom bekjendt politisk Skrift. At dette eksisterede, vidste jeg jo; ogsaa havde jeg hørt noget om, hvorledes denne Kile i den gamle revnede Bygning engang i sin Tid var bleven modtaget, hvad Tak den havde høstet, og fornemmelig af saadanne der syntes, at fordi de havde boet i en faldefærdig Bygning i Aarhundreder i Fred, skulde den ikke røres eller give Plads for noget bedre. Men jeg var ikke prøvet i den Slags Kampe endnu, og jeg tillagde et saadant forlagt gammelt Nidvers en Betydning, som det slet ikke havde. Dertil kom, at jeg var trykket af en nagende Længsel efter mine egne; – alt tilsammen vil forklare det frygtelige Oprør, jeg kom i, der gav den ellers tause baade Mod og Mæle.

Har de læst dette? spurgte jeg. Lidt betænkelig svarede han: Ja.

^[77]Rahel, den berømte tyske Brevskriverinde, kalder etsteds den Tilstand at være ude af sig selv for «herlige Parentheser i Livet». «De give os en Frihed, vi ellers ikke tør indrømme os,» siger hun. I denne Livsparenthes har jeg formodentlig fuldstændig været hensat; thi jeg har senere ikke kunnet samle et Ord af det hele Udbrud. Det var kun en Strøm af Taarer og Vrede, hvis Mening dog var ganske tydelig og vilde omtrent lydt saa: Har Generalen læst dette og ikke forstaaet, at det ikke er noget at glæde en Datters Hjerter med, at det meget mere maa saare en Datters Hjerter paa det dybeste, at det er et Angreb paa min Fader, min prægtige Fader, som Generalen ikke er værd at løse Skobaandet paa, – kan

han ikke skjønne det, saa er han mildest talt et – hoved. Papiret blev revet i mange Stykker og kastet over Bordet til ham, og ud for jeg fra det forstenede Selskab. Historien spadserede rundt; men merkelig nok tog man mit Parti mod Generalen. Jeg fik slet ingen Streg for Opførsel, ja, Bella fandt sig endog beføiet til med Graad og Undskyldninger at afbede den slemme «Feiltagelse», hendes Fader havde gjort sig skyldig i.

Saadanne Træk befæstede endnu mere Baandet mellem min Veninde og mig. Vi vare som et Par unge Kampfeller, der brændte efter at lægge sit Mod for Dagen i en ordentlig Bedrift. Og Venner! jeg tror, det var min første Bedrift i Verden og skulde i den Art ogsaa blive den sidste. I Tildragelser som denne, da jeg stod i mit Vredesmod ligeoverfor den martialske General, stødes Aanden ud af Barnereden og tvinges til de første, selvstændige ^[78] Vingeslag. Da gaar der Anelser gennem den om en stor, vid, stridbar Verden udenfor, – og den forstaar, at Reden har været tryk.

Fru v. Schoulz var flyttet til en Landsby i Nærheden af Christiansfeldt. Christiane besøgte hende her hver Søndag, og jeg blev engang inviteret med. Der var to voksne Døtre hjemme, hvoraf den ene, Antonia, var smuk. Var det en hemmelig Sorg eller den, hun bar for Søsteren, men der laa et Skjær af Mathed over hende, ligesom en Rose, der en Nat er falden af Glasset; den er ikke til at sætte blandt de friske, man nener ikke at kaste den bort heller. Hvor mange saadanne Kvindeskikkelser ser man ikke, allerede umerkelig falmede, inden Livets Støv og Hede har berørt dem? Over den hele Familie var der udbredt et Præg af Dannelse og stille Fornemhed, og den hjerteligste Ømhed syntes at forene dem alle. Den saa længe savnede Familiehygge gjorde saa godt . . . bare de grønne Vægge vare saa velgjørende, naar man længe har levet og aandet mellem klosterlig hvide Murvægge. Og der var Bøger, Bøger! Jeg maatte knæle ned for at finde dem frem af det lille Sofaskab; men jeg glemte rent at staa op igjen, jeg sandsede ikke mere, hvor jeg var, indtil jeg følte mig sagte løftet af et Par Arme og sat ned i Lænestolen og jeg saa ind i Fru v. S–s blege, ædle, halv forundrede, moderlig overbærende Træk. Til Middag fik vi Frugtsuppe og Lammesteg. Christiane var mindre livlig, mindre munter, end hun kunde være i Institutet.

Tiende Nat.

[79] Med Christiane delte jeg ogsaa Religionsundervisningen hos Røentgen, vor nye Præst. Disse Timer, ligesom alle hans præstelige Foredrag, indtage et saa vigtigt Led i mit Christiansfeldter-Ophold, ja, i min hele Udvikling, at jeg maa omtale dem nærmere. Religionstimerne med Røentgen regner jeg for de herligste, interessanteste Læretimer, jeg har oplevet i mit Liv. Vi glædede os alle til dem, enhver af os var stolt ved bagefter at kunne sige: Han spurgte mig i det eller det. Røentgen var bleven vor Helt: bare han gik forbi Anstalten, var det en Begivenhed. O, nei! han var ikke ung eller personlig indtagende! Det var en ældre, lidt tør og alvorlig Mand udenfor Timerne, men i dem blev han forynget, han blev varm og veltalende. Det var, som han havde noget rigtigt glædeligt at meddele os. Og vi, hvor modtagelige! Som Smaabørn, man har lovet at skulle faa se skjønne Rariteter og Verdens syv Underverker, sad vi begjærlige, spændte paa, hvad herligt han vilde vise og forklare os. Og han rullede op et Stykke Himmel efter det andet for vore undrende Blikke, men vi havde den Følelse derved, at vi sad lunt og trygt paa den grønne Jord, ja, det var netop fra dette Standpunkt, vi forstod Himmelen bedst. Han udlagde os Bibelen omtrent indtil Josva Bog; altimellem fortalte han os interessante og rørende Træk af Livet – « das liebe, traute Leben!» hvori Gud ikke altid blev nævnt i Ord; men hvad behøvedes det? Enhver, der besøger Strassburgerdomen, véd, at Erwin von Steinbach [80] har bygget den; hans Navn vil tone usynlig under Buerne, men man udtaler det ikke ved hver Enkelthed, man peger paa. Og Han, der skabte Erwin, og Jordens prægtigste Dom gjennem ham, og den store Dom, som hvælver sig over dem begge, behøve vi at tage denne Bygmesters Navn idelig i Munden? Kan man undgaa at tænke paa ham hundrede Gange om Dagen? Saa knyttede sig vor unge, nyvakte Bevidsthed om ham sig til alt, hvad der forekom os og bevægede os om Dagen, vi kunde ikke tage Feil af, hvad der var af ham, ligesaa lidt som man kan tage Feil af Lys og Mørke. Alt, hvad der var vakkert, hvad der voldte ren, angerløs Glæde – naar vi fordrog og gjorde hverandre noget godt – Tanken paa Hjemmet – Naturens, Kunstens Herlighed, der endnu laa som en dæmrende Anelse i vor Sjel! Gjennem begge vore Lærerinder, hvoraf den ene var god og blid, den anden var alvorlig, streng og – blid – jeg holdt af dem begge – talte han dadlende og rosende til os; han trængte sig til os i alt, at vi kunde fatte og elske ham, vi stakkels, umyndige, uartigfødte, i Sandselivet bundne, efter Lys og Frihed sukkende Menneskebørn, ja, forat vi rigtig kunde fatte og elske ham, steg

han lyslevende ned til os i Jesu Kristi Skikkelse.

Saa lærte den kjere Præst i Christiansfeldt os det. Har jeg misforstaaet ham i noget, da vil han tilgive mig i sin Grav. Men saa har min Sjel opfattet det, maattet opfatte det. Og jeg frygter ikke for endnu at vedkjende mig denne Opfatning. Jo mere Livet har opladt sig for mig, jo mere har ogsaa Gudsbegrebet udvidet sig. Jeg erkjender det at ^[81]være i alt, hvad der griber os i Skabningen, og tilsteder ingen menneskelige Reservationer og Klassifikation. Ikke alene i det alvorlige, strengt rystende taler han til os, men ogsaa i det muntre og blide. Ikke alene alt, hvad vi benævne stort og ophøiet, men ogsaa, hvad vi kalde interessant, fantasirigt, yndigt, hyggeligt, elegant, i det største som i det mindste, – alt, hvad der rører sig i Duft, Digt og Toner, kald dette et Requiem eller en Romance, ere lige saa mange Glimt, vel brudte og fordunklede gennem vor jordiske Atmosfære, men lige saa vist dog Glimt af hans Væsens evige Herlighed.

Men nu i vore Dage skal man lære det bedre. I hvilken Fjernhed, i hvilken ugjennemtrængelig Sky af kold Abstraktion skal man nu søge og erkjende Guddommen? Selv Talen om den har dannet sig en egen iskold Terminologi, der i vid Afstand holder alt, hvad der smager af Livet, det varme, pulserende Liv, borte. Et ulasteligt Forhold, som vi selv raade for, er intet, og Troen, som vi ikke selv kunne give os, alt – vel! og Troens Løn er den evige Glæde – nu vel! men hvilken Ide skal vi gjøre os om den evige Glæde, naar man ikke af nogetsomhelst, hvad der stemmer og løfter og fryder en Menneskesjel, maa tage Maalestokken, naar alt, lige til Næstekjerligheden, er bleven mistænkt? Derfor gives der ogsaa i vore superreligiøse Tider saa gudsjammerlig lidet af den. Skal det gaa fremad, eller rettere tilbage, i den Aand, komme vi til at standse i det tykkeste af Middelalderen. Den hellige Iver gik da saa vidt, at i Basel blev Nattergalen erklæret for Djævelens Fugl og høitidelig sat i Ban, fordi den med ^[82]sine smeltende Toner sang Fordærvelse ind i Menneskehjertet. Nu, Nattergalen er af gode Grunde beskyttet mod den Overlast her hos os, men maaske Banstraalen kunde komme til at ramme vore Maaltroste og Sisiker? Og alle disse usynlige Interdikter, al denne graa Forsagelse for at anskueliggjøre os den himmelske Lyksalighed! Man fortæller, at Børn i London kunne vokse op i denne Stengrav uden nogensinde at have seet et Træ. Alle Beskrivelser, al Verdens Billeder vilde her ikke forslaa til at give dem Ide om det . . . Ak, bring dem en levende Gren, et

eneste Blad, og de ville forstaa det og forgaa af Længsel efter Træet.

Under Jul forlod Christiane Anstalten, hun skulde til Paaske konfirmeres hjemme i Landsbykirken, hvis jeg ikke tager Feil i det danske Sprog. Dog kom hun oftere ind til Sprog- og Musiktimer. O, jeg ser hende endnu, naar hun kom flyvende hjemme fra, i sin blaa Casavaika, kantet med Skind, en liden polsk Hue paa Hovedet, glødende, synlig hjertebankende ved Tanken om at komme et Minut for sent, og dog saa straalende, saa kjerlig ved at gjense os! Hvilken Glæde, naar jeg saa hende!

Paasken kom, og jeg var indbuden til hendes Fest. Men Gud havde ordnet det anderledes. Netop ved den Tid blev jeg syg. Jeg laa tilsengs Konfirmationsdagen og et Par Dage efter. Da hændte der noget paafaldende. De andre Børn kom ofte ind til mig og vare saa forunderlig venlige. Nogle af dem, der af lutter Retfærdighed gjerne havde seet paa, at jeg hungrede mig ihjel, vidste nu ikke, hvorledes de skulde lægge sin Ømhed, sin Omhyggelighed ^[83] for Dagen.

Undertiden havde de grædt. Ak, længe kunde det ikke skjules. Hvad en eller anden fremsynt Sjel havde anet og ogsaa udtalt, at Christianes Følelsesliv var for sterkt for en Organisation som hendes, var indtruffet, altfor hurtig, altfor bogstavelig. Efter Konfirmationen, endnu i Kirken, var hun bleven heftig syg, havde derpaa ligget stille, næsten maalløs hen, og paa den fjerde Dag døde hun, efterat hun havde forlangt og nydt Sakramentet.

Om min Sorg vil jeg ikke tale, Sproget har intet Udtryk for noget saa heftigt som Sorgen i den Alder. Det var første Gang, Døden traadte mig nær. Næste Lørdag vandrede alle ud med Blomster og Krands for at se hende endnu en Gang, alle undtagen jeg, der ikke kunde, der blev alene hjemme, og alle vendte de dybt grebne tilbage. De kunde ikke nok som udtrykke, hvor deilig, hvor forklaret hun havde ligget i sin Kiste.

Ogsaa jeg forlod Christiansfeldt kort efter for aldrig mere at se det igjen. Med Erfaringer og verdslig Visdom beriget vendte jeg visselig ikke tilbage, men dog med en Skat af lyse Indtryk, som aldrig kunne forsvinde. I Christiansfeldt har jeg truffet paa saa herlige, i sin Art fuldkomne Mennesker, at den blotte Erindring om dem er en Lægedom, naar man mangen Gang maa mistvivle om Menneskeheden, men den er ikke mindre en Lægedom, en Trøst, mod den mørke Dagens Anskuelse, at Menneskesjelen er en Kloak af lutter Synd og Urenhed. Nei,

der er Forskjel. Der gives Naturer, der ligesom Duggen ikke komme i Berørelse med Jordstøvet, men som den merke de kun sin Tilværelse ^[84] hernede ved at forfriske den Plet, hvor de en kort Stund dvælede, – Naturer oprindelig saa rene og skjære, at det forundes dem næsten uberørte at vende tilbage til det evige Væld. Der gives lige saa rene, men større, kraftigere Naturer, bestemte til at leve og lide, lide uendelig. Deres Gang gennem Verden er som Bækkens, den har den smudsige Jord til Leie, men strømmer sig klarere og klarere!

Troede jeg ikke det, saa maatte jeg glemme Christiane, der var bare Geist og Sjel og Godhed i en Engels Skikkelse – Christiane, der i min Stambog blot skrev de rørende, træffende Ord: «Giebt's Trennung wohl, wo man sich lieb hat?» – jeg maatte glemme de mange, mange Elskelige, jeg dog, Gud være lovet, har truffet paa min Vandring Ogsaa dig, gamle, sterke, prægtige, kildeklare Margaretha!ⁿ³ Hvor har du som Flint af Staal slaaet den første Selverkjendelsens Gnist af den unge, uvakte Sjel og med Strenghed og Ømhed fredet den til Selvydmygelsens, men ogsaa Selvfølelsens smeltende, styrkende Varme Og Du, Louise,ⁿ⁴ reneste! der med Kjerlighedens og Kunstens mildere Evne vakte andre Spirer tillive, hvor underlig har Livet skilt os og skillende igjen ført os sammen! Forhold og Verden har reist en Breddevæg imellem os, men i min Sjel staar du den samme som i hine Dage, da jeg bøiede mig for din Renheds og Mildheds Magt, og ^[85] jeg kunde gaaet gennem Ilden for dig! Og min henfarne Emilie! og Maria C., den prøvede, den trofaste! og du – du, hvis Navn jeg vilde nævne, naar jeg kunde det, men ved Hjertet kan man ikke røre, det skal have sin Tid til at læges.

Ellevte Nat.

Ved hin unge, elskværdige Piges Død og min Udgang fra Institutet i Christiansfeldt sluttede Barndomsaarene.

Var det noget tilfældigt, eller stiller Kvindeskjebnens gennemsnitlige Udvikling sig aldrig gunstigere, men de Efterretninger, der have naaet mig om mine Klassekammeraters senere Liv, have næsten alle været sørgelige. «Verstorben und verdorben!» har lydt mig imøde ved næsten alt, hvad jeg har hørt om dem. Om nogle ved jeg intet, flere ere døde tidlig, et Par af de bedste af

dem efter ulykkelige Ægteskaber. Den smukke, drillende Anna rammede den frygtelige Skjebne, at hun lige ved sin Hjemkomst til St. Croix mistede sin Fader og eneste Slegtning (han var hvid) ved Fald fra Hesten. Man maatte have seet den lidenskabelige Kjerlighed, hvormed hun hang ved denne Fader, og den Længsel efter at komme over til ham! Saa har jeg tænkt mig den ulykkelige Skabning, stolt og ømfindtlig som hun var, vergeløs midt i de Fordomme, der træffe hendes Race, – Fordomme, som hun maaske ikke har havt Anelse om; thi i Institutet var der naturligvis ikke tale om nogen saadan Uretfærdighed. Kun om en af mine Stuekammerater, der – menneskelig ^[86] talt – mindst og virkelig meget lidet fortjente, at det gik hende vel, véd jeg, at hun lever, rig, mægtig og lykkelig. Nu bliver kun tilbage at fortælle, hvordan det gik med Schoulz's, Christianes Moder og Søstre.

Egentlig ved jeg selv lidet om denne Familie. Ved min Venindes Død blev al Forbindelse mellem den og mig afrevet. Jeg tog straks efter hjem og tænkte neppe nogensinde at træffe dem igjen. De flygtige, enkelte og ganske tilfældige Glimt, jeg siden opfangede af dem, vare imidlertid saa betegnende, saa vækkende for Tanken, saa udfyldende, om jeg saa maa sige, de lange, dunkle Mellemlum, at det var mig, som om jeg altid stod dem nær. Naar man i Livet træffer paa saadanne Skjebner, saa forstaar man, hvorledes de gamle dannede sig et Fatum. Man kan have vanskelig nok endnu for at holde sig Troen paa et saadant fra Livet.

Der var gaaet nogle Aar hen, da jeg paa en Reise kom over Hamburg. En Dame, der kjendte noget til Familien Schoulz, fortalte mig, at de nu boede i Nærheden af Hamburg, men at Fru Schoulz atter igjen havde havt den Sorg at miste en voksen Datter. Det var den smukke A. Smertelig berørt ved denne Efterretning, der saa levende gjenkaldte mig det oplevede, besluttede jeg at besøge dem. Jeg blev yderst venlig modtaget, da jeg først havde forklaret, hvem jeg var; thi i Førstningen kjendte de mig ikke igjen. Atter i dyb Sorg! Nu var der kun de to yngste, mine Skolekammerater, og den ældste Datter igjen. Minnie holdt fuldkommen, hvad hun havde lovet. Det var en glimrende Skjønhed, dog ^[87] af en mere sælsom end egentlig fængslende Art. Man kunde gjort hende til Feen Lorelei eller en af disse mystiske, marmorblege Kvindeskikkelser, som Heine besynger i sine Lieder, og som man ikke ved, om de tilhøre Luften eller

Jorden. End ikke det svageste Spor af Rødme var at se paa dette deilige Ansigt, som den elegante Sørgedragt gjorde endnu mere lysende. Fru Schoulz reiste sig engang under en Pause, gik hen til mig og sagde, idet hun med begge Hænder fattede mine: De holdt af min Christiane! Minnie derimod gjorde ikke en Hentydning til vort Ophold i Institutet. Hun var artig, forbindtlig, som en Dame er mod en anden fremmed Dame, men ikke mere. Hun talte om Hamburg, om Paris, og at de havde tænkt paa en Tur til dette sidste Sted, hvortil hun glædede sig meget, men nu havde hendes Moders Helbred tvunget dem til at forandre denne Plan, saa de agtede om ganske kort at tiltræde en Reise til Harzen og maaske til Schweitz. Jeg forlod dem, idet jeg ønskede, at denne Tur ret maatte styrke og forfriske dem.

Et Par Aar senere vendte jeg tilbage til Hamburg, denne Gang for et længere Ophold. Da jeg traf den omtalte Dame, faldt Talen igjen paa Schoulz's. O, den arme! sagde hun, efter det sidste Slag, der rammede hende, er hun flyttet bort, jeg ved næsten ikke mere hvorhen. Ja, svarede jeg rolig, det var allerede hændt hende, da jeg var her sidst; da stod hun i Begreb med at gjøre en Reise til Harzen; jeg haaber, den gjorde dem godt?

Harzen! men det var jo netop der, Ulykken rammede hende! Netop som hun havde naaet Brocken, ¹⁸⁸døde en af hendes Døtre af et Nerveslag. Hun bragte hendes Lig med tilbage.

Jeg stod forstenet. Store Gud! . . . Det var vel ikke . . . Jeg mægtede ikke at udtale Ordet.

Minnie hiess sie, ein wunderschönes Mädchen, gebildet, in jeder Beziehung ausgezeichnet, sagde min tyske Veninde belærende. Ak, jeg vidste jo mere end hun.

Atter gik en Række af Aar hen. Jeg havde selv erfaret, hvad Sorg og Tab vilde sige, men havde over saa meget næsten glemt Familien Schoulz. Jeg var taget ned til Kjøbenhavn til min Collett, der i nogen Tid havde brugt Rosenborgs Brøndkur. Vi boede i Store Kongensgade. I Vinduet ligeoverfor bemærkede vi ofte en gammel Dame sidde bøiet over en Bog, som om hun læste opmerksomt. Læste hun ikke, sad hun ubevægelig og saa hen for sig. Vertinden fortalte os, at det var Enkefru v. Schoulz, og af flere Omstændigheder kom jeg til den Vished, at det var min Christianes Moder. Er der ikke tvende Døtre hos hende? spurgte jeg, angst

for at høre noget rædsomt. Jeg har ikke seet mere end denne; jeg tror, hun har kun denne ene igjen. Jeg turde ikke spørge mere, jeg vilde ikke vide mere, jeg var blot angst for, hvem det kunde være. Da kom en ung Pige ud af Døren ligeoverfor og gik ned ad Gaden. Det var den yngste af Søstrene.

Fru Schoulz er nu længesiden død, men Elise blev senere gift med en berømt Mand.¹⁵

Nu tusinde Godnat!

Tolvte Nat.

^[89] Straks efter min Hjemkomst fra Christiansfeldt fulgte min Konfirmation, hvortil Fader beredede mig med al den Alvor og Grundighed, som var ham egen. Han gav mig ganske alvorlige Lekser op og gennemgik dem i lange Drøftelser og Samtaler. Det var lykkelige Dage, jeg levede denne Sommer, naar jeg gik op og ned i Alleen og læste paa mine Opgaver. Verden laa saa lys og klar for mig som Himmelen bag Træerne, og jeg syntes, det var ingen Sag at forblive god i den. Dagen selv skjøn, alt var opløftende, selv Salmesangen, og det gjorde slet intet Afbræk i min virkelig høitidelig og rørte Stemning, at jeg maatte staa blandt lutter sorte i en gammel hvid Kallikos Kjole, da Silkekjolen, der skulde komme fra Udlandet, netop kom otte Dage senere. Men hvorfor skal man ogsaa være sort paa denne Dag?

Den hele Stemning fra hin Tid, og især under de første Altergange, finder jeg nøiagtig optegnet i de Dagbøger, jeg dengang førte – Optegnelser, som jeg ikke uden dyb Vemod nu kan læse igjen. Det vilde være en let Sag, og maaske synes ganske passende, her at meddele Uddrag af hine Dagbøger. Men, Venner! mine Fortællinger er ingen Selvbiografi, naar man dermed mener en fra et Menneskes Inderste udspunden og sammenholdt Kjede af Oplevelser og Begivenheder. Jeg har valgt den biografiske Form som en bekvemmere Baggrund for endel Personer og Tilstande, jeg gjerne vilde give den størst mulige Sandhedens og Livets Relief, og jeg har idetmindste ønsket kun at fremtræde saa meget, at jeg kunde ^[90] konstatere mig som et lyslevende, forstandigt og paalideligt Vidne. Har der knyttet sig noget fortællelsesværdigt ogsaa til min Person, nu, saa har jeg ogsaa fortalt det. Medens jeg paa Grund heraf hos en Del af mine Tilhørere

maaske vil paadrage mig Beskyldninger for at have talt for meget om mig selv, vil en anden Del kunne anke over det modsatte; de ville føle, hvad der ikke er talt om, hvad der inderligst udgjør og angaar et Menneske, saadanne Bekjendelser, der helst vise sig paa Scenen, naar «Stykket er ude», og da er det igjen et Spørgsmaal, om de kunne bære sig selv.

Der fulgte et Afsnit af et Par Aar i mit Liv, der ligger for mig i en Drøms usikre Taage. Vi havde saa godt som ingen Forbindelse med Christiania dengang. Jeg har dog vist følt mig ganske lykkelig dengang. Alle mine Søskende vare dragne ud paa en nær. Men denne ene var nok til at beskjæftige os alle og fylde os med denne ubestemte Bæven og Forventning, hvormed man pludselig opdager, at man huser det kolossale og usedvanlige i sin Midte.

Henrik var optraadt som Forfatter. Han sprang over de sedvanlige Indledninger og udkastede med saa fulde Hænder sin Musas Gaver, at man ikke fik Tid til at besinde sig, hvad alt dette var for noget. Han tilbragte disse første, sprudlende Aar for det meste hjemme, og de vare sikkert de roligste og lykkeligste i hans Liv. Jeg ser og hører ham endnu, naar han kom i tre Sæt ned ad Trappen, fór sagte fløitende og i Dansetakt gjennem Stuen, med den evigtblomstrende Nellik i Brystet. Han havde altid nogle gamle Kumpaner ude i Bygden, som han ^[91]besøgte, og de underligste var ham de kjereste. I dette Stykke var han Skjønner og ordentlig kræsen, «Feinschmecker», som Tyskeren vilde kalde det. Platheden, den trivielle Korrekthed afskyede han; der maatte Begavelse til, men dog tilsat med en vis haut-gout af noget latterligt eller fremstikkende, skulde han sætte Pris paa den. Imod dem, der kunde rose sig af denne Blanding, var han altid elskværdigst, de vare ham uundværlige, ligesom han blev dem det. Paa Ballerne tog han altid de uheldigste Damer op, og mangen en, som ellers ikke fik dandse, førte han i Vinden. Det forstaar sig, at han ved Siden deraf lod Skjønheden vederfares sin Ret. Han trængte altid til nogen, der kunde staa Buk for hans Lunes vilde Spring. Havde han dem ikke ved Haanden, saa forskrev han dem. Denne hans Smag for det bizarre, det originale, kunde falde byrdefuld nok for dem, der ikke delte den; det var altid med en vis Bæven, Moder hørte ham melde en ny Gjest, og jeg har udholdt mere end en frivillig Kammerarrest i denne Anledning.

Aldrig glemmer jeg min Forskrækkelse, da han, engang, som jeg var i et

Besøg i Byen, kom med Vogn for at hente mig. Jeg troede, vi to skulde reist op alene. Denne Vogn indeholdt foruden Henrik selv et Bur med to Kanarifugle, en Engelskmand, et stort oliemalet Portræt foruden forskellige andre Produkter af Kunst-, Dyr- og Planteriget. Endvidere Bella, Henriks franske Mynde, hvis fine Poter ikke taalte den lange stenede Vei. Henrik skulde passe paa Bella, Engelskmanden paa Buret, jeg holdt Portrætet; men hvem skulde passe paa Engelskmanden? ^[92] Den første Mil græd jeg, medens jeg af og til skottede til Siden; dog beroliget ved, at jeg blot saa en stor, skarp Næse springe frem af en lige saa ubevægelig Indhylling, blev jeg tilsidst dristig ligesom Frøerne i Fabelen, til hvem Zeus nedkastede Stolpen, og da endnu en Mil var gaaet, forsøgte jeg at indlede en Samtale. Dennyang havde Skrækken været blind. Eftersom han udviklede sig noget af sin britiske Utilgjængelighed, den han dog aldrig ganske gav Slip paa, kom der et af de bedre Eksemplarer af hans Slegt tilsyne. Mr. Latham var en lærd og dannet Mand og besad vist høist respektable Egenskaber, naar man havde faaet Tid til at arbeide sig igjennem til dem. Han udmerkede sig ellers ved den Prætention, det urokkelige Alvor, hvormed han kunde sige de latterligste Ting, uden at han havde en Anelse om den Virkning, de frembragte. Han var Sprogmand og gjorde sig især til af den grundige Kundskab i vort norske, som han efter tre Maaneders Ophold i Landet havde erhvervet sig. Forat denne hans Dygtighed skulde komme til sin fulde Ret, ventede han gjerne, til de andre havde udtalt, førend han langsomt og med overordentlig Vegt sagde sin Mening. Engang faldt Talen, foranlediget af en Historie i Aviserne, paa Selvmord, og der udspandt sig en liden Strid om den letteste og honorableste Maade, hvorpaa et saadant kunde ske. Vor Engelskmand hørte en Stund hovedrystende til, som en Mand af Faget, der hører andre dømme om en dem ganske uvedkommende Ting. Jaj tror, sagde han tilsidst, jaj er vis paa, at den sikreste Dod er, at man – gifter, sig. Men – javist, sikkert nok! ^[95] faldt Henrik naivt forskrækket ind, men det var en Fandens sen Død! Oh naj, blev Mr. Latham ved med urokkelig britisk Alvor, ikke naar man tager – tager en god Dosis.

En Lækkerbidsken for Henrik, men en ren Fortvivlelse for os andre, var en Løitnant v. Hadeln paa Vartpenge, som jeg tror egentlig kun levede, og levede meget fornøiet og tilfreds, af andres Gjestfrihed. Vi have aldrig i de Aar, vi kjendte ham, erfaret, hvor hans egentlige Hjem var, men han befandt sig altid i Besøg. Hvis Hostrup havde levet mellem os, vilde man have mistænkt ham for at have taget vor Løitnant til Forbillede. Derfor er hans «von Buddinge» saa uforlignelig en Figur, fordi den gjengiver med træffende Sandhed en hel udødelig Race. Til denne inderlig selvtilfredse, opblæste, med megen Ridderlighed og Æresfølelse trumfende Klasse, dog tilsat med en vis Godmodighed og Skikkelighed, der gjorde ham ganske uskadelig, hørte vort Eksemplar af Klassen, men uheldigvis havde han, i Forening med en burlesk Personlighed, disse Egenskaber i en saa høi Grad, at Henrik forelskede sig i dem og kunde ikke undvære ham. Løitnanten havde sin største Force i at underholde og konversere Damer. Naar den Art Besøg kom, maatte jeg have Forsterkning, det var ikke til at holde ud alene. Saa blev der sendt Bud efter min jevnaldrende Veninde, der boede en halv Mils Vei derfra. Den smukke Vilhelmine var rigtignok en farlig Allieret ved slige Leiligheder; men hun var kjækkere end jeg, og to er altid en Magt mod en. Varede nu Beleiringstilstanden i to Dage, lagde vi vor Plan ganske militærisk ^[96] undvigende. Første Manøvre: en ren Forsvinden; enten stjal vi os ud tilhest eller opsøgte saadanne Veie ude i det fri, at det var en Umulighed for den, der ikke var kjendt med Terrænet, at finde os. Anden Manøvre: en haardnakket, til alle Sider forskandset Syning; saa havde Fienden Forpostfegtninger at bestaa, inden den naaede til os. Var Henrik tilstede, gik det bedre; thi da holdt han

Løitnanten varm, og han var da meget mindre oplagt til at være Kurtisør. Engang havde Vilhelmine og jeg aftalt at holde Siesta i den lille Pavillon i Bakken. Henrik havde lovet os at holde v. Hadeln fast i det kritiske Øieblik, da vi reiste os fra Bordet. Han fik ham ogsaa virkelig ind i Sideværelset til et Parti Schack, medens vi iverksatte vor Flugt over Gaarden. Vi havde netop naaet Høiden af en Laavebro, der fører ud til Marken, da vi saa Løitnanten styrte ud af Døren med Tschako paa – Henrik forsikrede ham altid om, at denne klædte ham bedst – og saa hurtig, som hans Ben kunde lange ud, stave over Gaarden i Retning mod os. Dette Syn, i sig selv bare latterligt, undlod ikke at sætte os i den voldsomste Skræk. Som et Par opskræmte Høns og med den samme selvæggende, voksende Forfærdelse fór vi ned ad Bakker og Skraaninger og standsede først i det dybeste af Tykningen, hvor vi krøb ind i et Hasselkjær. Vi havde ogsaa den Tilfredsstillelse at høre ham komme og gaa forbi, inden vi forlod vort Skjul og nu jubilerende slog ind i Retning af Pavillonon, som vi næsten halvdøde naaede. Her laasede vi os ganske ordentlig inde og rullede ned. Ogsaa her hørte vi ham komme; men han tog ^[97] dog det Parti at gaa, da Huset var og blev utilgængeligt. Men Henriks Alliance undgik vi rigtignok siden.

En anden Figur, som Henrik satte megen Pris paa, var en vis Mellbye. Han havde engang været Lærer i Fransk paa en offentlig Skole; men af visse «spirituelle» Grunde – stakkels M. førte altid dette og andre franske Udtryk i Munden – var han stegen ned til en Huslærers beskedne Stilling oppe i vor Bygd. M. var en Mand med ophøiede Tendentser, han sværmede for Kunst, Poesi og alt, hvad der var stort og ædelt, forresten et godt og grundskikkeligt Menneske, og man kunde neppe finde andet at udsætte paa ham end den ulykkelige Tilbøielighed, der havde berøvet ham hans Stilling. En høfligere, zirligere og mere pathetisk ridderlig Person i al sin Optræden end M. kunde man ikke tænke sig. Endog hans Træk bar oprindeligt Præget af en vis ophøiet, renskaaren Skjønhed. Han maa have lignet Camoens engang. Hvorledes han med alt dette var kommen til at blive en af de største og fornøieligste Karrikaturer, der er forekommet, endog i hin Tid, saa rig paa saadanne, forstaar jeg ikke; maaske havde alle disse Egenskaber et Plus for meget; eller hvad kunde det være? Han havde ligesom Camoens blot ét Øie; men dette var igjen alt for stort; det lignede meget det runde, matlysende Glas paa en rødmalet Raritetskasse, der var vor Glæde, da vi vare smaa. M. manglede maaske blot en eneste Egenskab, og det var

Kritik, Selvkritik, dette Ironiens Saltkorn, der kunde vakt ham til at beskue sig selv og sin Tilstand og derved maaske til at reise sig igjen. Stakkels M.! han gik i Grunden ganske lykkelig sin Undergang ^[98] imøde. Han skattede sig selv som et Mønster paa Smag, Takt og Dannelse og havde en stor Nydelse deraf. Følelsen heraf tog altid til, og lige saa tilfreds, lige saa gravitetisk anstandsfuld, som han havde levet, steg han Trin for Trin ned til det hemmelighedsfulde Stade, hvor vi med Sorg have seet ædlere, dygtigere Kræfter end hans forsvinde.

Men da vi kjendte ham, var han endnu høit oppe paa Stigen. Henrik var i Grunden snild mod ham; men han kunde naturligvis ikke bare sig for at have Moro af ham, naar Leilighed gaves; og det var da næsten bestandig. M. sværmede for Henrik og taalte merkværdig godt alle hans Drillerier og Extemporationer, medens han var yderst ømfindtlig mod Angreb af andre.

M., der længe havde opholdt sig i Paris, havde en Passion for alt, hvad der var Fransk. Han talte Sproget meget korrekt og underholdt sig helst paa Fransk. Det faldt ret i hans Smag, da min Veninde Vilhelmine, i hvis Fader, Oberst Sisseners, Hus han var Huslærer, efter Aftale med mig fik ham til at forklæde sig som reisende Franskmand og i dette Kostume aflægge en Visit i Præstegaarden. Der var netop Geburtsdag og Selskab den Dag. Vi underholdt ham paa det bedste og lod ham i den Tro, at han ikke var kjendt. Især var det det franske Kjøkken, M. sværmede for; han omtalte ofte med Henrykkelse disse smaa, lette Retter, hvis S sammensætning og Stoffer ingen kjender. Henrik inviterede ham derfor engang høitidelig til en saakaldt Souper á la français, der havde kostet baade ham og Marthe lange Tilberedelser. Dette Maaltid bestod af noget, ^[99] som han kaldte farcerede Snepper, men som i Virkeligheden var Kraakefrikasé, Løvetandssalat, Kompotter af en eller anen Slags Sop, Champagne af Birkesaft samt en Dessert af vild Honning (Humlebol), en Anretning, som uagtet den paa Moders udtrykkelige Anmodning blev serveret for lukkede Døre, dog betog os Appetiten i lang Tid. Men Henrik maa rigelig have krydret Maaltidet med Vid og Elskværdighed; thi M. var fuldkommen henrykt og taledede længe om den delikate Souper.

En Scene vil jeg endnu fortælle, som det undrer mig, Henrik ikke selv har fortalt i sine Livsskisser; han maa have glemt den. Den vil til Overflod erindre os om, hvor nær det tragiske ligger vore overgivneste Harlekinader – hvem har ikke

følt det! – og hvilken Guds Velgjerning det er at kunne le og være lystig nogensinde i denne Verden.

Under et Besøg hos Oberstløjtnanten, hvor der var nogle Herrer samlet, havde Henrik drevet sin Spads med M. vel vidt. Hvis jeg ikke tager Feil, havde han i en Forundringsleg bemærket om M., at det var en besynderlig Maane, der lyste slettest, naar den var fuld. Det var den Slags «spirituelle» Hentydninger, han slet ikke taalte, endog ikke af Henrik. De andre pustede for Løier til og sagde til M., at dette gik for vidt; hans Ære krævede, at han fordrede W. ud. M., der maaske netop var i første Kvarter af Maanen, fandt dette meget beføiet. Duellanterne indfandt sig samme Aften i en tom Bjelkestue, der laa i en afsides Fløi af Huset, hver af dem med en af Oberstløjtnantens Rytterpistoler, der sidst havde været ladede 1814.

[100] Henrik, som den udfordrede, skjød først. Sekundanterne dundrede i Gulvet og kastede en Kugle eller noget saadant hen paa M., der opfangedes i den tililende Sekundants Arme. «Er De saaret?» «Ubetydelig,» sagde M. og tørrede Angstens Sved af sin Pande. Nu skulde M. skyde, Henrik vilde falde, forat man kunde faa se M. som fortvivlet Seierherre. Men den Spads glemte de. M. skyder, ædelt, forsikrede han siden; et Knald ryster hele Huset; ved at se efter har der boret sig en Kugle ind i Væggen nogle Tommer høiere end Henriks Hoved, og der sidder den endnu den Dag idag. Først længe efter fik vi denne Begivenhed at vide.

Af saadanne Scener kunde jeg fortælle mange; men jeg tænker, dette er nok til Prøve. Hvad for Indtryk de gjorde paa mig, dengang jeg oplevede dem, kan jeg ikke selv gjøre Rede for. For en ung Pige, der netop skal begynde Livet og staar usikker og forventningsfuld foran det, var disse Henriks Excentriciteter altid en underlig Indledning. Jeg savnede Undsætning, nogen, der vilde fylde og virke dæmpende, nogen, med hvem man kunde le, om ikke andet. Dette kunde blot ske i Ferierne, naar vi fik Besøg af mine eller mine yngre Brødres Bekjendte.

Efterhaanden dannede der sig en liden Kreds, der samledes i en Række af Aar, fornemlig i Sommerferien, men nogle Gange ogsaa i Julene. Da blev Ligevegten oprettet; Henriks Nærværelse merkede vi kun som en hørøstet Kilde, der forfrisker uden at forstyrre. Tonen begrænsedes, men blev aldrig mat eller tvungen. Endnu kunde der udvikle [101] sig Timer, Situationer, fulde af spillende Humor. Det var herlige Uger disse; der hviler et Skjær af Ynde, Friskhed og

Romantik over dem, som jeg ikke har Ord for at beskrive.

Man kan begribe, at for Damerne i denne vor Kreds var Henrik altid noget som den himmelfaldne Stolpe i Fabelen. De begyndte med en vis Frygt; men de merkede snart, at han ikke var saa slem, og de endte med at være glade i ham. Han blev paa sin Vis galant Ridder; man gjorde Indrømmelser og søgte at komme hverandre imøde. Saaledes føiede vi os modigen i hans Bøn om at maatte kjøre os til et Julebal i «Pilen», hans selvopfundne Pulk, der ganske havde Formen af en Baad. Der var temmelig dyb Sne, og vi forudsaa meget godt, hvorledes det vilde gaa. Men naar Henrik havde nedlagt sin Vadmel's Frak for Damernes Fødder og traadte op i Klæde til deres Ære, saa turde de til Gjengjæld ikke gjøre mindre end at kjøre i «Pilen» med ham. Kun betingede vi os, at han ikke maatte velte os mere end tre Gange; imidlertid skede det fire Gange. Ak, mine Damer, som maaske faa høre dette! De gyse ved at tænke paa denne Fart! tænk, i Finnepulk og med Henrik Wergeland! Men jeg forsikrer dem, at ingen af os, og maaske ikke engang De selv, mine Damer, har i vore magelige Karreter kjørt til Bal saa lystige, saa hjertelig fornøiede som vi i vor Pulk, og vi vare virkelig ogsaa pene! – ja, maaske netop derfor. Vi havde klare, hvide Kjoler paa, der dog ikke tog synderlig Skade. De maatte kun tørres lidt ved Skorstenen, inden de gjorde Effekt inde i Balsalen.

[102] Vor Kreds fik undertiden en kjer Tilvekst i vore Naboer fra Ullensaker.

Denne musikalsk føende og begavede Familie var nylig overflyttet fra de bergenske Fjorde til Ullensakers triste, nøgne Sandsletter; de vidste derfor fuldt vel at skatte den eidsvoldske Naturskjønhed. Det var ret taknemmelige Gjester at have. Saa længe Præsten levede, denne fine, varme, ungdomsfriske Gamle, der var «skjøn i sin Nedgang», som Welhaven sagde om ham, fulgte han ogsaa med; siden var det de unge, der jevnlig besøgte os. Naar mine Veninder, det Diriksske Søsterpar, forlod os, var det næsten blevet en Regel, at jeg fulgte dem til Ullensaker Præstegaard for der at afslutte vort Sommersamliv. Her skiltes vi da, de for at drage hjem til sine Husguder i Grændsegaden, jeg til det stille Naturliv hjemme, hvis Ensomhed da undertiden kunde forekomme mig overvældende.

Var det Sommer, gjorde vi undertiden store Ture, sjeldnere disse mindre, der ofte blot virke oprivende. Præstegaardens Omegn er saa uudtømmelig rig; hvad skulde vi søge i den Art, der var smukkere? Men en Gang imellem gik vi tilfjelds;

vi besteg Misbjerget. Henimod Aften drog vi op ad Skyggesiden for at naa ud til den røde Klippe, hvorfra man kan se Solen gaa ned over Hurdalssiden. Vi rastede paa Randen af denne merkelige Styrting, der stiger saa lodret ned, at det ser ud, som om man kunde kaste Smaasten ned i Kjernene, der dog maaske ligge en god Fjerdingvei ud paa Skovsletten. Saa gik Natten, som ingen Nat er, men kun en gylden Dæmring, hvori Aften og Morgen mødes i et eneste langt Velkomst- og Afskedslys.^[103] Et Par saadanne dæmrende Timer, og Solen dukker op over den fjerne, blaa Linie i Nord og kaster en bleg Lyssøile udover Mjøsen, hvis hele Speil vi have foran os. Nu ligger Hurdalen dunkel under Aasrækkerne, der tegne sig kobberfarvet, mat oplyst mod Vesthimmelen. Hvor ser nu denne Egn, som laa der saa smilende i Aftensolen, hvor ser den vild og øde ud i den kolde Morgenbelysning! Eller vi roede op ad Mjøsen paa disse gode gamle, bredbundede Dølebaade, der maaske nu ikke eksistere, besøgte Herregaarden paa Helgeøen et Par Dage og drog saa hjemover, ikke uden adskillige Smaaeventyr og Fataliteter, der naturligvis slet ikke nedslog vort Mod, men lod os kun dobbelt føle det behagelige i at komme tilbage til den velsignede Præstegaard. Ogsaa Far og Mor, begge af Natur selskabelige, levede op i disse Uger og tog ofte Del i vore Udflugter.

Hvor eiendommelig afsluttet, ikke lignende noget senere oplevet, staa disse Sommerdage i min Erindring! Var det en Mangel, at man ikke forstod eller kunde forstaa det, medens man stod midt i det? Man skal have levet, iagttaget og sammenlignet først; men hvor bliver der saa af Naiveteten og det sprudlende Liv, der gav hine Dage sin særegne, fornemste Ynde? Og de herlige Mennesker, der delte hine Dages Glæder og gav dem sin rette Vielse!¹⁶ Som Syner midt i Ørkensandet stige de vinkende op, én for én, disse kjere, disse store Hjerter uden Falsk, der dengang ^[104] vare som ét med mig, der benaadede mig med et Venskab, som Døden først har kunnet løse – alle, næsten alle ere de borte!

Fader havde paa min Bøn bygget en liden Pavillon paa en skovbegroet Odde i Dalen, hvorfra man havde Udsigt over Andelven. Det var blot en Træbarakke, hvis Vægge hver Sommer bleve beklædte med alle Slags brogede Mosarter, hvilket saa meget smukt ud. Efterhaanden groede Birkene saadan sammen over den, at den næsten skjultes, og det flade Tag blev selv en Løvsal. Til denne Pavillon valfartedes sent og tidlig; den blev et Slags Midtpunkt for vore

selskabelige Forhandlinger. Alle de Smaapikanterier, der udspinde sig, hvor Ungdom og Kvikhed mødes under de gunstigste Betingelser, det vil sige, naar de ikke have andet at gjøre end at ryste Hverdagsstøvet af sig og blive elskværdige, fandt sin Løsning under disse Birke. Enhver Bemærkning, der ønskede at forblive anonym, blev betroet Væggen, og Svaret lod ikke længe vente paa sig. Lidt efter lidt bedækkedes Væggene med Inskriptioner, dels af lyrisk, men fornemlig dog af polemisk og epigrammatisk Indhold, der mindre syntes at passe til Stedets idylliske Karakter.

Mange af disse Udgydelser vare morsomme, og jeg angrer paa, at jeg ikke optegnede mere deraf, thi ak, Pavillonon skal senere være brændt op! Far og Henrik vare de ivrigste Producenter, og ingen var flinkere i fine, træffende og tildels bidende Vittigheder end vor Ibis, den stille, alvorlige Emilie! Forundringslegen blev her leget i det store; Bemærkningerne førtes ordentlig til Protokols, og en saadan, ^[105]skrevet af Fars tydelige Haand, steg op til ganske anseelige Hefter. Vi bleve dog aldrig fornærmede. Det er blot Platheden, der fornærmer. Der var flere Lysthuse og Smaaanlæg nede i Dalen, der alle førte Navne, som de endnu hævde. Det smukkeste hed Drømmely, et andet Smægterud; men vi havde ogsaa et Furtero, som dog ikke, saavidt jeg ved, blev taget i Brug. Et Par af disse Smaavers paa Væggene husker jeg. Enhver fik en Strofe opgivet, som han dømtes til at rime paa et vist Antal Gange.

Faders Impromptu lød saa:

Høit og dyrt jeg her forkynder:
Hvo som ei paa disse Hynder
Røres af Naturens Ynder,
Være maa en rigtig Synder
Eller og – en simpel Flynder.

Et andet:

Se Livets bedste Lyst i Huslighed og Thevand!
Thi bryd dig ei om Kunst, om Moder paa Nyseland.

Om Krig, om Poesi, om Stat og Orla Lehmann,
Hjælp heller dine smaa at bygge sig en Snemand.

Men vogt dig vel for Gjæld, for Kort og Fader Evan;
En Whist tillad dig dog, til Fire- eller Tremand.

Din Kone vente ei med Maden eller Thevand!
Forsigtig ogsaa vær med Rottekrudt og Skevand.

Thi husk paa Tyskens Ord, han siger at: 'der Eh'stand',
Blandt andre Livets Kaar kan næsten kaldes 'Weh'stand'.

^[106] Her artede Rimene mere og mere ud, og endte, hvad man ogsaa kunde vente sig, med en Træmand.

Vi morede os med at sammenligne de dengang levende unge Damer, hvoraf en stor Del vare Skjønheder, med Blomster og at forsyne hver af disse med et lidet rimet Tankesprog. Naar det ikke vilde gaa, hjalp Henrik os. Her er et af ham. Han valgte selv for vor Natalie en Pensée og skrev:

Dit Blik er tankefuldt, din Taaredugg et Speil,
Der viser i dit Dyb os Alt, kun ingen Feil.

(Pragtnerium.)

En Skjønhed, der havde gjort et daarligt Parti.

Tidsler man ser,
Kjække og flotte,
Tidt vokse paa Slotte;
Det omvendt er her:

Din Skjønheds Magt,
Der fængslede Drotte,
I limet Potte
Maa skjule sin Pragt.

(Hvid Rose.)

En af vore smukkeste, yndigste Damer, der døde ung.

O hvide Rose; fagrere end rød!
Og *bedre*, thi den hele Livsensglød,
Som denne bærer prunkende paa Kinden,
Den har som *Hjerte* i din Kalk du inden!

^[107] *(En affekteret Dame.)*

Dig ei Naturen kjender.
Hvad siger Kunsten da? –
Den siger: «Gid jeg var vel derfra!»
Og vadsker sine Hænder.

(Liljekonval.)

En ung Pige (senere Fru Schweigaard), der sjældnere viste sig paa Skuepladsen.

Du Skovens Yndling, hvi lader du funkle
Dit Perlerad kun i Skovens Dunkle?
Ret som om du var

Af Alfehænder
En henslængt Række forlorne Tænder
I Féen Capricias Boudoir.

(Livet som en Drøm.)

En ung Dame uden megen Sjel, der holdt paa at dandse den Smule, hun havde,
bort.

Hvad Thyra er? saa spørger du.
Halv Willis, halv Najade.
Selv Døden søger hende nu
I Skikkelse af Sprade.
Vi andre raabe ve og ak!
Saa ung! o hvilken Skade!
Men Thyra neier, siger: Tak,
Er det en Gallopade?

Otto Aubert havde skrevet, straalende af Ungdom og Sundhed:

[108] «Das Leben braust, das Leben schäumt!
Frisch auf! eh' der Geist noch verduftet.»

To Aar efter var han død.

Sommerfuglens Graufest.

Jeg sad en solvarm Aften
Her netop i Birkens Ly.
Da blev der et pludseligt Stille –
Saa toned det sælsomt paany.

En sagte Luftning vifted
Henover den stille Vang,
I Rørenes hule Piber
Det gik som en Orgelklang.

De store Blaaklokker ringed
Og kimed af al sin Magt,
Og Engens Kjæmper og Stargræs
Trak op til en Sørgevagt.

Saa blev der en Summen og Brummen
Som af en hel Million;
Høitidelig skred forbi mig
Den hele Insektprocession.

Og høit paa Rosenbladsbaaren
Laa bleg liden Sommerfugl,
Hver Blomstalf luded bedrøvet

Frem af sit Blomsterskjul.

Saa reded de for den døde
En Seng af Violer blaa
Og finest Linnéa og velted
Et Lindeblad ovenpaa.

[109]

Gudbillen vilde tale,
Men maatte rent tie stil,
Sit Savn den vilde afmale,
Men var for bevæget dertil.

Saa gik det og Bien, den Formand
For Hønningmændenes Laug,
Den bryned sin lille Snabel
Og rømmede sig – men taug.

Men Humlen med mere Styrke
Besteg nu en Talerstol,
Det var en lige ved Graven
Høit opskudt Natviol.

Den talte om Aanden fra oven,
Der vakte med ukjendt Lyst
Duften i Blomsternes Kalke
Og Længslen i Insektets Bryst.

Den bredded ud sine Vinger
Og talte om Liv og Død!
Om Sommerfugllængslen, der vilde
Den vække af Jordens Skjød.

Det var den smukkeste Tale,
Jeg hørte nogen Stund,
Det var, som om søden Hønning
Strømmede ud af dens Mund.

Trettende Nat.

[110] Henrik beboede hjemme et Værelse, som hedte Grevens Kammer, saa kaldet, fordi der i en fjern Fortid havde boet en halv forrykt Adelsmand, som havde Kost i Huset. Det var stort og skummelt, og det havde Ord for, at der spøjte. Dette kan nu være, som det vil; men det er ikke sandsynligt, at det var Tilfældet, saalænge Henrik havde opslaaet sit Paulun derinde. Jeg gad vidst, hvad Slags Spøgelser, der havde havt Mod til at betræde dette Værelse, end sige

finde Behag i det som et fast Aftrædelsessted? Henriks lidenskabelige Kjerlighed til Naturen og det naturlige havde her ret con amore udfoldet sig. Alt, hvad der af Produkter, hentede fra dens tre Riger, paa nogen Maade kunde anbringes i et menneskeligt Beboelsesrum, det kunde man vente at finde her, noget til Pryd, andet som Surrogater for de almindelige brugbare Ting. Aarhundreders Opfindelser og Fremskridt vare spildte paa ham; han elskede Tingene kun i Raaform og foretrak dem saaledes langt for det fuldkomne og bekvemme. En Barkstol stod foran hans Bord, en Tiurfjær tjente ham som Pen, om Blækhuset var naturligt – kunstigt mener jeg og ikke kunstig-naturligt – husker jeg ikke, – udenfor Vinduet en Vindharpe, i en Krog et Kranium, overraget af en blomstrende Hybenbusk. Man vidste ikke, enten man var kommen ind i et Naturaliekabinet, en Eneboers Hule eller en Heksemesters Laboratorium. Vægge, Mure, Dørgesimser bare ogsaa Spor af hans lige saa fantastiske Kunstsands. Paa Muren havde han [111] malet en legemsstor, dandsende Neger, hvilket sigtede til et Sagn om, at de sorte tro, at naar de syngende og dandsende styrte sig i Flammerne, komme de tilbage til sit Fædreland. Bønderne korsede sig, naar de kom i Døren; de troede naturligvis, at de saa den skinbarlige selv. Midt paa Væggen et kolossalt Eksempel af Grundloven – bevogtet af tvende Jette-skikkelser i Døledragt med Biler og Økse. Dyreriget var ogsaa mangfoldig repræsenteret. Fugle flagrede løse omkring, Fiske og levende Snoge i Glas. Bella paa en Pude, med et forgyldt Halsbaand, hvorpaa den Indskrift:

Er du lydig og klog og from,
Saa skal du hede Bella;
Men er du lumsk og bidsk og dum,
Saa skal du hede Nella –

(Spotnavn, som Modstandere af «Den Constitutionelle» havde sat paa dette Blad), – ikke at glemme hans Yndling, den gamle Kanin, der «enøiet, trebenet, violblaa og fin» hinkede gemytlig omkring mellem Mos, Stene og friske Løvbuske. Paa Bordet ragede en uhyre Kvast af vilde Vekster og Blomster op af et gammelt Drikkehorn, og her sad han, visselig selv det sælsomste Naturprodukt – en Skovens vilde, yppige Vekst, liflig i sin Art, Vandrerens Glæde, saa længe den beholder sin Plads, men som blot forstyrres og virker forstyrrende, naar den, bortrykket fra denne sin Sfære, skal tjene Realiteten og blive et, dog kun maadeligt, Redskab i dens Tjeneste.

Ak, nu véd jeg det, disse Aar vare de lykkeligste for os alle. I denne Periode af sit Liv til ^[112]hørte han os endnu, og tør jeg lægge til: ogsaa mig tilhørte han. Han holdt af mig dengang, og han lagde det for Dagen paa sin Vis, jeg kan ikke huske egentlig hvordan. Det faldt saa af sig selv, det kunde ikke være anderledes, vi maatte være glade i hinanden dengang. Jeg husker, at jeg stod engang ved Vinduet og saa ud, han fór fløitende gennem Stuen og var alt i Døren; da kom han tilbage, tog mig om Halsen og kyssede mig, og ud fløi han igjen, uden et Ord. Men vore Veie skiltes, maatte skilles, for aldrig mere hernede at forenes. Min Broder! Det er ikke saa, at jeg troløs forlod dine Spor; jeg kunde blot ikke følge dig i den vilde Larm! Paa den stille Vei, jeg maatte gaa, har jeg staaet og skuet ud som hin Dag ved Vinduet og ventet og ventet med Smerte; men du kom ikke tilbage. Min Broder! Dit Kys har jeg dog, og det skal gjælde ud over de lange Adskillelsens Aar, og rent skal det bevares, og rent og trofast skal det besvares der, hvor Cirkelen slutter og det adskilte mødes!

Hvor han kunde være elskværdig, hvor han var elskværdig! Selv lo han næsten ikke, han gottede sig, han fløitede ligesom Latteren ud, men i hans Nærhed sprudlede der evige Fontæner af Latter, Liv og Lystighed. Man kunde ikke blive rigtig vred paa ham, hvad han end sagde og tog sig for. Henrik havde Anlæg til alle huslige Dyder, til alt, hvad der gjør Familielivet let og dog høiere beaandet. Alle hans Egenskaber havde noget af Barnets. Han var snild, nøisom, altid glad, taknemmelig for det mindste, en elskværdig Søn, og alt dette gjorde, at man under et længere Samliv med ham indlulledes sødelig i den ^[113]Tro, at det maatte vedvare uforstyrret. Det er den Slags Sikkerhed, Beboerne af Torre del Grecco føle; de hænge som berusede ved den skønne Jord og glemme tilsidst den farlige Nabo, indtil en vakker Dag Grunden bæver under dem og minder dem om, at næste Minut kan det hele være forvandlet til en Askemark.

Og saa har hans Nærmestes Liv været ved Siden af ham, en Usikkerhed, der ikke tillod os at dvæle i nogen Glæde, en Bæven paa Randen af et Krater. Vi vidste aldrig, hvad Øieblik Udbruddet vilde komme. Iagttog vi ængstelig et, aabnede der sig maaske to fra en anden Side. Som oftest var det de ædleste Anlæg i ham, der gav Anledningen. Hvor vilde de kunne virket velsignelsesrigt, havde Klogskab og Sindighed ledet dem! Hans Iver for Menneskehedens Sag var saa brændende, og han fór saa blindt afsted, at han ikke kunde skjelne sandt fra det usande.

Deraf hans fleste Feilgreb. Enhver virkelig eller falsk Nødlidenhed var selvskreven til hans Hjælp, og Mor maatte passe paa, at han ikke gav sine Sengetæpper bort. Enhver Klage, der støttede sig til et Skin af lidt Uret, af en mægtigeres Overgreb, kunde være sikker paa at finde et villigt Øre og en fluks beredt Villie til at gaa i Ilden. Han undersøgte ikke; Ringheden, Afmagten var Klagerens Ret, en luvslidt Kjole det ubestrideligste Argument. Af saadanne Grunde udspandt sig hans Fiendskab med Praëm, der berøvede os vore kjere Naboer^[17] og havde saa langvarige, sørgelige Følger for ham selv. Denne Sag er altfor bekjendt til, at det skulde være ^[114]indiskret at berøre den. Hvad skal jeg sige til den saa haardt angrebne Mand? Hvad han allerede længe vil have sagt sig selv: Døden forsoner, og vi ville alle tilgive, som vi engang ønske at tilgives.

Ligesom Henriks Menneskekjerlighed, der ikke lededes af Menneskekundskab, paadrog ham Sorger og Processer, saa gik det ham ogsaa med hans Politik. Han vilde være Politiker, men han var kun – noget bedre – Patriot, og ingen vil negte, at det var han af Hjertet. Dette førte ham ind i den bekjendte Samfunds- eller Dæmringsstrid, denne langvarige, forbitrede Kamp, der konsumerede mere Aand, Vid og Galde, end der ellers forbruges i et halvt Aarhundrede, og som er lige mærkelig, enten man ser hen til de Kræfter, den udfoldede, den Udstrækning, den vandt, eller de gennemgribende Følger, den efterlod for vort Samfundsliv. Maaske ikke mange af de yngre har tænkt sig klart Henriks Forhold til denne Strid. Lige til henved Aaret 1830 levede man her i en gemytlig Blindhedstilstand; man skjød endnu Fart paa 1814's Begivenheder og tænkte, at med, hvad der var skeet, var Land og Lov bygget; nu havde man ikke andet at gjøre end at lægge Hænderne i Skjødet og jubilere. I Studentersamfundet drak man tappert hver Samfundsaften og skraalte patriotiske Sange. Henrik kom, et egte Foster af sin Tid. Han løftede vel Stemningen og rev de andre med sig, men han var blendet som dem; ak, hvorfor skulde han ikke være det? Det var smukt, det var rigtigt, saa som han var. Hvor skulde han taget den fremadskuende Refleksion, der øiner Sandheden bag Fænomenerne? Hvad han ^[115]kunde gjøre og virkelig gjorde, var at samle Rækkerne, lade sig kaare og holde sig slagfærdig. Welhaven kom og fandt sin Mand parat, og det var en Tak værd. Hvad han har villet, fik først sin rette Gyldighed og Betydning gennem en Brydning med en Modstander som Henrik.

«Nu gjælder det at vinde selv en Krands,
At stille rolig for den indre Sands,
Hvad der maa vækkes, skabes og forbedres.»

Og Slaget stod, det store Slag, og det lynede fra begge Kanter, og Henrik-Merrimac kastede sin Granatregn af «Sifuliner» og Monitor-Welhaven svarede med riflede «Komplimenter» og 80-Pundinger af polemiske Stanzer, og «Dæmringen» faldt over Kampen, og det var en prægtig og morsom Kamp, og alle saa til; men Blodet, der flød, og de kvæstede agtede man ikke paa.

Der er ofte blevet ytret en Beklagelse over Henriks tidlige Bortgang. Jeg vover hverken at modsige eller istemme denne Klage. Den maa finde sit Svar deri, at det er skeet, at det skulde saa være. Henrik har sagt et sandt Ord om sig selv paa Dødsleiet: Jeg har kun været Digter og intet andet. Havde han lagt til: gid jeg aldrig havde forsøgt paa at være andet, saa havde det været endnu mere træffende. Ak, han var blot skabt for sin Digterverden, til at se fra dens Regnbuesky ned paa den øvrige Verdensgang; som Barnet, der stikker sin Haand ind i et Maskineri, maatte han smertelig bøde for ethvert Forsøg paa styrende at gribe ind i den. ^[116] For kort skulde han have levet? Kan et Digterliv beregnes efter Længden? Silkeormens længste Tilværelse er nogle Maaneder; da bliver den Sommerfugl og dør. Men i den Tid har den spundet tusinde Miglier Silke og født tusinde Spirer til et nyt Liv. Som Digter har Henrik levet fuldt, rigt og længe. Livet fra den Dag vilde blot bragt ham Skuffelser og Anger over Feilgreb, som han dog aldrig vilde lært at undgaa. Klog, verdensklog var han aldrig blevet.

Saa lukkede Gud mildt hans Øine, førend de for smertelig oplodes. Maatte hans Sjel finde den Hvile, den her aldrig vilde fundet.

Fjortende Nat.

Da jeg var liden, drømte jeg om en Have, jeg skulde faa, naar jeg blev stor; den blev altid smukkere og smukkere; tilsidst kom der endog Springvand i den. Den maatte i det mindste være meget smukkere end vor Præstegaardshave, der var stor, men noget forvildet; thi den forsømtes til Fordel for Markerne; saa groede Lunden til, Markblomster og Bregner toge Overhaand, og Jordbærene artede ud i vild Tilstand. Endelig, efterat jeg havde levet længe, længe, fik jeg en. Det var en pen liden Have med en Række Træer, to Rosenbed og fire

Gulerodsenge. Men det var ikke den Have, jeg havde drømt om. Den er snæver! den er for snæver! raabte jeg i mit stille Sind, og saa toges den straks fra mig som fra et Barn, der skriger, at Kagen er for liden, og saa havde jeg ingen.

^[117]Nu sidder jeg igjen og drømmer om min Have, og se, nu er den funden, den rette, den mig bestemte, der ikke mere kan tages fra mig. Statuerne og Springvandet er borte, den er svunden ind til en Række smaa Bed, der høine sig efter hverandre. Dog er den stor nok, min Have – o, kun altfor stor! – og den er smuk. Roser, Nelliker og Rosmarin trives herlig paa Bedene, og jeg besøger dem den hele lange Dag.

Kjere Venner, I have selv besøgt dem med mig. Er det faldt Eder ind, hvad jeg først nu, med en vis Frygt opdager, at jeg har ført Eder ind iblandt lutter Grave? Jeg lovede Eder Underholdning, Adspredelse i de lange Nattetimer. I have maaske tænkt paa en Fart gjennem en rig vekslende Handlingens Verden eller vel endog gjennem Digtets Eventyrlande, og jeg fører Eder ind paa en Kirkegaard for at læse Gravskrifter og vise Eder, hvor pent Blomsterne staa, vel endog en liden Strimmel Udsigt over Muren. Og Datoer og Navne og de gode Vidnesbyrd, ja, dem kunne vi alle læse; men den usynlige Skrift mellem Linierne, disse Hjertets uforfalskede Runer, ak, kunde jeg blot tyde Eder dem! Formaaede jeg at beskrive Eder de forskjellige Følelser, der bevæger mig ligeoverfor disse Grave, jeg har ført Eder til! Med Taarestømme, der aldrig vilde ende, har jeg vædet Moders Baare, som om jeg med dem kunde købe tilbage det lyse, det blideste i vor Slegts dunkle, til Kamp indviede Liv! Jeg har staaet rystet ved Henriks sidste Leie, rystet af Skræk, som naar man ser en Kolos falde, der syntes bestemt til at staa den sidste paa Grunden. ^[118]Men ved hans Grav føler jeg en Fred, usigelig Fred! Her ligger, vel et kort, i sin Fylde sammentrængt, men dog afsluttet Liv, et Digterliv, der i sin indre Glød havde kulmineret, og som ikke syntes bestemt til at bære bedre eller rettere andre Frugter, end det allerede havde givet.

Kun ved Faders Grav har jeg ikke følt denne Fred. Jeg har seet ham nærme sig den, med den nagende Smerte, hvormed man ser det store ubenyttede, fortærende sig selv, endelig haabløs synke for denne Verden. Han var 27 Aar ældre end Henrik, men endnu i sin fulde Aandskraft, da han, bøiet af Modgang og Livstræthed, kun kjendt af faa, uforstaaet og upaaskjønnet af sin Tid, sank ned i Graven.

Er det nødvendigt at gjenkalde, hvad Fader har virket i sit Lands Tjeneste, da han endnu stod kraftig og fuld af Haab i Livet? At han var Tanken, hvor Grev Wedel var Haanden, der reiste vort Universitet; at han var en af de fire fremragende, der i Landets store Forsamling havde Fremsyn og Mod nok til at tale for en Tilslutning til Sverige, medens Sympathien for det gamle Broderland endnu var saa grundfæstet, at det snarere saa ud som et Forræderi; dette kan Historien fortælle bedre, end min uøvede Haand kan sætte det i Pen; jeg berører kun disse Fakta, forsaavidt som de angaa Faders mindre bekjendte Privatliv. Carl Johan glemte aldrig, at Fader havde været en af disse Støtter for hans Throne; thi selv en Throne har ondt for at staa paa mindre end fire, skal den ikke falde, naar den reises. De mange personlige Beviser paa erkjendtligt Sindelag, denne Monark altid viste Fader, har været dennes eneste og ^[119]kjæreste Løn, hvor Nationen takkede ham med Kulde og Glemsel. Fader var en taus Mand, han klagede aldrig over uopfyldte Løfter. Den Hengivenhed, den Veneration, han nærede for Carl Johan, blev han tro til sit Livs sidste Øieblik.

I en ungdommelig Illusion om Landlivets Herlighed, om det idyllisk skjøne i at virke for «den ufordærvede Bondestand», havde Fader søgt Eidsvold Kald. Disse Illusioner maatte han som sagt opgive efter Gud ved hvilke Kampe. Men Fader elskede sin Stand, han troede sig kun født og baaren til den; ved Hjælp af den Iver, det dybe Alvor, hvormed han virkede i dennes Tjeneste, den Glæde, han fandt i Naturen og i Jorddyrkning – holdt han sig i en Tid af tyve Aar taalelig tilfreds paa sin Plads. Omtrent paa den Tid stødte, længe forberedt, alle de Omstændigheder sammen, der gjorde ham det ønskeligt at forandre sin Stilling, og han søgte sig endelig bort fra Eidsvold. Jeg vil forbigaa, hvad jeg kun med Modbydelighed kan henpege til, hvorledes Veien til hans Konge sperredes ham, da han for første Gang vilde gjøre et Ønske gjældende, et saa længe, saa rigeligen opmuntret og visseligen ikke overdrevent Ønske. Det er ikke derom, jeg vil berette, det er kun lidt om min Faders sidste Dage, jeg vil fortælle til de faa, der have Hjerter til at forstaa og dele med mig den smertelige Tilfredsstillelse, dette volder mig.

Langvarig Kamp mod raa Forhold, aandige Savn af alle Arter, Chikaner og Utak, hvor han kunde ventet sig det modsatte, havde efterhaanden nedbrudt hans Sind og hans hele Livsmod.

^[120]De idelige Feider, Henrik indviklede sig i, virkede især til denne sørgelige Forandring hos ham. Han havde heri en høist angribende Dobbeltrolle; streng dadlende og saavidt mulig afvergende lige overfor Sønnen, følte han bittert, med en Faders hele tilgivelige Partiskhed, ethvert Angreb mod denne. Det, som gjorde vor alles Stilling i disse Stridigheder saa ulidelig, var den ørkesløse, afmægtige Afstand, hvori vi maatte se paa dem. Der sad vi, seks Mile fra Skuepladsen for disse Feider. Vi fik saa at sige det bitre afveiet unsevis et Par Gange ugentlig, blot og bart, uden Kommentar, uden Meddelelsens Lindring. Mangengang turde vi neppe aabne de usalige Aviser eller, naar de flygtig vare gjennemseede, lade Fader faa dem. Ja, Landet, Landet! Du høitpriste Landliv! En Lykke er det, at Vorherre synes at have bestemt en stor Del Mennesker til at vegetere.

En af de mest udprægede Egenskaber hos Henrik var en barnlig, aldeles kritikløs Ærbødighed for Fader, der ytrede sig i hans hele Optræden mod ham. Hvordan det var blevet mellem dem, havde ikke denne været, ved jeg ikke. Om Fader talte aldrig saa strenge Ord, taug han og ofte med et bønligt Blik som en overbevist Skolegut. Han tog sine Skjend, underkastede sig sønlig fromt for næste Gang at handle – akkurat, som Henrik handlede. Et Træk af den Strenged, hvormed Fader behandlede ham, tør jeg vel hidsætte som betegnende for dem begge. Fader og jeg vare reiste ind til en Koncert af Ole Bull for at blive nogle Dage. Vi vare netop ankomne og toge lige hen til Koncerten, da vi underveis ^[121]uheldigvis møde Henrik, der med et Par af sine Venner kom lige fra et lystigt Lag, hvilket var at merke paa ham, men virkelig heller ikke mere. Det er bekjendt, hvor lidet han taalte, før det merkedes paa ham. Men Fader, allerede før forstemt ved den lange, trættende Vei, blev det nu tilgavns og sagde med et Par strenge Ord til Henrik, at han var Skyld i, at han vilde reise Morgenen efter. Forgjæves kom Henrik op senere om Aftenen og gjorde Undskyldning, forgjæves tryglede vi om Morgenen, Henrik næsten knæfaldende. Vognen kjørte frem, Fader og jeg reiste den samme seks Mile lange Vei tilbage. Hvilken Dag, hvilken Reise! Fader sad forstenet rugende ved Siden af mig i Vognen, jeg turde ikke tale til ham.

Et andet Træk af den ubetingede Magt, han øvede paa sin hele Omgivelse, af den ubegrændsede Underkastelse og Lydighed, vi selv i de seneste Aar vare vante til at vise ham, er heldigvis mindre sørgeligt, og jeg vil vove at fortælle det, uagtet

jeg ikke vil formaa at give det den Kolorit af uopnaaeligt Humor, hvori det foresvæver mig. Der var flere unge Damer fra Christiania hos os, da der en Dag var blevet aftalt en Tur tilhest. Min yngste Broder, dengang i sin første Ungdom og sprudlende munter, var ved saadan Leilighed vor uundværlige Ridder. Men samme Dag havde Tilfældet sendt os til Huset en Slags Bygdevirtuos, der havde bevæget Fader til at tage Violin og Nodestol ned i et af Værelserne. Naar gamle Mænd faa fat paa Violinen, holde de aldrig op. En Tidlang havde vi ganske alvorlig hørt paa denne Musik. Den maatte ufeilbarlig være komponeret ^[122] i længst forsvundne, forhistoriske Tider, saa mange ubeskrivelige Triller bestod den af – Fremtidsmusik var det ialfald ikke. Tilsidst begyndte Situationen i den Grad at virke paa vore Lattermuskler, at vi fandt det raadeligst at skynde os afgaarde. Men idet vi gik gjennem Stuen, hvor der spillede, blev Oscar ganske rolig imperatorisk anmodet om at tage sin Fløite og ledsage dem paa samme i nogle Terzetter. Naturligvis, med Fornøielse! En Bøn om Skaansel, et Forsøg til en Forestilling blev ligesaa lidt gjort, som Fader tænkte paa, at en Ridetur med elskværdige Damer kunde have mere Tilløkkelse for en ung Løitnant end et Akkompagnement til to skrigende Violiner med Udsigt til, at det vilde vare til Senaftens. Fader vidste maaske ikke engang om Turen. Det faldt ingen ind at sige noget derom. Vi maatte reise alene, og med blødende Hjerter.

Hvor længe vi bleve borte, ved jeg ikke; adskillige Timer var gaaet med ved et Par Besøg, vi aflagde i Bygden; men vi bleve næsten overraskede ved at høre Musik ved vor Hjemkomst. Scenen var uforandret. Far og Organisten spillede Violin, min Broder blæste, man kunde næsten sige med en Engels resignerede Smil og saa fordybet, at han ikke saa op; men en Trækning med Øienbrynet viste, at han merkede, vi gik igjennem.

Der kom tunge, mørke Dage over Præstegaarden. I 1840 havde Fader endnu en Gang søgt, nemlig Christianssands Bispekald. Begge mine Forældre havde sat sin Hu til denne Forandring, der skulde føre dem tilbage til deres Ungdoms Skueplads for i ^[123] dennes Jord at lægge sine Ben tilhvile. Enhver af Faders Venner havde spaaet ham som vist dette Ønskes Opfyldelse; allerede havde Rygtet fortalt, at han var udnævnt. Derom maatte dog endnu ikke tales; men vi andre troede paa det. Det var en mørk, regnfuld Høstaften, da en af mine Brødre selv hentede Posten, der skulde bringe os Visheden. Bævende sad jeg oppe og

ventede. Endelig kom han; bleg som en Væg rakte han mig, hvad han kaldte en Dødsdom. Fader tog den nye Tilsidesættelse forunderlig rolig. Der blev som sedvanlig intet talt derom, naar han var tilstede. Han var endog i længere Tid venligere, mere omgjængelig end sedvanlig. Senere kom de mørke Anfald, og værre end nogensinde. Han kunde i hele Uger lukke sig inde paa sit triste Værelse og blot vise sig ved Maaltiderne, hvor ingen af os vovede at afbryde den dybe Stilhed. Moder, Stakkel, tog sig hin Skuffelse i Særdeleshed nær; hun svandt fra den Dag synlig hen de Par Aar, der vare hende beskjæret at leve.

Moder var død, Henrik var død, vor lille Sommerkreds opløstes, da hun, som havde været Sjelen i den, vor herlige Emilie, ogsaa pludselig var bleven borttrykket, netop samme Aar som Moder (1843). Saa var det kun Børnene, selv allerede berørte af Livets Alvor, der samledes hos den ensomme Mand; i deres Smaa, hans Børnebørn, livede han igjen lidt op. Mangen Gang naar hans mørke Dage kom, har jeg staaet med bankende Hjerter udenfor hans Dør, med min lille Spæde paa Armen, der skulde forsøge sin Magt over den tause Bestefader! Engang vilde ^[124] det ikke lykkes mig rigtig, og jeg stod modløs foran Speilet. Da strakte den lille Armene ud mod Skikkelsen i Speilet, vendte sig og rakte dem mod Fader og gjentog det med Tegn paa den største Forundring og Fryd. Dette var mere, end Bestefader kunde modstaa; det mageløse Træk blev omhyggelig føiet til de øvrige «mageløse» Træk, hvorom jeg endnu – o, hvor bevæget – læser i hans Breve, hvori han altid saa kjerlig omtaler Børnene.

I Juni 1847 besøgte jeg ham og fandt ham betydelig taget af, men ogsaa mildere tilsinds. Han besøgte igjen sine kjere Marker, som han i et Par Aar neppe havde været paa. Ogsaa skrev han ivrig. Foruden nogle Taler havde han fuldendt sine «Tanker og Bekjendelser» samt «Den franske Stilist», vist et grundigt, men maaske mindre praktisk brugbart Verk, der havde kostet ham megen Tid og Flid. Af æsthetiske Arbeider skrev han paa en Oversættelse af «Les Burgraves», denne bisar-kolossaleste Frembringelse af den Victor Hugoske Muse, hvori Usands og storartet Skjønhed ligesom klatre tilstangs for at vinde Krandsen, men – Skjønheden vinder! Hvad der kunde bringe Fader til at give sig af med et Verk som dette, er ikke let at forstaa uden for dem, der kjendte ham nøiere. Det havde dengang vakt Røre i den litterære Verden. Franskmandene gabede selv paa «Les Burgraves» og henviste dem, da de ikke vidste, hvad de skulde gjøre med dem, til deres gamle Spøgelsesborge ved Rhinen; men Tyskerne vilde aldeles ikke vide af dem, og saaledes negtede Hjemfødsretten overalt maatte de stakkels Borggrever dele Skjæbne med den evige Jøde, ^[127] Han d'Islande og andre bekjendte hjemløse Personer. Da er det en underlig Tanke, at en gammel Bygdepræst oppe i vort taagede Nord optager Flygtningerne venlig, taler deres Ret og lover at indføre dem hos sine Landsmænd og det i et Seksspand af rimede Alexandriner. Men frygter ikke, mine Landsmænd! Borggreverne skulle aldrig forurolige Eder. De have opfyldt sin Bestemmelse, at forkorte nogle lange Timer for en gammel, livstræt, af Verden forglemt Mand, og Frugten deraf, Verket selv, skal forblive roligt som en anden Relikvie i mine Gjemmer.

Flere rørende Træk af den hos Fader indtraadte formildede Sindsstemning bevarer jeg i uforglemmelig Erindring. Han havde det Princip, at den vilde Natur ikke maatte stækkes. Det naturlige var det smukkeste. Han nennede aldrig at hugge et Træ ned, og intet kunde oprøre ham mere end den Operation, man hertillands kalder at «gane» Træerne, som han med god Grund kaldte Amputationer, og som jeg ogsaa tror, at vi norske have arvet direkte ned fra Birkebenerne. (Hvad vilde han have sagt, om han havde seet Vor Frelsers Gravlund mishandlet paa den Maade!)ⁿ⁸ Den kraftige Trævekst, hvormed Gaarden var velsignet, havde derfor til følge, at alle vore Udsigter groede til. Hvorfor hugge, hvorfor rydde og rense? sagde han, engang jeg bad ham dog tilstede en Smule Oprydning og viste ham et Par gamle, udlevede Træer, der

stode i Veien. Er denne vilde Uorden ikke netop smuk? Kan noget være beundringsværdigere end et saadant ^[128]mosegroet Træ? Se paa den Mose! ... Hvad skulde man sige! Jeg saa paa Mosen og fandt den beundringsværdig.

Vi havde en Lund, Moders Yndlingssted, der især efter hendes Bortgang var geraadet i Forfald. Denne Lund indtog en forhøiet Del af Haven og løb i en til alle Sider steil, men smukt planeret Odde ud i den dybe, kløftede, tætbegroede Dal, der udvider sig mod Vormen. Intet kunde være yndigere end dette Engplateau, stille henplantet midt i Skovdybet, selv tæt omcirklet af Træer, der aabnede sig til Fjernsyn over Dalen og Elven. I en god Time havde jeg faaet aflagt Fader det Løfte, at Lunden skulde ryddes. Grændsen for Tilladelsen vogtede jeg mig klogeligen for at berøre; men i mit stille Sind besluttede jeg langt at overskride den, han vilde givet, og heller risikere en Storm. Dog dertil skulde det ikke komme. Fader maatte love ikke at besøge Stedet, før han blev kaldet, og da skulde Skjønheden ganske afvæbne ham.

I et Brev, skrevet til Collett herinde, staar en Beretning om, hvordan det gik. Dette Brev tog jeg med; nu skal jeg læse det op for Eder ordret:

«For dit kjerlige Brev Tak! Det glædede mig saa, at jeg maatte tage det med paa min Inspektion i Lunden idag, men tænk, da jeg kom hjem, træt i Middags, havde jeg tabt det! Jeg har siden ledt efter det den hele Dag. I den sterke Vind maa det være blæst ned i Tykningen. Ja, der skal det være, jeg vil ikke vide det andetsteds, der hviler det trygt under hvidpudrede Hægge mellem Blaaveis og spirende Konvaller. Naturen, til hvem det indeholdt ^[129]en saa øm, angerfuld Erklæring, har stjaalet det fra mig og gjemmer det trofast ved sin Barm, at det ikke skal falde i uhellige Menneskehænder.

Du kan tro, jeg er paafærde fra tidlig Morgen til sen Aften i Regn, Blæst og Sol, har selv taget i med, har rensset og trillet bort Løv og sanket hele Bjerge af Kvas og Kviste. Vel har jeg to Mand og Heste og Vogn; men hvad forslaar det! Man ved ikke, hvad Øieblik Fader kan sige stop, nu er Haven færdig, og kommandere hele Styrken ud paa Ageren. Bob er ikke god at passe paa;¹⁹ han efteraber paa bedste Vis det Hærverk, han ser, der øves, ved at rykke op og plukke alle de Blomster og Planter, han kan finde. Jeg har ordentlig kunstnerisk studeret Virkningen, enhver befriet Gruppe af Træer og Buske, ethvert Tegn til «Organisation» har jeg hilset, som om jeg stod foran et Staffeli. Saaledes maa

man jo i Grunden betragte ethvert Landskab, tænke sig det malet, ligesom man ved det malede sættes ind i Naturen.

En liden Forskrækkelse havde vi straks i Begyndelsen; men den drog heldigvis over. Vi vare i fuld Oprydning, et Par vældige Træer var netop bragende faldt for Øksen nede i Tykningen, Veiene oprodede, kort, Forstyrrelsen havde naaet sit Toppunkt; da sagde Ole med sit bekjendte urokkelige Flegma: «Der kommer Provsten». Lykkeligvis var han langt borte endnu; du ved, han gaar langsomt. Jeg tænkte et Øieblik paa at flyve ham imøde og søge at opholde ham; men det vilde blot vakt hans Mistanke; saa foretrak jeg at afvente Stormen. I ^[130] Hui og Hast blev da de værste Ødelæggelsens Spor skjulte, et Par fældede Træer styrtede hovedkuls ned i Dalen, her noget Mose over de afhugne Rødder, der friske Grene over en Stenrøs. Han kom, gik langsomt fordybet i sig selv ned ad Veien, hen til Udsigten. Ingen Studsen over, at den nu var kommen igjen, som om den altid havde været der! Saa sagde han ligesom for sig selv: Her stod jeg i 1814 og beskuede denne Udsigt; her paa dette Sted steg den første Tanke op i mig om at søge herhen ... Det syntes mig et jordisk Paradis. En Stund efter: Ak, man skal ikke her (hernede?) søge Paradiset! Lige saa stille, uden at skue sig om, vandrede han afsted igjen. Hvor denne Mildhed rørte mig! Men hvilke Række af Tanker vakte ikke hans Ord! Arbeidet blev mig pludselig imod; jeg tog Bob og gik straks efter.

Men du skulde se Lunden nu! Kunde du staaet med mig paa Skrenten igaaftes ved Solnedgang! Til høire Kirken med sine Træer, dunkel, kjæmpemæssig midt i Branden, enkelte Straaler listede sig over Dalen og streifede horisontalt hen over Engfladen, og Hvidveisene glødede og rødmede glade undselige over Besøget. Og Dalen og Elven! Andelven er deilig, men den har ingen Baggrund, den er en Idyl; men Vormen er et Digt, et Epos, som vækker Tanken om det uendelige, det, man ikke ser. Dog, hvem kan beskrive uden at rødme for sig selv! Det er Belysningen paa disse sælsomt formede Høie, og denne ødsle Vegetation, i sin første skinnende Friskhed, dette kun for Eidsvolds Natur eiendommelige, der frembringer denne mageløse ^[131] Virkning. Det var en Glæde for mig og Bob, da vi endelig vare færdige og kunde bede Bedstefader komme. Gangene pene og brede, nye Bænke, Lundens Konge, den firstammede Sølvpoppe, stod endelig frank og fri i sin hele kolossale Majestæt, da alskens

Rask af Krybvekster og Slyngplanter vare ryddede væk. Lovet være Kunsten!
Fader fandt alting saare vel, og han savnede slet ikke Mosen.»

Da Træerne næste Aar grønnedes, var Fader bragt til Hvile bag Kirkemuren, og vi samledes kun en Gang endnu hjemme, men for at overgive Lunden i fremmede Hænder. Jeg har aldrig betraadt den siden.

Mildt, som det var begyndt, var dette hans sidste Aar, mildt og stille som hans Død. Han besøgte denne sidste Sommer helst Kirkegaarden. Engang da vor trofaste Marthe søgte efter ham med Theen, som hun altid maatte bringe ud til ham, saa hun ham gjennem den lille aabne Dør i Havemuren sidde paa en Grav tæt ved Moders. Han vinkede hende hen og drak sin The gemytlig paa Stedet. Nu drikker jeg The hos gamle Jomfru Grefsen, sagde han.

Her mellem lydløse, ensomme Grave tilbragte han lange Timer. Store, opløftende, forsonende Tanker ville her have kvæget ham.

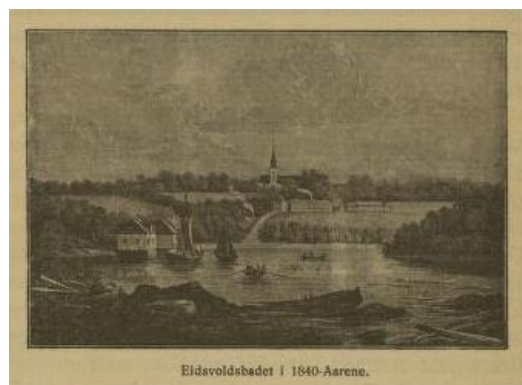
Hans sidste Brev var dateret 19de Marts 1848. Med sin sedvanlige Aandsfriskhed gjør han deri nogle Betragtninger over Revolutionen, der netop dengang rasede gjennem Verden; det endte med en Velsignelse over Børnene. Seks Dage senere var han stille og umerkelig hensovet.

Femtende Nat.

^[132]Efterfølgende lille fornøielige Skildring fra vort Badelivs første gryende tider modtog jeg fra min Collett, da han efter et Sommerbesøg i Eidsvold var vendt tilbage til Byen, medens min Ferie med Børnene hos Bedstefader endnu ikke var afsluttet.

En ung, tysk Forfatter kalder ensteds de tyske Bade: «Anstalten, wo man sich mit Anstand langweiligen kann.» Dette siges om de udenlandske Bade, disse Rendezvouspladse for den fornemme, rige Verden. Hvad skulle vi da sige om de norske? Og dog have de norske Bade netop i sin kummerlige Begyndelse et Fortrin, man maaske ikke straks opdager, idet man lader de ydmyge Navne Moss, Sandefjord, Eidsvold passere forbi. De besøges nemlig af Syge, lutter Syge, virkelig Syge, der ville blive friske; de have endnu ikke fjernet sig fra sin oprindelige Bestemmelse, og de slippe derfor ogsaa for Udartelsen, der er en Virkning af de Kulturtilstande, hvorpaa hin Forfatters Karakteristik passer. Vore

Bade ville af gode Grunde aldrig naa det Punkt, der gjør dem til Asyler for Intriger og fornem Lediggang. De, der besøge dem, have den tunge, blegsottige Nødvendighed ført did – Folk, der efter samvittighedsfuldt at have raadført sig med Gud, sin Doktor og sin Slegt og Venner have besluttet at udholde en kort Tids Pinagtighed for den Udsigt at blive af med sin Rheumatisme, sine Lever- og Mavetilfælde. Man ser, hvilken Gevinst det allerede er at reise derhen saa aldeles uden Prætension. Nu komme de hen i en smuk, landlig Egn, hvor Stedets ^[133]Familier modtage dem venlig og gjestfrit. Bekvemmelighederne paa Stedet ... nu ja, man er jo ikke kommen der for at have det bekvemt! Og Haabet, der stiger, jo mere ilde Patienten befinder sig, breder sit milde Skjær over det hele.

Disse og mange andre Betragtninger har man Tid til at anstille paa den Rute, der fører fra Christiania op til Badestedet Eidsvold; en kjedsommeligere, længere Vei kan man ikke let tænke sig. Men har man ikke ærgret sig altfor meget over Skydsgutterne, den stenede Vei og de nøgne Sandsletter, vil man behagelig oplives, naar man har naaet den sidste Arm af Bygdeveien, der behersker Trakten om Badestedet, og en Egn af en ganske anden, rigere Art pludselig udbreder sig i en smuk Aftenbelysning. Vældige Agre strække sig mellem de begyndende Dalfordybninger, der længere nede ^[134]mod Elven tabe sig i mørke, hemmelighedsfulde, skovrige Dybder; midt paa Sletten mellem Løvskov og Alléer hæver Kirken sit Spir; til høire blinke Ruderne i Præstegaarden mellem de store, mørke Træer, der næsten ganske overskygge den gamle Bygning – til venstre ser man et Glimt af Vormen, der mere og mere udfolder sin Herlighed. Paa mig gjorde denne Scene et saa meget dybere Indtryk, som jeg, engang saa fortrolig med den, nu gjensaa den som fremmed. Jeg var ikke Badegjest, ikke engang Gjest, jeg var reisende.

Det var en raa, kold Morgen, Himmelen hang tung og skyet ned paa

Fjeldsiderne og skjulte ganske den stolte Mjøsokol. Vormen var graa og smudsig at se paa, og hvergang Vinden rørte sig, dryppede det af de vaade Træer i Alléen, der fører derved. Paa Gaardspladsen vandrede Badegjesterne med sin beskæftigede Mine op og ned. Man kan straks se paa En, der gaar for at gaa, at han ikke har noget bestemt Maal; en vis ledig, rolig Mine røber ham; en Brøndgjest derimod har altid en Mine som en Forretningsmand eller som en, der gaar Ærinde. Dybt nede i en snæver Dalsspræk ved Siden af Gaarden opdager man det egentlige Brøndhus, en liden Breddebygning, af hvis Dør de brønddrikkende myldrede ud og ind. Ad en Trap, der saa ud, som om den var improviseret af et Gjærde paa en Regndag, kommer man ind i Salonen, i hvis ene Ende Brønden er. Rundt om Salen strakte en Træbænk sig; en Sofa var ogsaa tilveiebragt. Paa Væggene hang et Pragteksemplar af Grundloven, omgivet af visne Guirlander, og paa den anden Side en af de mange ^[135]sørgelige Karikaturer af stakkels Henrik, vor Kildeopdager, han, der gav Stødet til vort første Badeforsøg; en venlig Damehaand havde forsynet dette Mindesmerke om Kunstens Barndom i vort Land med en frisk Krands. Her var meget livligt. Man anslog Badegjesternes Antal til mellem 120 og 150 dette Aar, der var en af Badets første, og ved denne Tid af Dagen vare alle samlede. Her hinkede halte og lamme, her spadserede Fruer og Frøkener, her gjorde man Kur og hviskede om sin Næste, Bønder i Graatrøier, Døler med røde Luer, Koner og Piger fra Gudbrandsdalen i sine Bygdedragter med det rige, brogede Hovedskrud myldrede om hverandre, og midt i Sværmen stoltserede nogle unge Herrer Arm i Arm op og ned. Alle sendte urolige og prøvende Blikke op mod et Lidet Ur paa Væggen og standsede kun for at fylde Glasset og med større eller mindre Grimase tømme det. Jeg maa tilstaa, at dette Vand skal der Overvindelse til at synke. Mod det forekommer alle mig bekjendte Sundhedsvande som en behagelig Drik. Mest syntes en liden Pige, som en Bondekone holdt paa Armen, at lide derved. Hun vendte sig flere Gange med Modbydelighed bort fra Glasset; endelig drak hun resigneret, den stakkels lille. Det var et af de deiligste Ansigter, man kunde se. Fromt og alvorligt, de store, sørgmodige Øine og det lidende Udtryk kunde passe paa en katholsk Altertavle.

Klokken var nu bleven henved ni, og nedover den omtalte improviserede Trappe saaes et Par Tjenestepiger at komme med nogle monstrøse, dampende Kaffekjedler og nogle Rullekurve fulde af ^[136]Hvedebrød. Ved dette Syn stimlede

Badegjesterne sammen fra Gaarden og fra Dalens begge Ender med en Hurtighed, som man ikke skulde tiltro syge Folk. Jeg tænkte paa den homeriske Lignelse om Troerne, naar de stormede fra den skamandriske Slette ind gjennem Trojas Porte. Nu blev der Liv i Salen; de respektable Fruer i Sofaen reiste sig, Medisancen ophørte, Krykker og Stokke klang, Børn og Voksne, – Frøkener og fattige, – alle lode til at være uhyre sultne. Det er Vandet og den tidlige Opstaaen, som giver denne glædelige Appetit. Enhver ilte med Begjærlighed bort med sin Kop sort Kaffe og Hænderne fulde af Hvedebrød for meget snart at komme igjen efter mere. Denne Scene var morsom. For ogsaa at have noget at drikke slugte jeg et halvt Glas Jernvand. En gammel Herre med et voksgult Ansigt og et klogt, skarpt Smil, med hvem jeg før havde vekslet et Par Ord, nikkede venlig til mig: Nu, De drikker vor Sundhed i et Glas Brøndvand? Det er uforment, vi befinde os vel, som De ser. Se hvilken Appetit, allevegne *sanitatis argumenta*. Vi drikke Kaffe, og medens vi drikke Kaffe, tænke vi ikke paa vor Gigt og vore Mavetilfælde; vi bagtale ikke mere og ærgre os ikke over Veiret. Dette er i Grunden Dagens Glandspunkt. De vil sande mine Ord, naar De ser Ballet i Aften.

Der levnedes mig kun kort Tid til mit Besøg ved Badet, og jeg benyttede den i Selskab med min gamle, kvikke Herre til grundig at bese Badet og dets Indretning. Altsammen bestyrkede kun altfor vel, hvad jeg i Forveien halvt vidste. Hvad kunde dette blive til, naar det faldt i de rette ^[137]Hænder!ⁿ¹⁰ Her har Naturen med ødsel Haand søgt at erstatte Kunsten og den træge Menneskevillie. Brøndgjesterne ere altsaa henviste til Naturomgivelserne og den heldigvis storartede Gjestfrihed der i Egnen, thi selskabelige Tilstelninger paa selve Stedet komme der vel ikke stort ud af, hvis jeg kjender os norske ret. Denne Hjælpe- og Holdningsløshed, der udmerker os ved alle slige Leiligheder, maa være noget ganske nationalt. Vi have tabt Naiviteten og have faaet Kritiken istedet uden endnu at have vundet den Sikkerhed, den Helhed, som udviklede Seder og ældre Tilstande føre med sig. I Smaapartier ude i det grønne gaar det bedre, og her er rig Anledning for dem, som sætte Pris paa den Slags Adspredelse.ⁿ¹¹ Bønderne ere meget villige til at leie sine Heste ud, og ved Badet findes en Art civiliseret Høvogn, paa hvilken Mennesker ogsaa kunne kjøre. At denne Befordring dog efterlader noget at ønske, slutter jeg af dens Navn «Taarepersen». Desuden er der de deiligste Fodstier allevegne i Omegnen, og maa man end imellem klyve

over Gjærder og springe over Grøfter, saa kan jo dette for en Del erstatte Mangelen af gymnastiske Apparater ved Brønden. Hvad Søfarten angaar, saa har denne hidtil været besørget af et stort, rummeligt Ferskvandstrug, der befarer Vormen. Paa dette kan man endog bekvemt dandse, saa meget mere som Rederen, der gjerne ^[138]følger med, kan spille Violin, og den Fart, Skibet skyder, forstyrrer slet ikke Takten. Det er ingen Hurtigseiler. Naar det kommer svømmende, ser det ud som en uhyre Flyndre med Master paa. Det kantrer aldrig. Til Jagtelskendes Underretning kan jeg fortælle, at der løber adskillige Harer og Aarfugle i Skoven rundt om, og i Myrene inde paa Aasene svømme de skønneste Ænder.

Da jeg kom ind i Salonen om Aftenen Kl. 6, var de tre Spillemænd samlede i en Krog, og Ballet var allerede begyndt. Damerne sad om Væggene efter en Dands; men det støvede sterkt, og det saa ud, som om der var spildt Sundhedsvand paa Gulvet. Scenen var nu ganske anderledes end om Morgen; Selskabet var pyntet, og der var ingen Sygdom eller Elendighed at se mere. Dandsen trivedes dog bedst i Salens nederste Ende. Høiere oppe spadserede de ikke dandsende Gjester i Frakker. Dertil kom, at Tilskuerne udenfor var temmelig nærgaaende. Den, der skulde ind i Salen, maatte bryde sig en Gade gennem en tæt Flok Graagutter, som efterhaanden avancerede langt ind paa Gulvet og trykkede Ballet mere og mere hen i den anden Ende. Og eftersom de tiltog i Antal, voksede deres Mod, og paa Trappen dreves en hørøstet, romerikisk Kritik. Det var F. hakke mig noget, som fint var, sagde en, da Ballets eleganteste Dame bruste gennem Flokken. Nei, har du se't sligt Stel paa et Hue før? – Nei, hu da! –

Jeg havde nok efter et Kvarters Ophold i Salen, slap lykkelig og vel ud og løb nu mere, end jeg gik, saalænge jeg kunde høre Musiken og Støien. Veiret var pludselig blevet deiligt. Vormen blinkede, og ^[139]Solen kastede lange, smaragdgrønne Lysstriber ned ad de vældige Terrasser, der omkrandse dens Indløb til Eidsvoldsbakken ... Hvilken Lettelse!

* * *

Da jeg havde læst hans Skildring tilende, var det, som om jeg selv havde været med og trængte til denne Lettelse. Ud maatte jeg, ud i Naturen, den store,

uberørte, endnu ikke af Menneskehaand forkvaklede, mishandlede Natur, – og det blev til et lidet Stemningsbillede, som I, kjere Venner, der hidtil saa trofast have fulgt med, maa have med paa Kjøbet.

Jeg tog Veien ud paa de søndre Marker og vandrede ned ad en af de utallige, skovbevokste Odder, der gjennemskjære Dalen omkring Andelven. Til venstre midt i Bakkeheldet fandt jeg den Plet, jeg søgte: et lidet Anlæg under nogle gamle, hvidstammede Birke og store Graner. Her sank jeg ned paa Mosbænken. Hvilken ubeskrivelig Stilhed og Fred herskede ikke her! Skal jeg forsøge paa at beskrive dette Skue? Neppe vil man nogensteds finde en Natur, hvor det norske Element, Himmelens og Farvernes lyse Pragt, de sterke Skygge- og Lysvirkninger saa vidunderlig smelte sammen med en sand sydlandsk Yppighed som her. Om jeg nu sagde, at Skoven var rig og Dalene et eneste Blomsterteppet, at Elven bugter sig dybt nede, stille og dyb, saa stille, som om den stolt af sine Bredder ikke kunde afspeile dem klart og tro nok, om jeg endvidere fortalte, at der grov Vandliljer og Nøkkeroser i denne Elv, saa vilde man maaske tro mig paa mit Ord, men alt dette giver intet anskueligere ^[140] Billede end alle slige forbrugte Beskrivelser. Kom selv! Paa Sjelens Speil vil denne Naturs Skjønhed aabenbare sig, lægende, trøstende og manende, eftersom du bringer dine gode eller onde Lidenskaber med. Den maa øve sin Magt over alle. Glæden maa den forhøie; men ve den, som skal bære en Længsel i disse Dale! Og dog maa selv den smertefulde, henrykt over denne Sympathi, idelig drages hen i dens Skjød. Den urolig higende vil den maaske pine og forjage, men den livstrætte vil tro at have fundet Freden paa denne lille Plet.

Der var saa tyst under Birkene, Solen var næsten nede bag Skrenten, hvor jeg sad. Elven var saa speilblank og Skyggerne saa dybe, at man havde ondt for at skjelne de virkelige Bakker fra dem i Vandet; Illusion og Virkelighed smeltede i et. Trætoppene paa Høiderne, der springe frem den ene bag den anden, opfangede endnu det sidste Solskjær, før det steg op paa Baarlaasen. Tilsidst laa hint violblaa Slør, der undertiden i varme Sommere giver vore Landskaber en næsten sydlig Tone, over det hele: Solen var nede. Fra Grundene, hvor de skjulte Kilder forene sig med Elven, steg den kjølige Aftenluft, den førte med sig, en berusende Duft af Hø, alle hine varme, krydrede Dufte, som om Dagen leire sig dernede. Hvilken Stilhed! Aspen rører ikke engang sine Blade, og den summende Lyd af en travl Sommeraften, der lyder fra Gaardene trindt om, forhøier kun

Stedets drømmerige Ensomhed. Koklokkerne klinge fra alle Fjerner, en Gaaseflok flyver skrigende hen over Markerne efter sine Tyverier i Agrene, nede bag Buskene lyde Aareslag; ^[141]det er den fattige Kone, der sætter over for en Skilling, hun næsten aldrig faar. Denne Natur tilhører en anden Tid, et andet Folk, en anden Kultur. Saa zart, saa rig, saa kunstmæssig ædel er den udgaaet af Skaberens Haand, og Bonden har trampet paa dens Jordbund og hugget i dens Skove uden at ane Kløften, der adskilte dem. Den maa forstaaes denne Natur! ... Drag ind i den med din Sjæl, med din dybeste Smerte og Glæde; da vil Egnens Nymfe aabenbare sig for dig; til dig vil hun hæve sin tusindaarige Klage, at hun er saa smuk og forladt ... forladt ... forladt. Mit Hoved var sunket mod Granstammen, og ved hvert Ord syntes jeg, de unge Birke henne paa Balstigen nikkede og vinkede med de lange, svaiende Grene, og Granerne nikkede ogsaa, og den graa Kol over Baarlaaasen rokkede ganske tydelig med sit gamle, skaldede Hoved. Men nede fra Elven reiste en mørk Skysøile sig i Veiret, der flød ud i fantastisk-dæmoniske Former til alle Sider, fyldte Kløfterne, hvirvlede sig om Trætøppene og steg langsomt op til Høiderne – alt blev dunkelt

Jeg vaagnede ved en skjærende, langtrukken Lyd, der hvinende kastedes tilbage fra alle Sider; derpaa fulgte en hul, klaprende Brus, der først nærmede sig, siden døde hen i Stilheden. Forfærdet sprang jeg op; – i det samme gik der ligesom et smerteligt Suk gennem Dalen, Aspen over mit Hoved skalv af Rædsel, og en Flok Kraaker svang sig veskrigende hen over Egnen og tabte sig i Luftperspektivet hinsides. Først da jeg havde naaet op paa ^[142]Skrenten, kom jeg til Samling igjen; jeg vendte mig og dybt nede i stille Aftendunkelhed laa Elven. Dens Bredder havde ganske formælet sig med Skyggerne; kun en bugtet, gulblank Vei i Midten røbede dens Gang. Ingen Taage, ingen Røg var at se.

Min Dal, min elskede Dal! raabte jeg ... Dig times, hvad der vil, forbliv som før, ensom og forladt og uforstaaet, maatte end aldrig en Menneskefod nedtræde dine jomfruelige Enge! Kun ikke dette! O, kun ikke dette! Før vil jeg aldrig mere se dig, min Dal! aldrig mere kvæge min Sjæl ved din Skjønhed, før jeg skulde opleve den Dag, da Industria finder Vei hen til dig for at skjende dine Bredder, forpeste dine Markers rene Blomsterduft og krænke din hellige Stilhed!

Sekstende Nat.

Præstegaardshaven i Eidsvold ligger tæt ved Kirken et godt Stykke fra Gaarden, med hvilken den ved en lang, stumpvinklet Allé er sat i Forbindelse. Den er anlagt efter en stor Maalestok ved Slutningen af forrige Aarhundrede af daværende Sognepræst, Professor Leganger, der med mere Hensyn til Skjønheden end til det egentlig praktisk nyttige valgte denne Plads for deri at kunne indlemme et Skovparti med en mærkelig Udsigt over Vormen.

Denne fjerne Beliggenhed, maaske ogsaa Kirkegaardens noget beklemmende Nærhed, gjorde, at den i min Tid var lidet besøgt af Gaardens Beboere, der foretrak de smilende Trakter omkring Andelven til sine Valfarter. Sjelden saaes en Arbejder i denne ^[143]Have; det eneste Liv, man sporede en Sommereftermiddag, naar de kjæmpemæssige Træer paa Muren hyllede den i tidlige Skygger, var Lyden af en Spade fra Kirkegaarden eller Trinnet af en snusende Hund, der søger efter sin Herre, som nys sprang over Stenten, eller ogsaa en Raslen i Havens eneste, store Æbletræ, der betydede, at Omegnens smaa Tyveknegte «nok skulde gaa en Beinveg», som de gjerne udtrykte sig, naar man greb dem paa frisk Gjærning; men denne «Beinveg» gik da paa lemænds vis netop bent over Æbletræet.

Jeg havde paa mange Aar ikke været i denne Have, da jeg en smuk, varm Julieftermiddag gik igjennem den. Ensom havde den altid været, dog belivet af Muligheden; nu var den øde og afsjelet. Jeg havde ikke ret Mod til at se mig omkring, men gik lige igjennem den lille Port i Muren ind paa Kirkegaarden. Her var ligesaa lydløst, kun Grave, grønne Grave, sjunkne Grave, nøgne Grave! Bonden er ikke meget for at plante for de levende, end sige for de døde!

Den østre Side er derimod ret smuk og vel vedligeholdt, da Bygdens mere dannede Familier have valgt den til sine Hvilesteder. Jeg havde fundet de Grave, jeg søgte, og jeg forlod dem dybt og taknemmelig rørt over at se, hvor kjerlig fremmede Hænder havde fredet og smykket dem. Saa blev jeg gaaende mellem de andre Grave, alle gamle Bekjendte fra Barneaarene; næsten til alle knyttede der sig Erindringer og Indtryk, der aldrig udslettes. Ak, overalt, endog her i Dødens ubevægelige Rige, efterlader Tiden sine Spor; nogle af de velbekjendte ^[144]Høie vare sjunkne ned til frodige Græspletter, andre havde givet Plads for nye, frisksmykkede. Ak, siger jeg? Nei, Herren være lovet! Netop her i Dødens stille

Rige skal Tiden seirende og glædeligst feire sin Forvandling!

Hist ligger den unge, vakre Jomfru, der saa gjerne vilde dandse; hun døde af Meslinger. Ved den Bred stod jeg som sekssaarig, den mindste af dem, der strøede Blomster. Uudsletteligt er dette Indtryk af sorgfuld Høitidelighed og egen ubeskrivelig, næsten overvældende Vigtighed. Endnu synes jeg at se den lille Papirkurv med Hæggeblomst og gule Marienøgler! Indskriften om Trærammen er ikke mere læselig. Her hviler Mathilde, min kjere, flinke Elev, Enkens Glæde, nedlagt kun seksten Aar, ak, med saa mange Taarer og Blomster! Endnu maa jeg læse de lange, pompøse Indskrifter paa de tre Jernplader, der dække Støvet af den von Kroghske Familie. Mand, Kone, Datter begravne her 1800–1801–1802. Den sidste døde først, midt i sin Ungdoms og Skjønheds Flor, som det almindelig fortællers, af Hjertesorg. Hun elskede en borgerlig; men hine Tidens strenge Standsfordomme tillod hende ikke at ægte den elskede. Paa Dødsengen blev endelig Lykken hende lovet. Hvor ofte har jeg staaet her og stavet mig til den lange Fortegnelse paa hendes Dyder, og mellem hver af de stive, kolde Linier stod i usynlige Runer den hemmelige Smerte, der fortærede hende! Det var med en egen hellig Sky, jeg altid nærmede mig denne Grav; paa den turde jeg aldrig træde, medens jeg trampede rask væk hen over de andre Jernplader.

[145] Det skumrede allerede, da jeg gik tilbage gennem den triste, nøgne Egn af Kirkegaarden, hvor Almuen har sine Grave. Et Trækors af en egen Form faldt mig i Øinene. I Midten var anbragt en liden Dør, der syntes at lukke for et Skab og havde den pirrende Indskrift:

Løk op den Dørr,
Se hvad der staar,
Løk den igjen,
Før du Bort gaar.

Jeg fulgte naturligvis Opfordringen. Indenfor stod: Sara Sandmark, født 1760, død 1836. Sara Sandmark! Sara Trænæse! Eventyrsara! Altsaa her hviler du, gamle Sara! Det var, ligesom Erindringen greb mig ved Fligen af mit Klædebon og vilde ikke slippe mig denne Aften; overvældet sank jeg ned i Græsset og tabte mig ganske i den Række nye Scener og Billeder, dette Navn havde vakt hos mig. Sara var Moder til vor Barnepige, vor prægtige, uforlignelige Lisbeth Maria. Hun besøgte undertiden Datteren, eller vi Børn med denne aflagde hende et Besøg oppe i Fjeldet hinsides Vormen. Altid var hun Gjenstand for en

frygtblandet Nysgjerrighed, og det var saa langt fra, at hendes Trænæse vakte vor Spot eller Lyst til at le, at vi tvertimod betragtede den hele Person med den dybeste Respekt.

Hvor klart staar en Scene for mig! Jeg og min yngre Broder havde en vakker Sommerdag tigget os Tilladelse til at gaa over til Sara i et Ærinde. Da vi havde udrettet dette, gik vi lidt høiere op i Skoven for at plukke Blaabær; men efter nogen Tid kom vi begge grædende tilbage og klagede vor Nød for Sara. Min Broders nye Hue laa midt i Svartemyren, og mit ^[1.46]Forsøg paa at naa den havde jeg betalt med begge mine Sko. Ugjerningsmanden Murat, vor sorte Puddelhvalp, maatte det endda regnes til Fortjeneste, at den blot drog den derud uden at tilføie den videre Skade. Murat var for længe siden en fredløs, banlyst Person. Efter en Række mindre Forbrydelser, hvoriblandt jeg vil nævne et Overfald og Mord paa Kapteinens Andrik, der havde en Spænding mellem Familierne tilfølge, havde han netop Dagen før begaaet en ny, der fældede ham aldeles. Jeg kan ikke bare mig for at fortælle denne lille tragi-komiske Tildragelse, idet jeg appellerer til enhvers egne Barneindtryk, og han vil selv føle, hvilken Vigtighed en saadan kan opnaa for os. Moder var Venligheden og Forekommenheden selv, hun søgte altid med størst mulig Resignation at lempe sig efter hine Tidens landlige Gjestfrihedskrav og at finde sig i dens mangehaande Tilskikkelser Men enten hun nu gav efter for et Anfald af menneskelig Svaghed, eller hun netop den Dag havde et uopsætteligt Arbeide, nok, hun negtede sig hjemme for den gamle, vrøvlede og yderst besværlige Løitnant og laasede sig med sin Søm inde i Sideværelset. Medens nu Løitnanten underholdt sig med sine Ofre inde i Stuen, maatte Moder fra sit Fængsels Vindu med en Martyrs Urokkelighed udholde at se Murat sønderflenge tre Fag Gardiner, der snehvide laa paa Volden for at tørres; han var snart færdig og levnede kun en Bundt Pjalter. Processen blev anlagt, og vi Børn førte den naturligvis med al optænkelig Veltalenhed for ham. Vi formentede nemlig, at Løitnanten, Moders egen Passivitet, der næsten kunde henregnes til Medvidenhed, ^[1.47]maatte kvalificere sig som formildende Omstændigheder. Vor Logik hjalp ikke; Sagen, indanket for alle Husets øvrige Instantser, Fader, Præceptoren, Husjomfruen, faldt gjennem alle, og Murat blev dømt tildøde. Og saaledes havde den nu lønnet os!

Gamle Sara hørte vor Klage, satte straks sin Rok hen og gik op for at redde. I

det samme kom Murat gjøende efter, og da vi følte os betydelig trøstede ved Saras Mellekomst, begyndte vi letsindig den gamle Leg at kaste Pind for den. En Pind fløi over det takkede Plankeverk ind i Saras Have, Murat efter, sparkede omkring efter den, og ak – dermed var det ikke gjort! Vor Skrigen og Lokken hjalp ikke; det endte ikke, saalænge der fandtes Busk eller Plante at øve sin vilde Ødelæggelseslyst paa: Ertesengen, indfattet med Salvie, Blomsterbedet, saa stort som en Fladbrødlev med Valmue, Ringblomst og Abrod var nu blot en smudsig Hob Græs. Min lille Broder pilede afsted, det fortteste han kunde, slagen af Rædsel. Jeg stod som fastnaglet tilbage og ventede bævende Saras Tilbagekomst. Allerede oppe ved Leddet kunde hun overse Ødelæggelsen; men hvad jeg havde ventet, en gammel Kjærrings sedvanlige Udbrud af raa Beklagelse, Korsen og Skjelden, udeblev ganske. Rolig, næsten majestætisk skred hun ned ad Stien, og for at gjøre min Ydmygelse fuldkommen, bragte hun foruden de tabte Sager en Kvast med friske, svulmende Multer, som hun stiltiende rakte mig; derpaa gik hun hen til Gjærdet, betragtede Skaden et Øieblik taus og udbrød endelig i Lastdragerens Ord i det arabiske Eventyr: O ve! O ve! mine 200 Guldstykker! O ve! O ve! Den ^[148] hjertegribende Pathos, der laa i dette Udbrud, forstod jeg ikke rigtig; men hendes Rolighed gjorde det dybeste Indtryk paa mig.

Man tror kanske, Sara ikke kunde arabiske Eventyr? Jo, hun kunde, og mange andre til, baade norske, spanske og franske; men selv fortalte hun dem kun sjelden. Hun havde nedlagt den hele Rigdom i Datteren, den omtalte Lisbeth Maria, og her gjentog sig det samme psykologiske Fænomen, som viser sig i næsten alle store Mesters Liv. Naturen formaar kun gjennem flere Led at præparere og frembringe det fuldendte, Geniet; men dermed har den ogsaa udtømt sig, Geniet producerer igjen ikke sin Lige. Lisbeth forholdt sig til Sara som Raphael Mengs til Faderen, som Bertel Thorvaldsen til den gamle Gotskalk, Billedskjærereren. Med Moderens merkværdige Hukommelse og rene, korrekte, jeg tør næsten sige klassiske Gjengivelse, forenede hun en skabende Evne, mere Fantasi og en vis romantisk Inderlighed, og jeg behøver ikke at anføre et mere slaaende Bevis for hendes store Begavelse, end at hun i ti samfulde Aar havde det Hverv at nære en Børneflokk, saa graadig, saa umættelig paa Fortællinger som Svaleunger efter Mark; og saa vidunderlig løste hun denne Opgave, at vi altid troede at høre noget nyt, selv naar hun fortalte det gamle. En stor Del af Asbjørnsens Sagn skriver sig fra denne vor gamle Barnepige. Han lader hende

ogsaa selv træde op i nogle af disse, hvis jeg ikke tager fejl under Navnet Anne Marie. Dybt vemodig hørte jeg under mit Besøg deroppe i 1858, at hun var død. Hun var endelig vandret bort, ^[149]denne kjerlige, trofaste Sjel, fra dette Sorgens og Trældommens Land, der netop for hende i særegen Forstand, lige fra den Dag hun blev gift fra vort Hus, havde været et Sorgens, Møiens og Trældommens Land.

Mekanisk lukkede jeg den lille Dør paa Gravmindet, og snart havde Livet udenfor med sine mangehaande Indtryk fortrængt Tanken om Sara Trænæse og hendes Datter.

Nogen Tid efter tog jeg mig en vakker Solskinsdag en Ridetur over paa den anden Side af Vormen opad mod Guldverket, et Sted, der ligger omtrent paa Høiden af den Fjeldstrækning, som i lige Linie fra Nord mod Syd, parallelt med Elven, skiller Eidsvold fra nordre Odalen. Skovveien bugter sig bred og velbanet i jevne Bølgelinier derop, og denne Ensformighed er netop i visse Stemninger saa yderst velgjørende. Intet kan være gunstigere for den ensomme Betragtning end en saadan Tur tilhest eller tilfods paa ensformige, lukkede Veie, medens Livsaanderne forfriskes ved Bevægelsen og Sjelen ubevidst indsuger den stille Skjønhed trindtom. Vil man ret skjøtte sit Tankeliv og lade det sprudle uhindret, saa skyr man Udsigterne og vælge helst en Allé til at vandre op og ned i. Mit Maal var naaet, inden jeg næsten vidste deraf; mit Maal var en Mil tilskovs; det Punkt, man kalder Guldverket, var her noget ganske tilfældigt. I Virkeligheden eksisterer der jo intet, eller har der nogensinde, tror jeg, eksisteret et saadant Guldverk, uden i den spekulativ-fantastiske Bernt Ankers Drømme. Ialfald er der nu ikke andet igjen end Navnet og en Hoben usle ^[150]Hytter. Jeg var allerede halvveis nede igjen, og det var ordentlig med et Slags Mismod, jeg saa det lysne i Bygden, og at mit lille Fjeldtog snart vilde være endt. Sindet var nu vakt for Omgivelserne, Veiret var deiligt; thi den lille Sky over Bergknatten histoppe, den var jo kun en Godveirssky! Graaen, min lyse Jægerhest – paa enhver stor Gaard maa der holdes en saadan – snublede ikke altfor ofte, uagtet den ikke var fjeldvant; jeg besluttede derfor at forlænge Turen. Ved at følge en Sidevei til venstre, som omtrent en halv Mil sydligere skulde støde til Bygdeveien, kunde jeg ad denne gaa tilbage langs Elven, hen til Færgestedet, hvorved jeg kom til at beskrive en Halvcirkel. Men jeg var ikke kommen ret langt, førend jeg angrede

denne Plan. Veien, der tegnede godt i Begyndelsen, udartede mere og mere og endte tilsidst i en almindelig Sætersti eller en af disse Tømmerveie, der blot befares ved Vintertid. Den var paa mange Steder steil og næsten ufremkommelig, og det var desværre altfor vist, at det ikke var den rigtige. Jeg forfulgte den imidlertid haardnakket i det Haab, at den dog vilde føre mig ned ensteds, og da jeg alligevel havde nok med at holde mig i Sadelen og vare mig mod Træerne, gav jeg min Hest fri Raadighed og overlod mig til dens Instinkt. Ogsaa ovenfra begyndte det at true. Den lille «Godveirs-Sky» viste sig nu at have været en Forløber, en Slags Spion for en ganske alvorlig Byge, der lumskelig trak op fra Skovsiden. Med denne lidet trøstelige Udsigt til at fare vild paa Fjeldet i Regnveir blev jeg ved at drive Hesten frem, eller rettere overgav jeg mig til dens Styrelse. Hvor ^[151]langt det gik saaledes, tør jeg ikke sige; maaske det dog ikke var saa langt, som det forekom mig; thi under Omstændigheder som disse, hvor Sjelen er i en vis Spænding, taber man Maalestokken baade for Tid og Rum. Endelig lysnede det i Tykningen. Stien førte ud paa en Braate eller Rydningsplads, hvor der var hugget; tildels stod Veden allerede i mægtige Stabler, tildels laa de store Træer nedhuggede og afkvistede, en sørgelig Skovens Valplads! Intet Menneske var at se. En Gjertrudsfugl svang sig langsomt hen over den, istemmende sit gennemtrængende, regnvarslende Skrig. Over Tuer og Trætoppe, Rødder og Stammer, gennem Lyng og Kvas naaede jeg endelig over Pladsen hen til Skovranden; Stien snoede sig her, netop bred nok til en Hestehov, brat ned til en stor Myr. Der stod Graaen og jeg, ikke Spor af Vei mere!

Dermed var ogsaa Nøden forbi. Paa den anden Side af Myren hørte jeg Øksehug, og inden jeg havde forsøgt at naa rundt om den, kom en gammel graaskjegget Mand med sin Økse paa Nakken mig halvveis imøde. Uden mange Ord og uden at ytre nogen synderlig Forundring over en saadan Fremsyning tilhest midt i Sumpen tog han min Ganger rolig ved Tøilen og førte den et godt Stykke op paa Veien igjen. Den gamle var, som sagt, ikke af mange Ord. Det var paa en egen lakonisk Maade, han indskjærpede mig sine Instrukser, der uden al malerisk og vildledende Udførlighed indskrænkede sig til tvende Merker, jeg havde at holde mig til: «den store Bjørka» og «Tømteleddet». Men disse blev ogsaa blokkede ind i min Hukommelse. Det var ^[152]umuligt at glemme dem. «Kommer Dem til Tømteleddet, saa er Dem berja,» raabte Gamlen efter mig for tiende og sidste Gang. Neppe var han af Syne, saa kom Skuren. Det brusede i de

store Graner, og de smaa Skovbække fik en saadan Hast og et saa høirøstet Mæle, at man skulde tro sig nær en Fos. Men nu ænsede jeg ikke mere Regnen i min Glæde over at have fundet Veien igjen; meget mere følte jeg den gaa over mig, træt og hed som jeg var, forfriskende som et Bad.

Herlig var Aftenen! Skuren var over, og den hele Fjeldvegetation sendte sine rigeste Dufte op efter Badet. To Maaltroster, den ene nær, den anden lidt fjernere, slog med saadan tungsindig Kraft, at det gjaldede i hele Skoven og gav Gjenlyd i de nærmeste Aaser. Det hele Fuglekor forstummede for disse vældige Toner; kun Kraakerne ænsede dem ikke; skrigende drev de i store Flokke op fra de vaade Graner, som om de anede det rige Bytte af Kryb og Orme, Regnen havde lokket ud.

Solen brød just frem, da jeg naaede Leddet, ved Udkanten til Skoven. Foran mig laa Bygden med sin mægtige Strøm, udstrakt i det pludselige Lys. Regnskyerne, der havde taget Farten mod Nord, udgjød sig netop i en bred, skraa, hvidliggraa Strime over Mjøsen og Morskoven. Den smukkeste Regnbue, jeg endnu har seet, sænkede sig med sin ene Fod ned i Vormen; den anden tabte sig i de fjerne, ubekjendte Skovtrakter, der høine sig mod Øst. Indenfor denne pragtfulde Halvramme, mod den dunkle Regnhimmel, laa Dorrlandet med sine skovrige Bakker, overraget af den spidse, eventyrlige ^[153]Ninabbe, ⁿ¹²belyst af den glimrende Aftensol. Nei, det var for deiligt; jeg sprang af Hesten, og medens den græssede, blev jeg staaende fortabt i dette Skue, lænet til Leddet. Dette Led! den steile Braate nedenunder! . . . Mellem de sorte, afbrændte Stubbe staar – man kan neppe sige Rugen, men Rugaks, maaske to Aks for hver Sten, som er ryddet bort! . . .

Og Granroden der til høire, hvorpaa Blaabærlyngen vokser saa frodig og grøn,

jeg skulde kjende dette Sted! Ja, rigtig! . . . Sara, gamle Sara, skal jeg atter møde din Skygge! Taget dernede under Braaten i Bjerkelien, det er Taget af hendes Stue. Her gennem dette Led var det, hun kom, da Murat havde ødelagt hendes Have; hist nede stod jeg med min ^[154]Angst og onde Samvittighed. Jeg havde ofte seet Sara før, men i det Øieblik, hun skred saaledes ned ad Stien, prægede hendes Skikkelse sig uudslettelig i min Hukommelse. Hun var gammel, men desuagtet høi og rank; hendes Dragt afveg ikke fra de almindelige, fattige Husmandskoners uden i den yderste Renlighed. Hun havde et Udtryk af Kløgt og resigneret Taalmod, hvortil hendes Trænæse, forunderlig nok, syntes at passe saa vel, at den aldrig var synderlig paafaldende; kun naar hun fortalte et Eventyr, gik hendes Ro over til saadant Liv, at dette ubevægelige Parti af hendes Ansigt i sin Kulde og Passivitet spillede den besynderligste Rolle. Om denne Næse forresten var græsk eller romersk, cirkassisk eller mongolsk, var ikke let at bestemme, og gamle Ola Tømte, der havde modelleret den, har nok ikke gjort sig stor Bekymring derover. I sin Tale var Sara en Typus for hin sententsrige, lakonisk-dybsindige, ofte geniale Udtryksmaade, man undertiden finder hos den simple Almueskvinde, naar hun er bleven graa i store Sorger og bitter Nød. Den næsten poetiske Maade, hun udtrykte sig paa, blev forhøiet ved et Sprog, der var saa sirligt og dannet, som man kunde ønske det; selv os Børn tiltalte hun altid med «De» og «Dem». Jeg vil her fortælle hendes Historie, saaledes som jeg ofte har hørt den.

Hun var Datter af en Klokker i Eidsvold, der havde studeret, uden dog at kunne obtinere den sorte Kjole og den hvide Krave. Ganske ung tog hun Tjeneste i Kjøbenhavn. Den smukke, livlige norske Pige vandt almindelig Yndest; hun havde ^[155]adskillige Tilbud og forlovede sig tilsidst med en brav ung Mand, der var Tapetmager og sad i en god Stilling. Glad og lykkelig reiste hun op til Norge for at tage Afsked med sit gamle Hjem, førend hun ombyttede det med sit nye. Under dette Besøg var hun uden Modsigelse den strunkeste Pige i Bygden; man forsikrer, at hendes Væsen var lige saa fint som Skriverjomfruernes; men hendes venlige Forekommenhed mod alle gjorde, at ingen forargede sig derover. Om hendes Skjønhed har jeg ikke hørt Tale; men af visse Tegn at dømme har den været af denne noblere Art, der falder for lidet i Øinene til at blive populær. Dagen for hendes Afreise var bestemt; da blev hun buden til Bryllup paa Nabogaarden Bjerke. Sara vilde tidlig hjem; thi hun skulde reise Dagen efter;

Løitnanten, der forherligede Bryllupet ved sin Nærværelse, bad hende endnu om en Polskdands; han tryglede, og hun gav endelig efter. Foran dem dandsede Hans Østgaarden; han havde svoret, at han skulde træffe Krogen i Taget med sin Fod . . . En vild Huien og et rasende Kast med Legemet viser, at det er hans Alvor, en jernskoet Hæl blinker mod Loftet . . . Støv, Forvirring . . . Da Løitnanten vender sig for at gribe sin Dame, ligger hun besvimet paa Jorden. Hun bæres bort, Dandsen fortsættes, som om intet var paafærde. Hvad var det ogsaa i Grunden? – Stakkels Sara! – en Fremtid var spildt . . . En Fremtid, en Kjereste . . . en Næse.

Da Sara efter en langvarig, smertelig Sygdom kom sig igjen, var hun vansiret for sin hele Levetid. Et Brev fra hendes Kjereste, fuldt af Uro over ^[156] hendes Taushed og de ømmeste Forsikringer om urokkelig Troskab, indtraf da. Hun meldte ham sin Ulykke, løste ham fra hans Løfte og bad om sin Ring tilbage. Hendes Elsker havde vel kjækt udfordret Skjebnen, men at den vilde tage ham saa skrækkelig paa Ordet, tænkte han ikke; Prøven var grusom, den var for haard for enhver Mand, og en Tapetmager er ikke mere end en Mand. Han sendte hende Ringen tilbage. Mon da ikke Sara har smilet bittert? – thi et hemmeligt Haab, at han ikke vilde modtage hendes Offer, boede maaske i hendes Hjerte. Flere Aar forløb i hendes glædeløse Hjem; i denne Tid led og grundede hun meget, og et andet Liv maa da være opgaaet for hende. Da friede den gamle Enkemand hist nede i Stuen til hende. Han eiede ikke en Haandsbred Jord, men mange sultne Børn, og Sara flyttede ind til ham. Han gjorde Matter af Lyng, og hun opdrog hans Børn med Godhed og Strengthed til Gudsfrygt og Skikkelighed. O, en saadan Fattig er en ærværdig Gjenstand, der fortjener mere Beundring end Rigdommens ufristede, velnærede Dyder. Saras Mand paaskjønnede ogsaa hendes Værd; han drak ikke, han slog hende aldrig, ja, det blev ikke med disse negative Beviser paa hans Omhu. Gamle Ola var det, som med kunstfærdig Haand modellerede de Trænæser, hvoraf hun fik sit Navn i Bygden. Han gjorde to, en til Hverdags- og en til Søndagsbrug. Den første var blot simpelt malet, den anden var endnu omhyggeligere skaaret og var poleret. Saalænge gamle Ola levede, sørgede han altid for denne Artikel; efter hans Død indskrænkede Sara sig som saa mange andre Enker; hun ^[157] havde da ikke Raad til den Luksus at have to Næser, men maatte afskaffe Stadsnæsen.

Dette var Sara Sandmarks ydre Liv. Ja, en Sandmark, en øde Sahara, hvori hvert Fodtrin betegnedes med Sved og Taarer, var dit virkelige Liv, arme Sara! Kun i dine rige Erindringer og i din Indbildningskrafts Skatte, der levede som utallige Sagn og Eventyr paa dine Læber, skabte du dine Oaser og rislende Kilder. Hvo har gjort sig rigtig Begreb om Livet i en Stue oppe paa det nøgne Bjerg? Det var altid en Gaade, hvorledes hun, der aldrig betlede, med sin Familie kunde eksistere. Det er den noble Fattiges Hemmelighed, at man ikke kan begribe det. Men kommer nogen og røber os de jammerfulde Gaader, ved vi saa, hvad det vil sige at spise Vasvelling Morgen, Vasvelling Middag og Vasvelling Aften . . ? Den eneste Afbrydelse, her indtræffer, er ingen Vasvelling at have. Saras Datter har fortalt os, at slige Aftener, hvor de intet havde at spise, fortalte Moderen dem Eventyr, og de glemte Hungeren over de fortroldede Slotte og «Tusind og en Nats» Herligheder. O, denne Datter maa ofte have sultet; thi hun kunde mange Eventyr.

Solen stod netop i Aasranden, da jeg naaede ned til Saras forrige Hytte. Den store Birk, hvorunder jeg saa mangen Gang havde seet hende sidde og sysle med sit Arbeide, var hugget ned og Haven omskabt til et Kartoffelbed. To-tre sodede, hvidhaarede Gutter i bare Skjorten stod udenfor Svalen og glanede efter mig under de skyggende Hænder, idet jeg skyndte mig forbi.

Syttende Nat.

^[158] Kammerater, Vaagende, Lidelsesfæller! Med venlig Overbærelse har I fulgt mig gennem disse Skildringer fra min første Ungdom. Mange, mange Aars dybe Kløft ligger der mellem den Gang og de Oplevelser, jeg nu vil fortælle Eder. Men her, Venner! vil jeg gribe Leiligheden, jeg vil forudskikke et Par Betragtninger over et Punkt, hvorum jeg længe har ønsket for en større Kreds at kunne udtale mig, nogle Betragtninger, der knytte sig til en for mig selv fremmed og med mit hele Væsen lidet stemmende Retning i mit senere Liv, den, at jeg er optraadt som Forfatterinde. Maatte denne Udtalelse bidrage til at bringe Eder min Personlighed klarere, menneskelig sandere for Øie, maatte jeg kun haabe at blive bedre forstaaet af de gode, de bedste – meget, ja meget kunde da udholdes.

Det har altid forekommet mig ved den Smule Erfaring, jeg har havt

Anledning til at samle angaaende Forfatterskab i Almindelighed, at Anonymitet, den Ret, en Forfatter har at kunne optræde navnløs, var af en overordentlig Betydning. Under mange Omstændigheder fremstillede den sig som en Forpligtelse for en Forfatter, i de allerfleste Tilfælde vilde den bringe ham Lykke. Den, der fik den Opgave at være Tidens Tolk og løse og tyde dens Gaader for Mængden, maatte kun være en Røst i den, intet Individ, antastet af personlige Sympathier og Antipathier. Ogsaa lærer Erfaringen, at selv store Aander have virket mægtigst, medens de vare anonyme. ^[159] Nyheden har ikke alene gjort dette. En stor Del har skrevet under et pseudonymt Navn og har aldrig opgivet det. George Sand, Halm, Novalis, Lenau, Dickens. Med hvilken stigende Beundring, hvilken man kan næsten sige forklaret Nysgjerrighed fulgte det danske Publikum ikke de første unavngivne Udbrud af deres Digter Hertz? I sin anonyme Nytaarsgave for 1832 har Hertz selv givet nogle høist pikante Skildringer af hine Dage og de Eventyr, han bestod for ikke at blive opdaget.

En anden Sag er det, at ikke alle Anonymer ere Hertz'er og «store Ubekjendte» (Walter Scott), og at Anonymiteten arter sig ligesaa mangfoldig, som der gives Produktioner og Producenter. Seet fra oven, fra Publikums Standpunkt, naar vi tænke os den Orden: Publikum, Anonymiteten, Produktionen, Producenten, eller om man vil: Beskuerne – Sløret – det tilslørede – Tilsløreren –, vil den i Regelen kun forhøie det gode og ypperlige, men kue det middelmaadige, medens den vil slaa plat ihjel, ligesom en Lyseslukker en Praas, det slette. Seet fra Forfatterens Side modificerer den sig i det uendelige efter dennes respektive aandelige Formue og Eiendommelighed samt en Hærskare af personlige og borgerlige Hensyn. For en er Anonymiteten det kokette, forskjønnende Slør, der tilsteder en Gjerning, for en anden den ugjennemtrængelige Maske. For den ene en en-tout-cas, at tage med i Skoven en smilende Sommerdag, og atter igjen for en anden er den Uveirskoften, man omhyggelig slaar om sig, naar man er sat i den Nødvendighed at age i aaben Vogn i Høstføre, allerede forud opfyldt ^[160] af Ængstelse for en lang, ensom, melankolsk Veis Farer og Besværligheder.

Denne alvorligere, mere praktiske Opfatning af Anonymitetens Væsen faar man jo først, efterhaanden som man vinder Modenhed og Erfaring, og navnlig gik den op for mig, kjere Venner! da jeg, næsten mod min Villie, selv satte Foden

paa den farlige Bane, og det i en Alder, da mange allerede forlade den. Tingen tabte rigtignok derved meget af sin poetiske Glorie; men den forekom mig tillige nødvendigere, mere uundgaaelig end nogensinde.

Jeg troede virkelig dengang, at Anonymitet bestod i og kunde overholdes ved at undlade at sætte sit borgerlige Navn paa Titelbladet og haardnakket at negte enhver Sigtelse. Denne behagelige Illusion var – en Illusion; men jeg kan forsikre, at den for mig dog var af uberegnelig Nytte og vil være det for alle i min Stilling. Den styrker vidunderlig i det kritiske Øieblik, da det første Produkt kommer ud, saa man kan læse Avertissementerne derom i Aviserne med en Rolighed, som om det slet ikke angik os. Efter de første Dages konfuse Bevidsthed om at have «gjort noget galt», noget, man dog mere har at afgjøre med sin egen Samvittighed end med andre, gaar man saa kjækt omkring som en Struds, der med Hovedet under Vingen tror sig fuldkommen sikker for de forfølgende Jægere. Jeg er anonym! siger man.

En Ungdomsveninde, som jeg i længere Tid ikke havde seet, besøgte mig et Par Maaneder efter, at en saadan første Bog havde seet Lyset. Endnu ser jeg den tilbageholdne Skjelm i Øiet, som engang for tyve Aar siden havde fortryllet mig, og som ligesaa [161] mange Aars grundige Husmoderstand paa Landet ikke havde ganske raadet Bugt med, – endnu hører jeg hendes alvorlig vigtige Bemærkning, der halvt klang som et Spørgsmaal, halvt som en snusfornuftig Billigelse: Du er jo anonym? Jo, jeg er, svarede jeg med et ligesaa urokkeligt Alvor. Ak, hvor vi saa lo! Og det har du kunnet tænke dig som muligt! sagde hun, da vi alvorlig kom til at tale derom. Jeg er anonym, sagde jeg, og vil blive det, om jeg skrev hundrede Bøger, saavist som dette er den sidste; thi jeg skriver aldrig mere.

Mere radikalt tog en Ven og Slegtning af mig Sagen. Han er lidt barsk og afgjørende i sin Tale, forresten et prægtigt Menneske, og han mener mig det vel. Han vilde endelig formaa mig til at sætte mit Navn paa, hvad jeg skrev. Hvad skal en Anonymitet til, som i Virkeligheden ikke eksisterer? Lad den Pjalt falde! Tror du, at i et Samfund som dette, hvor alle, der ikke aandig talt regne sig til *la brute*, sidde som Misfostre paa Spiritusglas, hvis noksaa ringe Afvigelser hundrede Gange er iagttagne og drøftede, tror du, at en saadan Abnormitet som et kvindeligt Forfatterskab skulde kunne skjules?

Moralsk talt, kan en Anonymitet ikke eksistere her, svarede jeg; men den kan

derfor have en juridisk Gyldighed. Saalænge man ikke har sat sit Navn paa et Arbeide, har ingen heller Lov til at nævne det i offentligt Skrift. Et Brud herpaa er et Brud paa al Ridderlighed, al Folkeret, hvori vi Damer forhaabentlig ogsaa ere delagtige.

Det vil dog ske! Det vil ske, pas paa! Du Stakkel med din juridiske Ret!

[162] Og endelig vil Anonymitet gjælde i et fjernere Omraade, hvor det personlige ikke virker. Den vil gjælde udenbys, den vil gjælde for Skræddere og Skomagere, som man siger.

Skræddere og Skomagere! raabte min ihærdige Ven. De høre til Autoriteter og Kritici nutildags.

Indrømmet, at din Skomager er en æsthetisk dannet Person. Du har netop givet en Bog ud, paa hvis Navneanonymitet du lægger en stor Vegt. Hele Byen nævner dig forresten som Forfatter. Din Skomager har maaske den mest brændende Lyst til at sige, medens han overrækker dig et Par Støvler, han anbefaler som uopslidelige: Deres Verk har jeg læst, jeg tør spaa det Udødelighed; men nei, han siger det ikke, naar han ikke har seet dit Navn trykt; en Skomager kjender Borgerrettighederne, han er Gentleman: Anonymiteten er ham hellig. Eller tag Eksemplet i min Sfære. Min Syjomfru er i samme Kasus; det er Mandag, og hun har netop læst min Roman Dagen før. Jomfru Engebrechtsen eller Jomfru Prebensen opfatter den mere fra den ethiske Side end fra den æsthetiske: hendes Dom er mere betinget. Sæt, at det er i det kritiske Øieblik, da hun skal tilskjære et Liv, og at Idéforbindelsen vækkes ved en ringe Ting, et Blad f. Eks., som hun har taget til Mønster. Jeg vil forsøge at følge den Tankerække, dette vil vække hos hende: «For denne Frue, som giver sig af med at skrive Bøger, siger dem, behøves ingen videre Akkurathed. Det er næsten ubegribeligt, at hun bruger Kjoleliv som andre skikkelige Mennesker. Forresten er Bogen fra Formens og Snittets Side ikke ueffen, i visse Stykker kan den [163] sættes ved Siden af det bedste i Mauritz Hansens og Storm Vangs Fortællinger. Men –! den har en Mangel, en stor Mangel, noget, som ikke maa mangle i nogen Bog nutildags, om den saa bare var en Anvisning til at tage Maal efter engelsk Façon. I de andre Damelekturer og Romaner er der netop passe af det, her og der lidt; i den sidste, jeg læste, kanske vel lidet, – men det smager altid af Fugl, sagde Konen, hun kogte Suppe paa Pinden, hvor Røien havde siddet –» osv.

Se, alt dette tænker hun og giver i sin kritiske Iver mit Kjøleliv maaske det Klip, som hun havde tiltænkt mit litterære Navn; men maa jeg alligevel ikke skatte mig lykkelig, at jeg ikke hører et eneste Ord! Og saa endelig udenbys gjælder Anonymiteten fuldkommen. Tænk, hvilken Lise at kunne stige i Land i Holmestrand, Brevik eller et rigtig smukt Sted, Laurvik f. Eks., uden at være kjendt af en Kat? Man er ingen Personlighed mere, man er et Nummer, et Abstrakt, en Passager. Ingen, som spørger, om man har Raad til den Hat, man gaar med, og hvad mon man fik i Honorar for det sidste Arbeide. Ingen, som undrer sig over, at man reiser, fordi man ynder at reise, fordi man overhovedet elsker Sol, Sø og grønne Skove. Ingen, som formener, at det kunde man godt være foruden, at man godt kan skrive Bøger og skildre Naturen og Menneskelivet i et pent, tillukket Værelse; man har endog Eksempler paa Forfatterskab i Blaataarn. Regner du det for intet, at ingen Fiender modtager en, naar man kommer, at man ikke har «Venner» bag sig, naar man drager bort?

[164] Vor Samtale blev efterhaanden roligere og mindre polemisk. I det væsentlige vare vi jo dog enige. Min Ven var selv Forfatter; han havde udgivet et Bind Digte, der havde staaet aftrykte i «Morgenbladet».

Ingen forstaar og føler bedre end jeg, sagde han, hvad en Forfatter særlig har at lide, og nu ovenikjøbet her i vore Forhold. Han er den eneste af alle Kunstnere, der ingen Arena har for sin Kunst, hvis varmeste Udstrømning maa savne den Løn, den opildnende Spore, som ligger i den umiddelbare Udveksling. Tonekunstneren, Taleren, Skuespilleren, selv Jongløren staar Ansigt til Ansigt med sit Publikum. Han kan tale til det, klage til det, de bedste er tilstede og kunne høre ham og forsvare ham. Han elektriserer og bliver elektriseret. Ensom sidder Forfatteren, ensom, træt, dødstræt, eller af tusinde uvedkommende Ting forstyrret og draget ned, maa han ofte afhaspe sit Tankespinds fine, indviklede Traade. Enhver ny overraskende Idé, ethvert Spørgsmaal, ethvert brændende Udraab kvæles i Tummelen om ham eller gjenlyder mellem et koldt Natteværelses tomme Vægge. Hvad hans Sjel eier af Gratie, Liv og Lune, dens ømmeste, sarteste Toner fanger han, afretter han møiefuldt og sender dem ud for engang – men naar, i hvilket Øieblik? – at træffe den ligestemte Sjel, hos hvem de ville dale, til hvem de ville tale. Om en Maaned maaske kommer Svaret. To Spalter i Dagens Avis! O, læs dem ikke! Naar Galeriet hysser, staar

Scenekunstneren der rolig og smilende. Maaske kaster han et eneste Blik ud i Mængden, og den stumme Appel falder i Hjerter, ^[165]der endnu banke ved hans sidste Ord. Et renere Kor tiljubler ham Takken, de fineste Hænder sende ham en Blomst. Men Digteren, hvor, naar og med hvad lønnes han?

Det véd jeg ikke, svarede jeg, men jeg véd kun, at en Digterinde her i vort Land var bedst faren med hverken at nyde Løn eller Uløn og om muligt ingen Person at være. Hun burde aldrig gaa i andre Hatte end Huldrehatten. Evige Guder! naar en Forfatter for den Møie, de Kvaler, du saa træffende skildrer, ikke har bedre Tak, hvad skal da de arme Væsener sige, der maa betale denne tvilsomme og kold serverede Opmuntring med frygtelige Ofre af sin Frihed og personlige Stilling? Du siger selv, at paa en Skueplads som vor, hvor der intet passerer, og hvor man bor hverandre saa nær paa Livet, hører det til Umulighederne, at en Kvinde, som optræder offentlig i noget, kan forblive skjult. Ak, det havde ingen Nød, var det blot i en enkelt Livsytring, f. Eks.

Forfatterskabet, at hun opgav Anonymiteten; men hun opgiver den i alt. En ensom, af ingen Familie omgjærdet og beskyttet Kvinde især har fra det Øieblik intet Privatliv, ingen Fold i det, hvori hun kan skjule sig. Det er ikke alene hendes Aandsprodukter, hun maa finde sig i at se recenseret; men hendes Handlinger, enhver Bevægelse, hendes huslige Stilling, Barneopdragelse, aandelige Tilstand, kort hendes Forhold til Gud og Mennesker bliver fra det Øieblik indviet til en almindelig Overveielse og Opmerksomhed. Og hvilken Opmerksomhed! Svangret med alle de Fordomme, alle de stereotype Forudsætninger, der her knytter sig til alt, hvad der ^[166]ligger udenfor det regelrette. Man kan forfølge Konsekventserne af denne bedrøvelige Navnkundighed ned gennem alle Klasser. Jo dybere man kommer ned, jo fiendtligere, mere fordomsfuld vil den møde hende. Den simple Klasse forstaar aldeles ingen Overlegenhed, som ikke er begrundet i noget udvortes. Et kvindeligt Renommé, der ikke er bygget paa en Stilling, helst et solid Kjøkkenstel, en velforsynet Madbod, vækker en Mistillid, der afsætter sig i en dunkel Forestilling om noget ondt. En Frue, der har Hus og Barn, der skriver Bøger og staar i Bladene! Vi har mange forunderlige Fabel- og Mytheskabninger; men en Fremsyning som denne er uhistorisk, den savner al Hjemmel i Folkebevidstheden. Mod den er Søormen ordentlig at regne for en hyggelig gammel Bekjendt. Forfærdeligere, end nogen tror, virker dette tilbage paa hendes huslige Liv. «Hun er ikke som andre Folk, hun forstaar sig ikke paa

andre Folks Gjærning,» er en Sætning, man maa være belavet paa at møde i ethvert kvindeligt Individ af Klassen, man kommer i Berørelse med. Det nytter ikke at ville bevise noget andet, man kommer ikke længer dermed end Montanus med sin runde Jord. Mændene af Klassen have ogsaa hørt noget dunkelt om, at «man ikke er som andre Folk». De forundre sig høilig over, at man kan regne. Har man nu om Morgenen kjæmpet mod saadan Miskjendelse i Skikkelse af en Gangkone eller Vedmand, og der maaske staar at læse i Bladet om Aftenen: Den nævnte Forfatterinde, hvis seneste Aandsprodukt her foreligger os, kan maaske være dygtig til alt andet, kun ikke til at skrive Bøger – o, min Ven! her har du ^[167]en Forfatterindes Løn, og vær nu glad og taknemmelig over Forfatterens.

Det var ellers et merkeligt Træf, et af dem, som vi kalde Hændelsens Ironi, at samme Dag som ovennævnte Samtale havde fundet Sted, og just som jeg sad og tænkte paa Anonymitetens Behageligheder udenbys, kom der et Brev stemplet Porsgrund. Det var usedvanlig stort og næsten firkantet, med en temmelig mystisk Udenpaaskrift. Det maatte dog være til mig; jeg sluttede det af flere Bogstaver i mit Navn, der vare uforandrede. Adressen temmelig rigtig; de første Ord, da jeg aabnede det, betog mig imidlertid enhver Tvivl. Det kostede mig endel Umage at arbejde mig gennem dette Brev; men, kjere Venner! som Ordsproget siger: den haardeste Skal, den sødeste Kjerne, saa gik det her. Det var en fin og ædel, en varm Sjel, som havde skrevet dette Brev. Naar jeg undtager et Par ortografiske Egenheder, der ligefrem forvirrede Meningen, har jeg ikke villet forandre en Tøddel. Næste Nat vil jeg læse det op.

Attende Nat.

Til Forfatterinden Frue Kollert.

Ærede Frue!

Indlagte Pakke er jeg saa frie at sænde Dem, og overlader ganske til Dem selv, hvad Brug De ville gjøre af de deri indesluttede Breve. De Personer, der har skrevet dem, lever ikke mere, men jeg har kjendt dem for saa fordomsfrie Mennesker, saa frie ^[168]mener jeg, for den smaallige Frygt som Hverdagsmenneskene har for at se paa Prent, hvad der andgaar dem, hvad de

kalder deres «Helligdommer», at jeg visselig ikke vil fortørne dem i deres Grav, om jeg forskylder, at disse Breve kom for Dagens Lys. Jeg tænker som saa: naar ikke de ualdmindelige Mennesker vilde offere Noget af disse Helligdommer og Hæmmeligheder, som Folk alligevel kjænder, men kuns paa en forkjært Maade, saa fik Man alderig Noget at vide og Menneskehjærtet blev til evige Tider ret ligesom en tillokket Bog. Men enten nu De min ærede Frue! finder Dem skikkede til det omtalte Øyemed eller ikke, saa er jeg viis paa, at De selv ikke vil læse dem uden at føle Deeltagelse.

Jeg er Enke efter en Bagermester i Porsgrund, hvor jeg ogsaa er Barnefødt, og jeg har i en Række af Aar boet paa dette Stæd. I min tiligeste Ungdom kom jeg i Huuset hos en anseet Embedsmand paa en Gaard nogle Miile fra Christiania, som var en streng, barsk men døgtig og retskaffen Mand. Der lærte jeg at kjende tvende Mennesker, der vil blive mig evig Uforglæmmelige. Det var Husets eneste Datter og hendes kjære Forlovede. De vare begge vakre, velopdragne og velbegavede Mennesker. Saa var det nu Guds Almægtige Styrelse at jeg skulde stilles i Nærheden af disse skjældene Væsener, der i Fornuft, Stand, Opdragelse og Alt stode saa langt over mig. Da maa jeg vel med Taknæmmelig Rørelse erkjende, hvorledes Hun, som af Mange af sin Lige blev holdt for stolt, nedlod sig til at viise mig den Ubetyddelige, ringe Pige en saadan Godhed, jeg kan næsten sige Fortroelighed. Hun tog sig ogsaa af min ^[169]Opdragelse, hun lærte mig at sye, brodere, læse forre og skrive Ortograhpisk. Hun var saa god, hun havde aldrig noget imod, at jeg sad inde naar hendes Forlovede var der. Naar jeg vilde gaae, holdt hun mig ofte tilbage. Du er en stille, trofast Sjel Christine, Du forstyrrer os ikke, sagde hun da. Og saa blev jeg oftere Vidende til deres Samtaler. Snart var det om Høytidelige og alvorlige Ting, snart om ganske almindelige Ting, men selv det Ubetyddeligste fik i deres Mund et andet Udseende, end naar Andre talte derom. Det var besønderligt at de havde begge et Hang til Noget Viist hvad skal jeg kalde det – Pahntastisk – og undertiden kunde de digte sammen saamange underlige Ting, at jeg troede jeg sadt midt i det, og sandsede næsten ikke, hvor jeg var. Hvor han var glad i hende, du gode Gud hvor han var glad i hende! Han saae ethvert Ønske ud af hendes Øyne! Og han var ogsaa saa ælskelig! Han var livligere, heftigere og saa besønderlig urolig, naar hun var bedrøvet. Engang sagde jeg til Hende: Ak, hvor det er deiligt at see et Par som De kjære Frøken og Hr. Ernst. Her er Alt det kommen som saa skjælden træffer sig i Værden, baade

udvortes og indvortes Fortrin og Fuldkommenheder! ja de er som Skabte for hinanden. Du tager Feyl Christine, sagde hun med sin tungsindige Mine, Ernst og jeg passer ikke for hverandre. Jeg er for gammel for ham. Han burde kalde mig Tante. De for gammel! sagde jeg, De er kun to Aar ældre end han! Hun var fem og tyve Aar og han tre og tyve Aar den Gang! men han var saa stø og Udmærket af Forstand, at man tænkte sig at han var meget ældre. ^[170]Af Aar kunde det til Nød pasere, men Hjærtet, Hjærtet har ogsaa sin Alder, jeg er for gammel til ham, sagde hun igjen.

I Smaastæderne hører man Alt, hvad der hænder inde i Krestiania. Ja, det er forunderlig nok, men det er sandt, Hvad jeg siger, at Rygterne gaar ordentlig som et Vardøger forud for Hændelsen, især naar det er noget, som ikke er godt. Og saaledes hørte jeg fortælle under et Besøg, jeg gjorde hjemme, at det var forbi mellem min Frøken og Hr. Ernst. Det var desværre sandt. Det var hende, der havde slaaet op. Ingen kunde forstaa Aarsagen, da de havde seet saa løkkelige ud, og som om de havde paset saa Udmærked til Hverandre. Og der var overmaade megen Forundring og Snak derom. Men paa hende kunde jeg Intet mærke, da jeg saa hende igjen, ikke heller torde jeg spørge. Men nævnede hun hans Navn, da blev hun saa rar, hun skjalv i Stemmen! o det skjær mig endnu i Hjærtet, naar jeg tænker derpaa.

De døde begge To ikke saa længe efter. Han først og hun et Aar senere. Jeg var dengang alt forlovet med min Salig Mand, og skulde holdt Brøllup, men det blev udsat, for at jeg kunde reise ind og pleie hende. Da hun laa paa det yderste sagde hun til mig en Nat: Jeg har intet at give Dig kjære Kristine! – ak hun havde givet mig saa meget – men jeg forærer Dig mine Breve – – og Ernst's, som jeg har faaet tilbage. Naar Du nu sidder som en løkkelig og agtet Kone henne i din Fødebye, saa kan Du en Søndageftermiddag naar Du har en rolig Time, more Dig lidt ved at læse i dem, sagde hun, ^[171]meget af det vil Du ikke forstaa, men Du finder altid noget, som vil fornøye Dig og Du vil tænke paa mig og Ernst, sagde hun. Tag dem der i Kommoden til Høyre i det røde Saffiansskrin sagde hun, tag kun hele Skrinet. Til Venstre ligger en anden liden Pakke i gult Omslag, den skal Du brænde, lover Du mig det? sagde hun. En anden Gang sagde hun igjen, at denne Pakke skulde jeg lægge under hendes Hoved i Kisten, men da var hun ikke rigtig ved sin Samling, og jeg som var harm paa denne Pakken, jeg veed ikke selv

hvorfor, jeg tog den og brændte den op.

Det er nu udaf disse mig af saa kjær en Haand skjænkede Breve jeg sender Dem ærede Frue et Par Støkker. Jeg udvalgte netop disse, fordi det var dem jeg Mindst forstod af dem Allesammen, og netop fordi de ere saa Pahntastiske, saa fulde af Billeder og Lignelser, De forstaar nok, Hvad jeg mener, saa tænkte jeg, at De kjære Frue vilde foretrække dem! Der er maaske noget deri som forklarer, hvad det var, som adskildte disse ædele, Uløkkelige Mennesker. At disse kjære Breve har været mig en Skat, en uudsigelig kjær Skat i de simple Tarvelige Forhold, hvori jeg har levet – tilfreds fordi jeg engang var sat der af Gud! det behøver jeg ikke at sige Dem. De vækkede Minder om en høyere, ædlere Værden, som jeg ogsaa var forundt at se et Glimt af, et Minde, der blot har stemt mig til vemodig Glæde, men som aldrig, Gud være lovet! har formaaet at vække Utilfredshed og Misnøie i min Sjæl! Saaledes kan Duften af Høi eller en tørket Urt bringe os en Hilsen fra den sidst forsvundne Sommer, men Herren ^[172]ske Tak og Priis! den minder os ogsaa om den glade Vaar vi gaae imøde, den evige Vaar, hvor vi Alle haabe at see hverandre igjen, og hvor ingen uløkkelige Misforstaaelser mere adskilder os.

15de Decbr. 1840.

Helene til Ernst.

Min kjere, snille Ven!

Tak for dit sidste, mig inderlig kjere Besøg. Gud glæde dig, som vil glæde din gamle Tante med at se til hende i hendes Ensomhed. Dit muntre, behagelige Selskab har ret livnet mig gamle Menneske op igjen; jeg vil længe have godt deraf. Naar jeg nu sidder saadan i mine stille Betragtninger, maa jeg mangan Gang smile for mig selv, naar jeg tænker paa alle de Løier og Skjæmt, du fandt paa. Gjorde du ikke der Kur til mig, som om jeg havde været et ungt tyveaarigt Blod! Vorherre ved, hvor du fik alle de underlige Taler og Lignelser fra, men det er vist og sandt, at havde mit Hoved været endda skrøbeligere, end det er, saa havde du gjerne kunnet indbilde mig, at jeg var en ung, smuk Pige, til hvis Gunst du beylede, saa livagtig kunde du agere og forstille dig. Men Gud skee Tak, endnu gaaer jeg ikke i Barndommen, og veed, at jeg er din gamle Tante, som holder ret hjertelig af dig. Lad det nu ikke fortryde dig atter at skulle stave dig igjennem et

Brev fra mig, nu kjender du dog mine Kragetæer; ^[173]men kjere min Ven, jeg faaer jo skrive, skal jeg kunne tale et fornuftigt Ord med dig! Naar du er hos mig og kommer med alle dine rare Indfald og pudserlige Talemaader, saa bliver jeg rent tummelumsk i mit Hoved og veed tilslut ikke, hvor det sidder. Mangen alvorlig Fortælling, mangt et Raad, mangen nyttig Advarsel har du forspildt paa den Maade. Jeg maae jo tage mig lidt af min lille Ven, da han er saa ligegyldig med sin egen dyrebare Helbred. Tro mig, gamle Tante Helene kjender Verden og har oplevet mere end én skrækkelig Følge af Ungdoms Uforsigtighed. Den Badning! den Badning! og det i koldt Vand! hutetu! Det isner i mig ved at tænke paa det. I min Tid kjendte man ikke Bad, og vi vare sunde, lykkelige Mennesker derfor. Kan jeg da slet ikke bringe dig derfra, saa lov mig, min egen Ven, at være forsigtig. Jeg sender dig hermed en Pakke Flonel af den bedste, samt nogle Regler, som jeg har optegnet, og som jeg beder dig læse med Eftertanke igjennem, førend du tager disse slemme Bad. De ere inddelte i tolv Paragrapher, hvoraf de sex angaae Sundheden i Almindelighed og kan læses af Enhver, som sætter Priis paa dette dyrebare Gode; de andre indeholde nogle Anviisninger om, hvordan man skal forholde sig før og efter Bad. Jeg har nu meget tilovers for Nathuer, især de strikkede; dog derom vil du jo ikke høre noget: naa, naa, de komme nok! Men derimod slipper du mig ikke, førend du har lovet mig, ja med Haand og Mund lovet mig, at du skal anlægge Uldtrøie. Lige fra min Ungdom har jeg benyttet Uldtrøie og fundet mig vel derved. Den bør være af tyk Flonel, helst rød, den kryber ^[174]mindre, og med hele Ærmer, tillige bør du have et Uldbelte, det styrker Brystet. Havde jeg været forstandig og havde lagt mig til et saadant, saa havde jeg ikke nu min slemme, tørre Hoste, som jeg har fortalt dig om – ja jeg vilde fortalt dig om den, men saa kom du igjen med dine Galskaber. Du husker nok det var netop den samme Dag, jeg havde havt den rare Drøm om Natten; jeg sad i Lænestolen mellem Vækkeruhret og det gamle Nøddetræsskab og nøstede, og du sad ligeoverfor mig med Haanden under Kind og saa saa vist paa mig; – jeg vilde netop fortalt dig, hvordan jeg havde faaet min slemme, tørre Hoste, da afbrød du mig igjen og sagde: Helene, sagde du, du burde aldrig tage andet end Blaat paa. Den røde Farve passer ikke for dig. Den tilhører Dagslyset, Munterheden, det praktiske Liv. I den blaae Farve bryder sig derimod det drømmende, gaadefulde, sylfeagtige i dit Væsen, din Skabnings hele Trylleri. Den blaae Farve er Naturaandernes Dragt, med dem er du beslegtet. Dog kun, saalænge du endnu er

min Trolovede; den Dag, jeg fører dig hjem, gjør jeg Korsets Tegn over dig, og de har tabt deres Magt over dig.

Gud trøste mig! tænkte jeg, da jeg hørte denne løierlige Tale, nu begynder den stakkels Dreng at phantasere igjen og indbilde sig, at jeg er ung, og saa blev jeg ganske confus og kom rent fra Concepterne; men det var da sandelig ikke min Skyld, men min egen lille Vens, at han forspildte sig den Historie.

Men det er da paa Tide, at jeg holder op, tilgiv mig min Snaksomhed. Alt her er ved det gamle; – ^[175]Slagtning og Bagning til Jul er lykkelig og vel tilendebragt. Tager du en lille Tur herud, saa skal vi have os et Parti Piquet sammen, som jeg ved, du ynder, og saa skal jeg fortælle dig de sidste Drømme, jeg har havt; – de er grumme besynderlige. Og nu lev ret hjertelig vel, mit kjere Barn, glem ikke mine Formaninger; du ved, der er Ingen, der mener dig det bedre end

din dig hjertelig hengivne

Tante Helene.

P. S. Skriv mig snart til.

2ode Decbr. 1840.

Ernst til Helene.

Dit Brev af 15de hujus har jeg rigtig modtaget og gjennemlæst med al sømmelig Respect. Tak for de mange gode Raad; de tolv Paragrapher skal for det Første, saalænge jeg bader, være mine daglige Tolvbudord. Sært interesserede det mig at see, at Tante har overstaaet Slagtningen og Bagningen til Jul. Vare Svinene fede? Tante, som er saa practisk, har her rigtig været i sit Es, og jeg tænker mig, hvor travlt du har havt det lige til den sene Nat. Men nu kan du da ogsaa sidde rolig og trygt i den store Lænestol mellem Vækkeruret og det Nøddetræsskab, og hvile dig rigtig og tænke paa alle dine rare Drømme, som du har lovet at skrive mig af engang.

Men Tante, jeg troer virkelig, du har smittet mig med dine Nattesyner: thi siden den lange, forunderlige, ^[176]du fortalte mig sidst, har jeg ogsaa havt en Rem af Huden, som man siger. Det ligger ellers ikke til Ungdommen at drømme meget; den seer fremad, ikke gjerne tilbage. Og disse underlige Syner, vi kalde

Drømme, ere jo som oftest kun Reflexen af det Oplevede, ligesom i Aftendæmringen, naar Stilheden falder paa Vandet, Bredderne troest afspeile sig. Det bliver altsaa de Gamles Sag at drømme, men ikke alle Gamle drømme smukt, dertil skal der igjen Noget, som du netop har Tante; thi skjønt du er saa gammel som Sibylla, der oplevede de sibyllinske Bøger, saa er der dog noget vist Ungt ved dig, ja, det er underlig nok, at bare du kommer ind paa at fortælle, merke vi det sogar paa dit Sprog. Det begynder undertiden med Sytti; men bedst som det er, kaster det Krykkerne og dandser afsted til vor store Forundring, som om det havde fyldt Sytten igaar. Nu skal du høre min Drøm.

Det bares mig fore, at jeg forlystede mig med at staa paa Ski – ned ad Vettakollen. Men som det gik bedst afsted, merkede jeg, at en anden stod bag mig paa Skierne. Jeg fik neppe Tid til at raabe: hold fast, ellers styrte vi Begge, saa gik det afsted igjen over Snefonner og nedbrudte Gjærder og hen over Skaren, saa Syn og Hørelse forgik mig næsten. Men da jeg standsede langt nede paa Sletten og vendte mig om, saae jeg, det var en ung Pige; en blaa Klædning omsluttede de ungdommelige Former, over Hovedet havde hun et sort Skaut, og der sad Rim i hendes Haar. Jeg betragtede hende forbauset: men hun neiede paa den Maade, som vore Bedstemødre brugte at neie paa, og sagde: Jeg er din ^[177]gamle Tante Lene, og næste Mikkelsesmes fylder jeg mine Halvfjers. Ja, du synes, jeg er rød og rund i Kinderne; men det kommer af Snoen. Og jeg, din gamle Tante holder saa meget af dig, derfor er jeg løbet efter dig med denne uldne Trøie for at bede dig trække den over din Frakke, at du ikke skal blive kold over Brystet.

Men dermed var det ikke forbi. Næste Nat drømte jeg, at der hvilte paa mit Bryst noget Tungt, noget Colossalt, som jeg ikke kunde afvelte. I Førstningen troede jeg, det var Kvartudgaven af den gamle Lovbog, der havde plaget mig om Dagen; men det voxede og voxede; tilsidst kunde jeg neppe bære det; jeg stirrede paa det, hvad mon det kunde være, og endelig opdagede jeg, at det var det skjæve Taarn i Pisa! Og høit oppe i et Buevindu, hvem mener du sad der? Hin unge Pige, der havde staaet med mig paa Skierne! Men nu havde hun en Dragt af hvid, bølgende Silke, paa Hovedet et Diadem af Perler og Guld, og i Haanden holdt hun en hvid Vifte. Ja, det var mit Hjertes Prindsesse, der sad fangen i det snævre Kammer indenfor, og hun bøiede sig dybt ud over Randen og vinkede med sin hvide Vifte, og jeg raabte: O, kom mit Hjertes Prindsesse! Har du Tillid og Tro som et Sennepskorn, saa bærer Luften dig, o kom! Men hun rystede bedrøvet paa

Hovedet og vinkede igjen. Da hævede mit Bryst sig som Jorden, naar den ryster under den indespærrede Flamme, og det skjæve Taarn i Pisa styrtede ned. Men ved mit Bryst hvilte mit Hjertes Prindsesse og sagde smilende: Denne hvide Nathue har jeg strikket til dig, tag den paa, den er god mod Gigt.

[178] Men den tredie Nat havde jeg endnu den forunderligste Drøm. Jeg syntes, at jeg vandrede i Skoven ved Abbediengen; da saa jeg midt paa Skovsletten en ung Pige sidde paa en Steen. Hun vendte mig Ryggen og sad ubevægelig; sagte sneg jeg mig nærmere; da løftede hun Hovedet; det var hende. Nu skal jeg passe paa, tænkte jeg, nu veed jeg Raad, og hun skal ikke oftere narre mig. Jeg satte mig ved hendes Side og tog hendes Haand. Den Ring, jeg gik med, var en viet Ring, der var givet en bindende Kraft, fordi den havde tilhørt sin Tids kjerligste og reneste Kvinde: min Moder, og denne Ring satte jeg paa hendes Finger. Da græd hun, og jeg fæstede hende. Siden møder jeg hende bestandig i mine Drømme paa samme Sted, og vi vandre under Træerne og sidde paa Mosen oppe paa Skrænten over de smaae Fossefald, og hun er altid ung og smuk og stille. Engang imellem forsikrer hun mig vel med en kummerfuld Mine, at hun er saa gammel som Sibylla, og at hun har oplevet de sibyllinske Bøger; men hun troer det ikke selv, jeg veed det bedre.

Hvad synes du om mine Drømme, Tante?

Helene til Ernst

Jeg synes, Vennen min, naar du endelig spørger mig derom, at saadant ikke er naturligt. Ungdommen maa ikke drømme, den bør have en let Søvn. Drømme og Phantaseringer komme af en uregelmæssig Diæt. Spiser du varmt til Aftens? Jeg siger som saa: [179] Senere end Kl. 8 burde ingen, der sætter Pris paa sin Nattero, nyde noget. Klokkeren præcis 8 drikker jeg mit Glas Melk og spiser mit Smørrebrød og gaaer en Time senere tilsengs. Fulgte du mit Exempel, vilde du sove som en Steen. Det kan jeg desværre ikke sige, jeg gjør; men det er en anden Sag med mig.

Siden du da udtrykkelig ønsker det, min egen, kjere Ven, at jeg skal meddele dig den sidst oplevede Drøm, vil jeg gjøre det her, før min Hukommelse slaaer mig Feil og jeg kommer ind paa andre Ting.

Det bares mig for, at jeg virkelig var ung Pige igjen. Vort Huus var, som det er nu, stort, tyst og trist, med lange, mørke Gange og dybe Værelser. Du veed det, min Ven, at jeg mistede min Moder, da jeg var otte Aar, og Fader blev fra det Øieblik, hvad han lige til sin Død var, mørk og indesluttet. Fremmede saae vi næsten aldrig. En Velgjerning vilde det været, havde jeg kunnet tage mig af Huusets Styrelse, hvortil jeg som eneste Datter syntes selvskreven; men den var i andre Hænder. Undertiden var jeg den eneste, Fader taalte at see; han kunde endog vise mig enkelte Tegn paa Svaghed; derfor led jeg dog under det despotiske Tryk af hans Villie ligesaa fuldt som de andre. Den Uvirksomhed, jeg fordømtes til, var en af dens Ytringer.

Men al den Tristhed, der rugede over vort Huus, hjalp ikke; jeg var yr og glad som en Fugl, ja sandelig, en stoltere, kjækkere, mere overgiven ung Pige end jeg dengang gaves der ikke milevidt. Ved et besynderligt Træf laa dette ensomme, mørke Huus midt i denne saa rige og smilende Egn! Der udenfor ^[180] var min Verden; her færdedes jeg og drømte Tiden bort. Jeg havde min Hest paa Stalden, der ikke hvilte meget, og Midler nok til at tilfredsstille Luner, hvis jeg havde haft mange af dem. Uden at jeg var, hvad man i daglig Tale kalder forfængelig, yndede jeg at omgive min Person med, hvad der er yndigt og behageligt for det sandselige Menneske. Det faldt nu saa ganske af sig selv, at jeg var fint og kostbart klædt, og at vor huuslige Indretning var smukkere og bekvemmere, end hin Tids Skik bød det. Ak, kunde jeg vise dig mit Kammer, som det var dengang! Da havde jeg Sands for saadan Tant.

Jeg drømte nu, at jeg sad i hint Kammer ovenpaa; jeg syntes, det var en Bryllupsdag paa Gaarden og, – det var saamænd min Bryllupsdag. En deilig Sommerformiddag, først i Juni. Begge Vinduer stode aabne til Haven, og over Trætoppene saae man ud over Søen hele den herlige Bjerglinie, som du, Vennen min, altid siger, har saadanne italienske Farver og Omrids. Frugttræerne stode i fuld Blomst, et eneste hvidt Blomsterhav, der sendte sine liflige Vellugtstrømme ind i Værelset, hvor de blandede sig med Duften af de første Pintselillier – min Yndlingsblomst –, der stode i den gamle sachsiske Vase paa Marmor-Consollen, den samme, der nu staaer oppe paa Nøddetræsskabet. I Hjørnet paa en Piedestal sad den store, graae Papegøie, som fra først af har tilhørt min Oldefader. Men Papen var idag ualmindelig stur og ordknap. Alt, hvad jeg vilde lokke og drille

den med, hjælp ikke. Jeg troer sandt for Gud, den var jaloux; den havde en Anelse om, at Festen ikke gjaldt den selv, og den ærgrede sig. Et ^[181]mere behageligt og underholdende Selskab var det store Speil ligefor mig. Dette gamle Pragtstykke havde tilhørt en dansk Prindsesse og havde engang tilbagestraale Skjønhed og Høihed; dog troer jeg ikke, det havde Skam af det Billede, der nu viste sig indenfor den gyldne, snørklede Ramme. Jeg var endnu ikke ganske færdig. Den hvide Kjole med blomstrende Buketter laae endnu paa Sophaen ved Siden af Silkestrømperne og de brudelige Sko; mine Fødder stak for Varmens Skyld blot i et Par hørøde Tøfler broderede med Pallietter, som jeg havde faaet af min nu ved Døden længst afgangne Veninde. Kun Frisuren var fix og færdig, og det var Hovedsagen, som det nu er og altid har været. Min salig Oldemoder havde engang den Malheur – – – dog nei, nu bliver jeg igjen for vidtløftig. Naar du kommer herud engang, da mind mig om min Oldemors Frisurhistorie; thi du skal ikke miste den derfor. Min Frisur var altsaa færdig, Haaret opstrøget og forenet oventil i ziirlige Bukler, og halv skjult mellem dem og blomstrende Myrt sad en eneste, stor, fuld, rød Rose. Der sidder den ret som en fangen Ridderbrud, der længselsfuld titter ud af sit Fængsel, tænkte jeg. Da traadte den gamle Jomfru Jordhøi ind, hun, der i saa mange Aar havde styret Faders Huus. I Førstningen bemærkede jeg ikke det gamle trofaste Menneske; hun havde en tyst, snigende Gang, og jeg var, sandt at sige, sommetider tilbøielig til at falde i Staver. Nu, Jordhøi, sagde jeg, da jeg blev hende var, er det Tid, at jeg gjør mig færdig? Ikke endnu, Barnet mit, vi ville bie lidt. Herregud, sagde jeg, hvad er der i Veien? Ikke andet, sagde gamle ^[182]Jordhøi hemmelighedsfuldt, end at Brudgommen først skal fødes til Verden. Ikke andet? gjentog jeg mechanisk. Ikke andet! skrattede Papen henne i Krogen, og det var sandelig det første Ord, der var kommen af dens Mund den Dag. Nu, saa faaer jeg vente en Stund; og den gamle gik. Men jeg satte mig henne ved Vinduet og saae snart over de blomstrende Terrasser ud til Søen og lyttede til Fuglekvidren og Humlesurren; snart saae jeg paa den snørklede Ramme og Billedet i den, snart pludrede jeg lidt med Papen; Tiden faldt mig ikke lang. Men over Naturen udenfor drog der flygtige Skygger, som naar Skyerne jage paa en frisk Solskinsdag. Jeg sad drømmende og stirrede paa Væggen, der snart lysnede og snart mørknede i hurtigere og hurtigere Vexel.

Hvor længe jeg havde siddet saa, veed jeg ikke; men da jeg vendte mig om, var den gamle Jomfru Jordhøi atter traadt ind. Hendes Skikkelse forekom mig i

Dæmringen endnu tyndere og længere end sædvanlig. Hun tændte Lysene og lukkede Skaadderne for Vinduerne. Nu da, Jordhøi! raabte jeg. Aa, han voxer rask, det bliver et ypperligt Hoved. Folk siger, der bliver noget udmærket af ham. Troer du, det kan vare længe endnu, du? Jeg er bange, Rosen skal falme . . . Men hutetu, hvor her er koldt! En Stund vil det sagtens vare, Søden min, sagde hun med en betydende Hovedrysten . . . Stakkels dig, jeg er bange, du vil komme til at kjede dig for længe. Aa, kjede mig, det har ingen Nød. Adieu, du kan gjerne gaa. Hun gik. En Ruslen bag mig lidt efter vakte mig paany af mine Tanker. Der stod Jordhøi endnu. Er du der! skreg jeg, jeg syntes, ^[183] du gik! Nei, Barnet mit, jeg staaer her og tænker paa, at det vil min sandten vare for længe, og om jeg ikke skulde finde noget at give dig at læse saa længe. Uden at bryde sig om min afværgende Bevægelse begyndte den gamle at gramse i sin Lomme og halede virkelig ud en – to – tre – fire – fem – sex – syv tykke, svære Bøger i mørke Træbind, af den Sort, hvori man for to til tre hundrede Aar siden indbandt Bibler og Krøniker. Det er virkelig rart, Jordhøi, sagde jeg, at du kan rumme alle de Bøger i din Lomme, som du igaar sagde var for trang for din Snusdaase. Bare gjør mig nu den Tjeneste at tage alle dine gamle Postiller med dig; du veed, jeg vil nødig have sligt Skrammel inde paa mit Værelse! Vogt dig, Barnet mit, at du ikke læser, saa du glemmer dig; har du faaet et Bind rigtig tillivs, da er det nok, ho, ho, ho! blev Jordhøi ved, som om hun aldrig havde hørt, hvad jeg sagde. Da er det nok, ho, ho, ho! skrattede Papen efter. Og den gamle Jomfru stablede Bøgerne op foran mig paa Bordet, greb med sin lange, tørre Haand i den sachsiske Vase en Haandfuld tørrede Roser, som hun lagde paa Ovnens efter først forsigtig at have pustet Støvet bort og gik.

For Moros Skyld vil jeg se lidt i dem, sagde jeg og slog den første op. Ørkesløs legende gled mit Øie hen over de første Sider; jeg fulgte mere de underlige, blege Bogstaver paa den sorte Grund end nogen Mening deri; jeg forstod intet deraf. Saa traf jeg paa et Ord, som lyste som et Blus over den hele dunkle Sætning, saa paa flere og flere, indtil den hele underfulde Skrift flammede op for mit Blik. ^[184] Hvorledes skal jeg beskrive, hvad der foregik i min Sjel under Læsningen? Hvormed skal jeg ligne det? Tænk dig Skoven, hvis Mosgrund neppe er berørt af andre end Raadyret og den frygtsomme Hare, læg over denne ensomste af alle Skove en Vaarnats dæmrende, duftfulde Stilhed; da sprænger pludselig et

fyrsteligt Tog ind, de glimrende Skarer sprede sig til alle Sider, og Skrig og Skud og Jubel og Jægerklang giver Gjenlyd overalt og trænger ind i de fjerneste, taueste Dybder. Saaledes saae det ud i min Sjæl under Læsningen. Hvor lystig gik Jagten gennem Skoven, trara, trara! Skræmt, jaget op af sit trygge Ly var den sorgløse Barnetanke, det unge, kjække Overmod; op flagrede den legende, gjøglende Tant! Hvor lystig gik Jagten gennem Skoven, trara trarara! Glemte var min Faders Gaard og den stolte Rose i mit Haar og Brudgommen, der var kommen for sent til Verden! Og jeg læste og læste, og jeg veed ikke hvor længe; naar jeg havde endt et Bind, greb jeg et andet; af og til lød en skrattende Lyd for mit Øre: det er nok, ho, ho, ho! uden at jeg kunde besinde mig, hvor denne Røst kom fra. Men jeg læste og læste med bøiet Pande og bankende Hjerte, og mine Taarer strømmede paa den luende Skrift; men den vilde ikke slukke, indtil jeg ikke kunde græde mere. Og Rosen faldt tungt ned og spredte sine Blade ind i Folderne af Bogen; men jeg agtede det ikke, og det var det sidste Bind; lidt efter lidt slukkedes den dæmoniske Ild, Bogstaverne stivnede igjen til sine forrige, blege Hieroglyphtegn, da stod der pludselig: Forbi, og en Gravkulde viftede mig imøde som fra en Kirke paa en hed Sommerdag. [185] Forbi! hermede den samme spottende Røst nu ganske nær mig. Jeg saa endelig op, mit Blik faldt i Speilet, og hvad mener du, jeg saae, min egen Ven, andet end din Tante Lenes ærlige Ansigt? Hvor Rosen havde siddet, sad saamænd den røde Sløife paa min nye Bobbinets Kappe, og paa Canapeen, hvor jeg havde seet Brudeskoene, laae mine to nystrikkede, hvide Vanter. Udenfor slog Søndenvinden mod Ruderne og jog hvinende gennem de tørre Grene i Haven. Ere Bladene faldne af Træerne? mumlede jeg; jeg syntes mig saa livagtig tilbage i mine unge Dage. Men hvor her er koldt, og jeg sidder her i bare Fødder; nu der faaer jeg mig en deilig Hoste efter!

Da bankede det paa Døren, og ind traadte ilsom en bekjendt Skikkelse. Og dig, min Ven, var det, i sorte Klæder, med fine Manschetter, men – med een Støvle og een Sko paa. O, raabte du, endelig, endelig har jeg dig! Du har maattet vente længe, elskede Helene, men nu er jeg kommen for at hente dig, nu skal ingen Magt, intet Kogleri mere adskille os! . . . Ja, du ser forundret paa mine Fødder! – Saaledes har jeg skyndet mig, at jeg blot har byttet min ene Støvle! Ernst, Ernst! skreg jeg, se paa mig; er jeg ikke din gamle Tante Lene? er jeg ikke? Nei, afbrød du mig, du er Helene, min Brud! Der ligger endnu Brudekjolen og

dine hvide Brudesko; skynd dig, min Helene, det er seent! Uvis, forstummet, overvældet saa jeg hen til Canapeen, hvor Vanterne laa . . . Kom mit Hjertes Prindsesse! tag dem strax paa; ak hvor længe, hvor længe har du siddet her i det skjæve Taarn og frosset og ventet paa din ^[186]tro Ridder! Dine Fødder ere jo ganske kolde, kom lad mig varme dem, og du sank ned paa Knæ og greb min Fod, som du aandede paa og gjemte ved din Barm. Ak, raabte jeg:

Forgjæves du stræber at varme min Fod,
Den luende Skrift har kjølet mit Blod.

Den listed sig lige til Hjertets Bund
Og tog det mildeste Smiil om min Mund.

Dig saa jeg forlængst i en BARNEDRØM:
Du loved at komme saa trofast og øm.

Den drøied forlænge, din Atterkomst,
Da visned imedens min Ungdoms Blomst.

Den luende Skrift har daaret mit Sind,
Og drukket min Graad og furet min Kind.

Nu er det forseent! Hvi kom du ei før?
Nu fanger min Sorg du kun, før jeg dør.

Da foer du op, kastede dig som rasende over Jordhøis Gave, de syv sorte Bøger, der endnu laae paa Bordet, og slængte en for en ind i Ovnen. De gamle Permer praslede lystigt, og det hvinede og Luerne peb som af indestængte Dæmoner, men af Bladene udviklede sig en tyk Damp, der indhyllede os begge, indtil du tilsidst forsvandt ganske i den. Kun hørte jeg endnu dit søgende Raab fjernere og fjernere: O kom mit Hjertes Prindsesse! Kom, o kom!

^[187]*Ernst til Helene.*

Nei, nei, nei! saa var det ikke! Thi vid, jeg har drømt Drømmen tilende. Da Taagen fordeelte sig, laae du bleg, bævende, med et Smiil i mine Arme, og jeg holdt dig fast, fast for alle Evigheder.

Da kom atter den gamle Jordhøi snigende ind ad Døren; paa hendes Haand sad den gamle graae Papegøie, hun saae ikke mere ud som noget Jordisk, noget Virkeligt, men som en Skygge; hun gik hen til Ilden, hvor de udbrændte Blade endnu laa i store Lag, medens nogle Gnister fredløse og søgende streifede om

deri. Og hun rørte ved Bladene, der sank sammen til Aske og Emmer, og til dig sagde hun: Jeg har gennem lange Tider hersket i dette Huus. Jeg er dets styrende Aand. Da jeg mærkede, at du, det Stolteste og Dyrebareste, der fødtes i mit Rige, vilde gjøre dig fri i overmodig Glæde, i ungdommeligt Sværmeri, da betoges jeg af Frygt, thi i dette Huus maa Ingen være altfor fri, eller altfor glad, og jeg besluttede at fastlænke dig til dit Udspring. Og af Troldmanden Valrun laante jeg de syv sorte Bøger, som du har læst. Ak, jeg mærkede for sildig, at een havde været nok til at gjøre dig uglad for dit hele Liv. Derfor be'r jeg om Forladels'. Forgjæves bad jeg Valrun at standse Troldskabet. Han svarede, at det kunde alene en Mand, der var istand til at bære det Tungeste, som findes paa Jorden, næst Feen Merlines store Ædelsteen, som Ingen kan løfte, og det er et eensomt, stolt, saaret Kvindehjerter. Og denne Mand er funden, derfor er mit Herredømme ^[188] til Ende. Jeg be'r tusind Gange om Forladels'! – Om Forladels'! skrattede endnu en Røst, men utydelig, næsten døende. Og den gamle Jordhøis Skikkelse blegnede mere og mere, og hun forsvandt tilligemed den graa Papegøie tilsidst hen i Røgen. Da gik jeg hen og aabnede Vinduet, og den kvælende Damp, der var stegen ud af de brændte Bøger, drog ud, og Vinden tog den strax og førte den bort. Og derude var det igjen Vaar, ja ret en deilig, første Vaardag efter langvarig Regn. Knopperne paa Frugttræerne vare brustne om Natten, og Grenene vuggede sine spæde, rødmende Børn med moderlig Æmhed. I Favnen paa enkelte af de store, graaskjæggede Graner laae endnu Sne, men paa Tuerne og over Volden i Haven stode Anemonerne og den gule Marianøgel i Flor, og Stærrene sade paa Taget og musicerede. Og over Trætoppene saae man Elven blinke, og hinsides laae Bjergene med de italienske Linier. Da vendte jeg mig om, og der stod du rødmende, en hvid, folderig Kjole omsluttende de ranke Former, og i Haaret sad en blomstrende Guirlande af Myrthe, saaledes som paa hiin Dag, du drømte om. Kun Rosen manglede, men i dens Sted sad en blegrød Hyazinth; og Klokkerne ringede i det Samme og raabte: Kom, kom! Kom, kom! og idet du tillidsfuldt lagde din Haand i min, var det, som vi langt borte hørte Melodien af den gamle Riddervise:

Nu stilles Bølgens Flugt
Mod Klippens Side,
Og i den milde Bugt
Maa Snekken glide.

^[189]I Bugtens trygge Favn,
Og under Palmekroner,
Ved Nattegaletoner
Gaar Snekken i sin Havn.

Her ender Eventyret. Gud være os siden naadig!

Den første og den sidste Nat.

Vi have nu talt om saa meget; som gamle Krigskammerater, der kommer til at fortælle, have vi pegt paa mangt et Livets Merke og Ar, vi have fortalt om de Lidelser, de have voldt os, og forsøgt at snakke dem bort, men, Kammerater! merkelig nok have vi aldrig berørt et: hvor og hvorledes de er blevne til.

Hvor staar det sørgelige Grændseskjel i Eders Liv, som I kalde den første søvnløse Nat? Hvorledes var den Dag, der gik forud for den Nat, da Sønnen første Gang flyede Eders Øie? Eller maaske I tælle ti – hundrede – tusinde af disse dryssende, smaaplagende Dage, der tirre Nerverne, indtil de tilsidst reise sig og beslutte at holde Vagt hver Nat?

Venner! ogsaa disse Dage kjender jeg; men det er ikke dem, jeg mener. Det er saadanne Dage i vort Liv, der overfalde os aabenlyst, med Begivenhedernes Kølleslag, og efterlade os paa Pletten, hvor vi stode sorgløse og intet anende, plyndrede og sandsesløse af Skræk – Dage, som følges af vor første gennemvaagede Nat.

Af saadanne Nætter har jeg oplevet tvende i mit Liv. Den ene var en dunkel Vinternat. Omkring et Leie sade flere Personer, Time for Time. De talte ^[190]ikke, de rørte sig ikke. De syntes blot aandeløse at lytte til et svagere og svagere Aandedræt. Uhret pikkede overlydt, med bestandig hurtigere Slag. Og deres Ansigter vare blege som Uhrskiven, og de stive Miner viste alle med frygtelig Overensstemmelse til det samme Punkt, det ubønhørlige, forfærdelige Forbi. Og dog vilde en blandt dem ikke tro det og tilbragte den hele Nat med at gruble over, om det var sandt, og denne ene – I vide, hvem det var! To eneste paa en Ø midt i det store, øde Hav; – den ene bliver igjen; – hvorledes kan man ogsaa fatte det?

Ak, først i de lange, lange Bekymringens Nætter, der følge efter en saadan Nat, lærer man at fatte, at det er sandt; fatte, at noget saa grusomt kan ramme en, som at man kan være to paa en vild Ø og blive alene igjen.

Den anden Nat, eller rettere den første, den allerførste – thi det er længe, meget længe siden, saa længe, at jeg syntes, det er noget, der foregik paa en anden Klode, i en anden Tilværelse –, denne eller rettere den Dag, der gik forud for denne Nat, oplevede jeg under ganske andre Omgivelser. En Aften i Begyndelsen af Juni, himmelsk mild og fuld af Vellugt, Liv og Lys! Jeg sad paa Bænken under det store Æbletræ i Haven. Hele Gangen var hvidspettet af dets Blade, og jeg sad i dybe Betragtninger. Jeg tænkte over et Under, der laa for mig, jeg tænkte paa, at iaar var alle Pintselijerne raske, ikke en af dem havde Tæring, som de ifjor næsten alle havde. Og saa tænkte jeg: Mon Hængebirken der paa Muren altid har været saa prægtig og stor? ^[191] Ved Siden af den gamle, krogede Asp ser den ud som en Konge! Har den altid reist sig saa majestætisk op i Veiret, saa forunderlig elastisk kneisende og med denne yndefulde, nedladende Bøining? Hvilken ædel Stamme, hvilken Krone! Hvor kjækt lader den sin glindsende Kaabe flagre og i tusinde maleriske Folder flagre lige ned om sin Fod! Den er deilig den Birk! Jeg er stolt af, at den staar i vor Have. Det samme synes ogsaa Solen; den ser slet ikke paa de andre Træer; men til Birken sender den et langt, glødende Afskedsblik. Det samme synes ogsaa den lille Fugl, der sidder i Toppen af den og synger. Undertiden jubler den op i saa henrykte, klingende Slag, at man maa forundres over saadanne Lyd i den lille Strube; men med ét falder den ned i lange, dirrende, dæmpede Toner, saa vemodig beklemt, som om den vidste om noget sørgeligt. Og det hjælper ikke, at Græshopperne nede paa Volden enstemmig sige: Snik, snak! Snik, snak! og Humlene brumme og brumme: Pur Indbildning, Stikkelsbærblomsterne ere ualmindelig søde iaar, brum, brum, intet er sørgeligt; iaar faa vi Pintselijer, brum, brum, brum; – den lille Fugl, der sidder oppe i Birken, synger endnu vemodigere, endnu tungsindigere, den véd det bedre: der er noget sørgeligt. Og min Sjel var som en af Knopperne, saa fuld, saa rigtig færdig til Udspringen, men ikke utaalmodig, pent stille som disse; de vente, til Regnen kommer. Ja, min Sjel var rig og fuld dengang, den var tung af Haab og Livets hele Sødme.

Da kom der et Brev; det var endda rosenrødt, som man dengang ofte brugte Brevpapir. Da jeg ^[192] havde læst det, og det var gledet ned paa Sandet, saa det saa uskyldigt ud, som om det var et Blad, faldt ned af Træet med de andre Blomsterblade. Og det havde dog været vegtigt nok det lille Blad til at knuse et

Haab for denne Verden

I den Time brast et Baand mellem Naturen og mig, der aldrig skulde heles, og jeg elskede den ikke som før.

Engang senere kom jeg til Stedet. Den store Birk paa Muren var borte. Man havde hugget den ned for at skaffe tilstrækkeligt Lys og Sol til Volden nedenunder, hvor Klokkeren havde Lov til at slaa Græs. Aspetræet derimod stod der endnu, kun var dets Grene blevne endnu mere knudrede og vanskabte. Den gamle Krokmeisen, sagde Klokkeren, hvem jeg netop traf i egen Person, slibende sin Lja, kan gjerne staa der; den gjør ingen Skade. Mod denne Logik var intet at indvende. Jeg kastede blot et smerteligt Blik til det tomme Rum og skyndte mig bort.

Endnu én Gang – det var efter mange Aars Forløb – kom jeg atter gjennem Haven. Da var den ganske forandret. Væk var Birken, hvori den lille Fugl havde sunget Dødshymnen over et Hjerte; men Klokkerens Græsvold, der havde fældet den, eksisterede heller ikke mere. Væk var Æbletræet, hvorunder jeg havde siddet hin vaarlige Time, denne Time, der endte min Ungdoms korte, dæmrende Tryllenat for at vække mig til den lange, trætte Dag. Ogsaa Pintselijebedet var borte. Rundt omkring var ei andet at se end endel Muldhøie, der lig kolossale Muldvarpeskud stak op af det lange, vantrevne ^[193]Græs. Men paa Muren stod den gamle Asp endnu; trodsig, med sammenslyngede Arme syntes den spottende at overskue Ødelæggelsen, ligesom om den vilde sige: Ha, ha! Jeg gjør ingen Skade, jeg, ha, ha! Natten er skreden frem: derude er der koldt og blankt, Morgenmaanen er kommen op; jeg har alt længe hørt den første Hane. Der har vi ogsaa vor Nabo! En sindig, rolig, overlegen Galen, der altid følges af en heftig, kolerisk-ungdommelig Røst ligeoverfor. Saa komme to langt borte som fjerne Vagtraab. Hvor merkværdig regelmæssig disse Hanegal gjentage sig! Hanernes Uhre gaa ganske anderledes punktlig end vore.

Vi have talt saa meget om vor Lidelse, Venner! Kunde jeg nu, inden vi skilles, ogsaa give Eder et Raad, et praktisk Raad! Men hvis jeg kjendte noget, da sad jeg jo ikke her; thi jeg tror nok, at jeg paa det nærmeste har udtømt alle saadanne. Og dog maaske! Man siger, at Midler mod Søvnløshed virke individuelt. Det er nu først alt, hvad man maa nyde og ikke nyde for at komme til at sove. Øverst paa Listen staar jo Theen, den slemme, berygtede The. Men jeg véd ikke, hvad jeg

skal sige dertil. Mig er det omtrent det samme, enten jeg drikker The eller forviser Maskinen, dette uundværlige Aggregat i den huslige Aften-Poesi, og spiser Grød istedet – helst med tynd Melk til. Dette sidste Raad har jeg faaet af en gammel Bekjendt og Ven, der er Kasserer ved en af Pensionskasserne her i Byen. Østersposteier, mente han, var heller ikke tilraadelige; derimod havde han med Held anbefalet flere i min Stilling at drikke Ølost om Aftenen. Jeg har drukket ^[1]Ølost, Melk, Øl, alt, hvad der ikke har smagt mig; jeg har gaaet tidlig tilsengs og har vandret oppe uden at være i Seng. Jeg har talt til hundrede, ja sogar til tusind. Jeg har marscheret, gymnastiseret, konverseret, alt efter de skjønsonste diætiske Hensyn og endelig har jeg forsøgt det Raad, jeg fik engang af en høist elskværdig Dame, der hed Johanne Louise.

Johanne Louises Raad var, at man skulde indbilde sig at staa paa Randen af en dyb, mudret Kanal. Langs denne Kanal skal man tænke sig fire hvide Heste, skridende efter hverandre i samme Takt. Plask, plask, plask! De gaa og komme, altid de samme Heste igjen, saa regelmæssig, som naar man dreier Valsen paa en Børnelege. Jeg lod Hestene defilere, og det gik godt et Par Gange; men saa kunde jeg ikke faa dem til at gaa ordentlig; de gjorde Kaprioler til høire og venstre, og i mine Bestræbelser for at ave dem blev jeg kun mere vaagen.

Nu véd jeg ikke flere Raad, uden at det skulde være det Raad, som I ville give mig. Maaske I tro, at jeg har glemt det! Nei, jeg har ikke glemt det.

Vaager og beder, staar der – vaager og beder, at I ikke skulde falde i Fristelse!

Ja, lad os vaage og bede, bede, at vi ikke maa fristes til at knurre og blive utaalmodige over den lange Nat og den trætte Dag. Lad os vaage i Blidhed, at vi kunne bede. Lad os bede, at vi kunne vaage paa den rette Maade, naar Slummeren endelig kommer, den Slummer, som skal ende Livets lange, angstfulde, dunkle Nat.

Noter:

[n1](#). Menneskene *rettet fra*: Menneskene

[n2](#). *Forfatternote*: Spar disse store, hede Taarer, mit kjere Barn, ak, du faar altid

Brug for dem!

[n3](#). *Forfatternote*: Margaretha Nielsen, født i Drammen.

[n4](#). *Forfatternote*: Louise Kjørbo. Udmerket Kunsterinde i Maling og Tegning. Senere gift med den herrnhutiske Præst i Christiania, Möhne.

[n5](#). *Forfatternote*: General Rye.

[n6](#). *Forfatternote*: Af disse maa særlig fremhæves Statsraad Diriks's tvende Døtre, Natalie og Emilie, denne sidste min mangeaarige Korrespondentinde.

[n7](#). *Forfatternote*: Dog kun for nogen Tid; Forsoningen indtraadte senere, og Omgangen med Familien P. fortsattes.

[n8](#). *Forfatternote*: Og ikke alene i Vor Frelzers Gravlund, men overalt, hvor vi i vort Land komme, møde vi denne Vandalisme.

[n9](#). *Forfatternote*: Vor ældste, dengang 4 Aar.

[n10](#). *Forfatternote*: Det skal erkjendes, at dette for længe siden er skeet. Eidsvold Bad har nu arbeidet sig op til en ret respektabel Plads blandt vore andre, senere tilkomne Badeetablissemeter.

[n11](#). *Forfatternote*: Den store Præstegaardshave med Lunden, heldigvis ikke for nær Huset, stod dem saaledes aaben.

[n12](#). *Forfatternote*: Et Fjeld lige ved Vormens Udløb i Mjøsen, der skal have 9 Spidser, men ser i Afstand ud som en regelmæssig Kegel.

Camilla Colletts *I de lange Nætter* er lastet ned gratis fra bokselskap.no